

pla de gestió i desenvolupament

Espai Agrari Baixa Tordera

Diputació
Barcelona

Primera edició: desembre 2020

Edita: Diputació de Barcelona

Coordinació: Sònia Callau i Berenguer

Autores: Anna Roca i Torrent i Cristina Tous de Sousa

Correcció: Frederic Sesé i Sabartes

Disseny i maquetació: Gemma Lapedriza i Ferragut

Fotografies de portada i interior: Patxi Uriz Domezáin

Imprès a Agpograf, Barcelona

«Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser efectuada amb l'autorització dels titulars, amb excepció prevista per la llei. Dirigeixi's a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917 021 970 / 932 720 447)».

Tots els drets reservats.

pla de gestió i desenvolupament

Espai Agrari Baixa Tordera

*L'Espai Agrari de la Baixa Tordera l'integren els municipis de Tordera,
Santa Susanna, Palafolls, Malgrat de Mar i Blanes*

Diputació
Barcelona

||| ≡ Espai Agrari
≡ # Baixa Tordera

Ajuntament
de Tordera

Ajuntament de
Santa Susanna

Ajuntament
de Palafolls

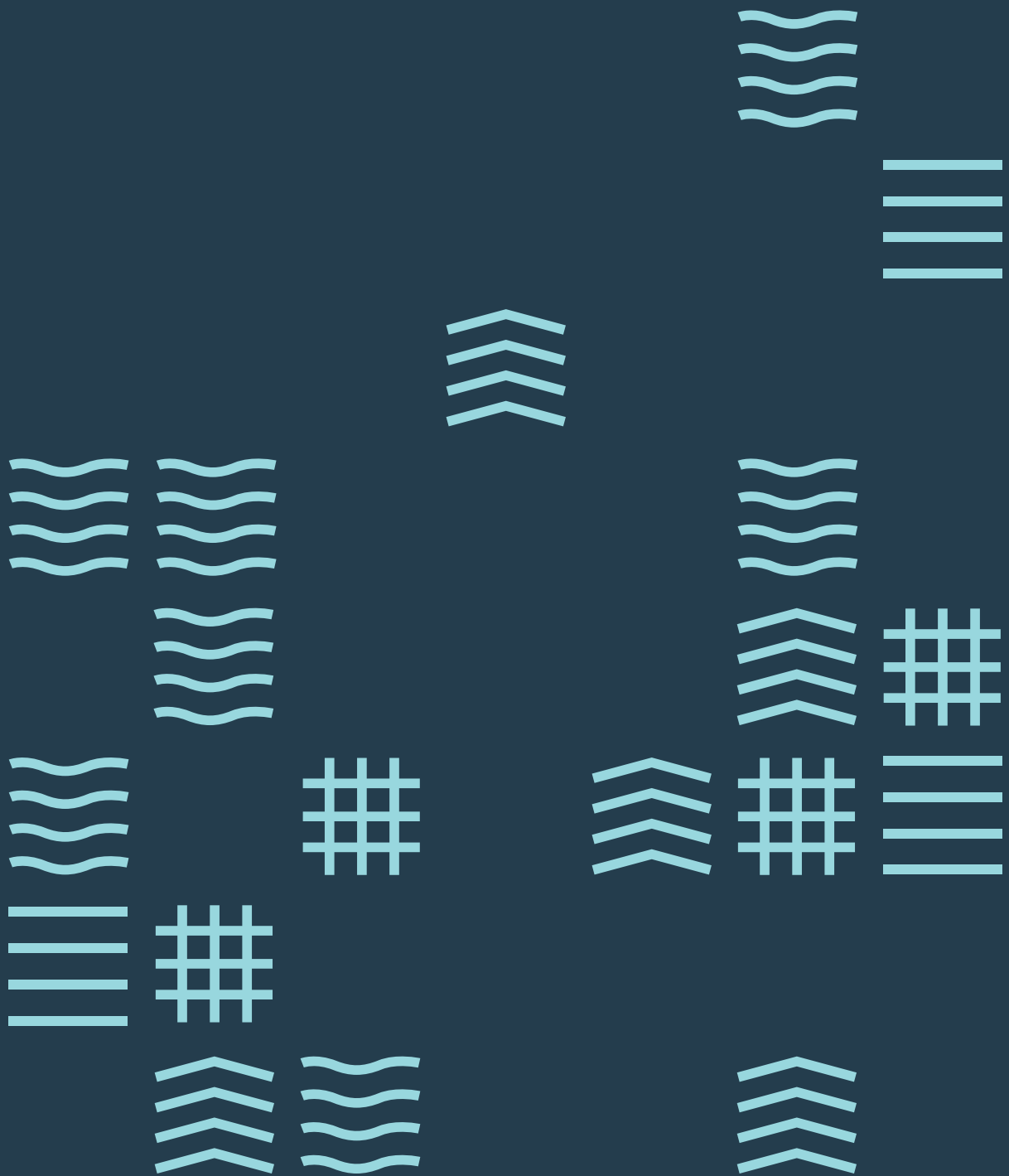

Ajuntament de
Malgrat de Mar

AJUNTAMENT DE
BLANES

Sumari

Presentació	6
Agraïments	8
1. Introducció	11
1.1. Antecedents. On i com es va originar	11
1.2. Els espais agraris com a marc de reflexió	12
1.3. Una eina per a preservar, gestionar i dinamitzar l'espai agrari	14
1.4. Objectius del projecte	15
1.5. Àmbit d'estudi	16
2. Diagnosi territorial	19
2.1. La Geografia	19
2.2. Demografia i ocupació	20
2.3. Ordenació del territori	22
2.4. Caracterització agrària	25
2.5. L'estructura agrària	27
2.6. L'ocupació agrària	28
2.7. Evolució de la matriu biofísica	29
2.8. El sector agroalimentari	31
2.9. Els recursos hídrics	33
2.10. Els recursos forestals	35
2.11. Biodiversitat i riscos	36
2.12. Els recursos culturals	39
2.13. Els Recursos lúdics i turístics	41
3. Reptes i oportunitats	43
3.1. DAFO demografia	44
3.2. DAFO ordenació del territori	45
3.3. DAFO sector agrari i agroalimentari	46
3.4. DAFO medi natural i biodiversitat	47
3.5. DAFO patrimoni natural i cultural	48
3.6. DAFO turisme	49
4. El Pla de Gestió i Desenvolupament	51
4.1. Justificació	51
4.2. Estructura del Pla de Gestió i Desenvolupament	52
4.3. Objectiu general i línies estratègiques	52
4.4. Fitxes de les mesures	54
■ Línia Estratègica 1. Gestionar	58
■ Línia Estratègica 2. Preservar	66
■ Línia Estratègica 3. Connectar	78
■ Línia Estratègica 4. Dinamitzar	90
■ Línia Estratègica 5. Promocionar	106
■ Línia Estratègica 6. Participar	114
Bibliografia	124

“ Des de la Diputació de Barcelona som conscients que els ens locals tenen i tindran un paper fonamental en l'assoliment dels reptes globals relatius a l'alimentació i a la preservació dels espais agraris d'alt valor.

Presentació

L'agricultura i l'alimentació són àmbits absolutament imprescindibles per al conjunt de la societat.

Els espais agraris no només tenen un paper fonamental en l'estructura d'un paisatge equilibrat, que contribueix a minimitzar els incendis forestals, a mantenir i incrementar la biodiversitat dels ecosistemes, o a actuar com a embornal de Carboni, sinó que formen part, també, del metabolisme dels pobles i ciutats, oferint a la ciutadania un recurs bàsic i necessari, com és l'alimentació.

L'Espai Agrari de la Baix Tordera constitueix un dels paisatges agraris més rellevants i singulars del nostre país. És un espai d'acreditats valors productius, culturals, ecològics i paisatgístics, mereixedor d'una protecció i dinamització que garanteixin la seva pervivència i el seu paper estratègic en el metabolisme territorial i en la producció d'aliments, per a les generacions presents i futures. També en l'àmbit europeu s'ha subratllat el valor únic d'aquests paisatges productius d'alt valor, sovint situats en àmbits periurbans, tal com recullen el Dictamen del Comitè Econòmic i Social Europeu sobre l'agricultura periurbana (2004) i la posterior Carta de l'Agricultura periurbana, que va impulsar el Consorci del Parc Agrari del Baix Llobregat l'any 2010.

L'Espai Agrari de la Baix Tordera genera una producció agrícola de proximitat que permet que la població dels municipis de la Baix Tordera i del seu àmbit d'influència disposin de productes hortícoles i ramaders d'alta qualitat, amb costos reduïts de transport i menors emissions de gasos d'efecte hivernacle. **L'Espai Agrari de la Baix Tordera disposa d'una**

Josep Tarin Canales

Diputat delegat de Mobilitat,
Espais Naturals i Prevenció
d'Incendis Forestals
Diputació de Barcelona

alta capacitat productiva, afavorida per un sòl d'alta capacitat agrològica i unes excel·lents condicions climàtiques, que el fan excepcional com a espai de producció alimentària.

Com tants d'altres, aquest espai productiu i cultural d'incalculable valor està amenaçat per la pressió urbanística, les infraestructures de mobilitat i la crisi i l'abandó de l'activitat agrària. L'Assemblea General de l'ONU va adoptar, el 25 de setembre de 2015, l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible, en la qual es situa al centre l'alimentació i l'agricultura, sigui per posar fi a la pobresa i la fam, per respondre al canvi climàtic o per conservar els nostres recursos naturals. Per això, adoptar l'agenda 2030 i els objectius de Desenvolupament sostenible és essencial per al nostre futur a llarg termini, i constitueix una referència obligada en les polítiques públiques.

Des de la Diputació de Barcelona som conscients que els ens locals tenen i tindran un paper fonamental en l'assoliment dels reptes globals relatius a l'alimentació i a la preservació dels espais agraris d'alt valor, i estem convençuts que els problemes que afecten els nostres espais agraris tenen tan una arrel comuna com solucions possibles per respondre tots els reptes i desafiaments de futur de manera eficaç i determinada. El Parc Agrari del Baix Llobregat, creat l'any 1998, o el Parco Agricolo Sud Milano, creat l'any 1991, són dos bons exemples que demostren que la solució hi és. Aquests dos projectes, un a casa nostra, i l'altre en el context europeu, han afavorit clarament la creació d'un model –inexistent fins als anys 90– per preservar i dinamitzar els espais agraris. Han estat motor per a la proliferació d'altres iniciatives tant a casa nostra (Parc Agrari de Sabadell, Espai rural de Gallecs, Espai agrari Pla de Palou, Parc Rural del Montserrat...) com a l'Estat Espanyol (Parque Agrario de Fuenlabrada, Horta de València, Parque Agrario Villena, Parque Agrario Valle del Guadarlorce,...). Tots es van inspirar en el model del Parc Agrari del Baix Llobregat. La Diputació de Barcelona, com la província di Milano, van ser pioneres en la creació i consolidació d'aquest model supramunicipal de gestió compartida dels espais agraris, apostant de forma clara per impulsar fórmules de governança amb els Ajuntaments i el sector agrari destinades a la preservació, gestió i dinamització dels espais agraris. Òbviament el model és flexible i adaptable a les voluntats i necessitats de cada territori, però, tanmateix, és la **manifestació inequívoca de la voluntat de treballar plegats en la valorització de l'espai agrari i en l'establiment d'actuacions encaminades, en primera instància, a garantir la continuïtat de l'activitat agrària.** En aquests objectius d'acció, recentment estem incorporant-hi la governança alimentària, com a estratègia per enfortir la reconexió tant entre el camp i la

ciutat com entre el pagès i el consumidor, especialment en aquells territoris que ja tenen consolidades figures de protecció i gestió dels seus espais agraris.

L'Espai Agrari de la Baix Tordera, impulsat pels municipis de Palafolls, Malgrat de Mar, Tordera, Santa Susanna i Blanes, i amb el suport i l'acompanyament de Diputació de Barcelona, inicia els seus primers passos amb aquest document que teniu a les mans. **El Pla de Gestió i Desenvolupament de l'Espai Agrari de la Baix Tordera (en endavant PGD) és el resultat d'un llarg procés de treball entre els agents motors de l'Espai Agrari de la Baix Tordera: la pagesia i els ens locals.** El 26 de febrer del 2019 va fer-se la primera sessió de treball amb el sector agrari per definir els eixos de treball a incloure en el PGD i les actuacions que s'hi poden impulsar des de l'Espai Agrari. Entre gener i febrer del 2019 es van realitzar entrevistes en profunditat amb alcaldes i regidors dels cinc municipis per identificar les principals problemàtiques i necessitats d'aquest territori. Al llarg de tot l'any 2019 i bona part del 2020, els nostres serveis tècnics van estar treballant en la diagnosi d'aquest territori i contrastant les dades obtingudes amb les diferents sessions de treball amb els agents motors. Finalment, els dies 2, 3 i 10 de desembre, es van fer diverses sessions amb els ens locals i el sector agrari amb l'objectiu de treballar l'esborrany del Pla de Gestió i Desenvolupament i arribar a la versió definitiva que ara teniu a les vostres mans. **Aquest document, curosament treballat amb els pagesos, els ens locals i les persones referents del territori, constitueix el document de referència que recull l'acord i el compromís dels ens locals i del sector agrari per treballar conjuntament per a un objectiu general,** que caldrà assolir amb la implantació progressiva de les diverses actuacions que conjuntament s'acordi desenvolupar. D'acord amb les necessitats i els recursos humans i econòmics de què es disposi, caldrà prioritzar i arribar a acords i compromisos entre els ens locals i el sector agrari.

Aquest any 2020 s'ha començat a concretar aquest PGD amb un primer pla de treball, que es va elaborar a partir de les prioritats que ja recollia el primer esborrany de PGD. Més concretament, s'ha impulsat: la creació de la marca Espai Agrari de la Baix Tordera, el disseny de la seva pàgina web, l'edició del seu vídeo de presentació i el suport al cicle formatiu en producció agroecològica, que aquest any arriba tot just al segon curs. Tot plegat s'ha impulsat mitjançant un conveni de col·laboració entre els cinc municipis impulsors i la Diputació de Barcelona, amb la ferma voluntat de compromís de la institució que represento per donar suport als ens locals en la creació i implementació de figures per a la preservació, gestió i dinamització dels espais agraris i la governança alimentària.

Agraïments

Als alcaldes i regidors, que han participat en la revisió final d'aquest document i en les sessions de treball per definir i dissenyar el relat de marca que expliqui l'“Espai Agrari de la Baix Tordera”, que han treballat per consolidar el cicle formatiu especialitzat en producció agrària ecològica i que s'han compromès fermament a impulsar, conjuntament amb el sector agrari, l'Espai Agrari de la Baix Tordera

Alcalde Francesc Alemany i regidor Aleix Freixa, de Palafolls; alcalde Joan Mercader i regidor Ludwig Haskoli, de Malgrat de Mar; alcalde Joan Carles Garcia Cañizares i regidor Xavi Pla, de Tordera; alcalde Joan Campolier i regidor Joan Solà, de Santa Susanna; alcalde Àngel Canosa i regidor Jordi Urgell, de Blanes.

Als alcaldes i regidors, que van participar en el procés de debat i configuració de l'Espai Agrari de la Baix Tordera i que ens van oferir la seva visió d'aquest projecte a les entrevistes realitzades en iniciar la redacció del Pla de Gestió i Desenvolupament: alcalde Valentí Agustí i regidors Juan M. Osorio, Rosa Díaz i Maria D. Agüera, de Palafolls; alcaldessa Carme Ponsa i regidors Esther Martínez, Lourdes Borrell, Núria Casajoana i Jofre Serret, de Malgrat de Mar; alcalde Joan Carles Garcia Cañizares i regidors Carles Aulet, Àngel Pous i Marçal Vilajeliu, de Tordera; alcalde Joan Campolier, de Santa Susanna; alcalde Mario Ros i regidors Pepa Celaya i Jordi B. Vinaixa, de Blanes.

Als tècnics i responsables dels Ajuntaments de l'Espai Agrari de la Baix Tordera, que han atès totes les peticions que els hem adreçat, tot facilitant-nos la documentació que tenien a disposició, i que ens

han acompanyat en tot el procés de coneixement i descoberta d'aquest espai agrari: Montse Torres, Dolors Rossell i Laura Garcia, a Blanes; Oriol Basa, Anna Rovira i Albert Muñoz, a Palafolls; Toni Riera, Laia Gómez i Marta Puignou, a Malgrat de Mar; Sergi Masó, Elisabet Megías i Anna Pous, a Tordera; Anna Gambín i Lluís Pujol, a Santa Susanna. Molt especialment a Josep Maria Crosas, arxiver municipal de Malgrat de Mar, per tota la informació i documentació facilitada, i per totes les pistes i suggeriments que ens ha donat.

Al director i professorat del cicle formatiu de l'Institut IES de Malgrat de Mar, pel seu compromís i entusiasme en l'impuls del cicle formatiu en producció agrària ecològica: Jaume Carles, director de l'institut, Xavier Fontanet, tutor del cicle, i Laura Garcia i Marta Duran, professores del cicle. També un agraïment especial per a Jordi Ariño i Montse Martí, de Selmar, pel seu suport amb la campanya de promoció del cicle formatiu.

A l'Anna Climent, del Consell Comarcal del Maresme, per la documentació facilitada i per l'aproximació al territori des de l'òptica comarcal.

Als tècnics i responsables del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, que ens han facilitat dades del sector agrari en l'àmbit de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera: Anabel Aguilar, cap de Servei Coordinació d'Ajuts i Registres; Blanca Masvidal, cap de la Secció de Planificació de Campanyes; Montse Álamos, cap de Servei d'Ordenació Ramaderia; Emma Rodríguez, responsable de Foment de les Produccions Ramaderes i el Sector Làctic; Diana López, responsable de SIG a l'Àrea de TIC; Mercè Falguera, tècnica del Consell Català de la Producció Integrada; Carlos Cuadrillero, servei de Promoció de la Qualitat Agroalimentària. Gràcies també a Lluís Ventós, cap de l'oficina comarcal del DARP al Maresme.

Als tècnics i responsables del Departament de Territori i Sostenibilitat, que ens han ajudat en l'anàlisi del planejament territorial i urbanístic d'aquest àmbit i des de la perspectiva de la preservació del sòl agrari: Júlia Trias, cap de Servei de l'Observatori del Territori; Marc Darder, cap del Servei d'Acció en l'Hàbitat Urbà; Júlia Rubert, tècnica del Servei d'Estratègies Territorials, i Josep Armengol, subdirector d'acció territorial i habitatge urbà.

Als tècnics i responsables de la Diputació de Barcelona, per compartir documents, estudis i treballs en els municipis de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera en l'àmbit del turisme, el patrimoni, el teixit empresarial i l'activitat econòmica: Xavier Font, cap de l'oficina Tècnica de Turisme i Josep Rodríguez, responsable de relacions internacionals de l'Oficina Tècnica de Turisme; Guillem Miralles, coordina-

ció tècnica de la Xarxa productes de la terra. També a Jaume Minguell, cap de l'Oficina Tècnica de Prevenció Municipal d'Incendis Forestals i Desenvolupament Agrari pel suport al projecte i a l'equip que estem impulsant, i l'ajut constant en la cerca de solucions als reptes que ens hem anat trobant.

A l'Helga Nuell, de Diputació de Girona, per compartir reflexions i interès compartit en el projecte de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera.

Un agraïment especial a tots els pagesos i professionals del sector agrari de la Baixa Tordera, per haver participat en totes les sessions de treball, reunions i entrevistes realitzades per elaborar aquest document, i per haver-ho fet des d'una actitud constructiva i de compromís amb el futur d'aquest territori: Adam Alenyà, Albert Alenyà, Albert Gibert, Àngels Càrceles, Anna Pascual, Antoni Membrives, Antoni Pignatelli, Antoni Pla, Benjamí Alvarado, Carles Aulet, Dolors Gelpí, Felip Casas, Jaume Gibert, Joan Aldrofeu, Joan Borrell, Joan Pons, Jordi Rossell, Josep Soms, Juan Aguilera, Llorenç Martorell, Marc Bigas, Miquel Rams, Miquel Riera, Oriol Arias, Pere Serra, Sergi Masó, Simó Pi, Vicenç Armengol, Xavier Carbó, Xavier Maresma, Xavier Robert, Xavier Salicrú.

I a Xavier Castells i Josep Ferrer, gerents respectius de les cooperatives agràries Conca de la Tordera i Progrés-Garbí, per la revisió exhaustiva del document i les aportacions que hi han fet. També un agraïment especial a tots dos per la seva implicació en fer que aquest document hagi estat aprovat en els òrgans de govern de les dues cooperatives.

I un agraïment per a en Josep, ideòleg de la figura dels espais agraris gestionats, per seguir compartint amb generositat l'expertesa i la intel·ligència, sobretot en els moments d'incerteses. A l'Anna Roca, principal redactora d'aquest document, per la seva dedicació, implicació i disposició, juntament amb la Cristina Tous. I també a en Carles Gorini, pel seu compromís amb el projecte i per la immensa tasca desenvolupada durant les primeres passes de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, generant complicitats, esperança i documents d'anàlisi i proposta, que han estat de referència per a la redacció d'aquest document.

A totes aquelles empreses, entitats, col·lectius, administracions públiques o persones que a títol individual van decidir acceptar la invitació a participar en els focus grup per a definir la marca "Espai Agrari de la Baixa Tordera", que tenien com a objectiu concretar el relat -compartit- que ha de servir per a explicar i fer valdre aquest territori únic.

Gràcies a tots vosaltres per compartir el coneixement, les dades, les inquietuds, els somnis i les reflexions per a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera.

1. Introducció

La primera proposta per a la creació d'un ens de protecció de l'espai agrari de la Baixada Tordera sorgeix ara fa dues dècades.

1.1. ANTECEDENTS. ON I COM ES VA ORIGINAR

Fa dues dècades, els ajuntaments de la Baixada Tordera van decidir impulsar el procés cap a la construcció d'un ens de protecció del seu espai agrari. La iniciativa va sorgir de l'ajuntament de Palafolls i responia a la voluntat dels consistoris de **Blanes, Tordera, Malgrat de Mar i Santa Susanna**. La redacció d'una primera declaració d'intencions es justificava per l'interès per la preservació de la superfície agrícola donat el seu alt valor agrari i el dinamisme socioeconòmic. Per donar un major impuls al projecte, es va comptar amb la complicitat de l'Àrea d'Espais Naturals de la Diputació de Barcelona, però certes discrepàncies entre el sector agrari i alguna administració local varen encallar la proposta.

L'any 2006, el planejament municipal de Palafolls ja considerava que, tant per les especificitats de la gestió dels espais agrícoles com pel volum significatiu dels recursos humans implicats (hi constaven 112 persones ocupades en l'agricultura) l'agricultura especialitzada en l'horta reclamava una atenció i resolució específiques. En la memòria d'aquest pla urbanístic constava una **proposta de projecte del Parc Agrícola del Delta de la Tordera que es feia extensiu als municipis de Blanes, Tordera, Malgrat de Mar i Santa Susanna**. Josep Montasell, a la revista *Atzarava* de Mataró el mateix any 2006, deixava constància de la redacció d'un primer document que en justificava l'interès, però certes discrepàncies entre entitats del territori varen encallar la iniciativa de col·laboració conjunta.

Una dècada més tard, **les tres cooperatives agràries de la Baixada Tordera de nou demostren l'interès per una iniciativa conjunta i de caràcter supramunicipal per tal de poder-se dotar d'una estructura estable i reactivar la interlocució entre els diferents agents del territori**. Per aquest motiu, els alcaldes de Blanes, Tordera, Palafolls, Santa Susanna

na i Malgrat de Mar; els presidents de les cooperatives Agrària de Tordera, Progrés-Garbí de Malgrat de Mar i Conca de la Tordera de Blanes i Palafolls; els portaveus de la Unió de Pagesos i de Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya, convergeixen en elaborar un document de consens: la **Carta per a la gestió i el desenvolupament de l'Espai Agrari de la Baix Tordera**, que signen el novembre de 2017.

L'objectiu de la Carta se centra en la creació d'una eina transversal de cooperació territorial per impulsar l'economia i prestigiar els productes agraris locals. Aquest document, resultat d'un compromís entre els sotasignats, estableix l'elaboració d'un full de ruta per a un horitzó a curt termini, de tres anys. A través de la Carta, tots junts deixen constància escrita dels acords per a una iniciativa supramunicipal que:

- Estableixi un conveni de col·laboració per garantir els mitjans físics, econòmics i humans per impulsar el "Espai Agrari de la Baix Tordera".
- Promogui l'adhesió dels agents del territori.
- Impulsi un ens de gestió capaç d'aglutinar els agents, tant públics com privats, per enfortir la preservació, millora i desenvolupament de l'àmbit.
- Difongui l'Espai Agrari de la Baix Tordera a la ciutadania.

Aquell mateix mes de novembre de 2017, s'adreça a la Diputació de Barcelona la petició de suport, que es concreta en l'establiment d'un **conveni marc de col·laboració, amb l'objectiu d'impulsar, a la vegada, la creació i la consolidació del projecte "Espai Agrari de la Baix Tordera"**. La proposta s'acull des de Diputació de Barcelona, i es materialitza amb l'aprovació del conveni marc de col·laboració entre la Diputació de Barcelona i els Ajuntaments de Tordera, Palafolls, Santa Susanna, Malgrat de Mar i Blanes, pel desenvolupament de les diverses actuacions conduents al desenvolupament de l'Espai Agrari de la Baix Tordera. Més concretament, s'acorda redactar i aprovar el Pla de Gestió i Desenvolupament i els posteriors Plans d'Actuació, així com establir convenis específics de col·laboració.

Els objectius principals del conveni són, entre d'altres, establir les mesures necessàries per desenvolupar les actuacions previstes en els Plans d'actuació i donar l'assessorament tècnic des de la Diputació de Barcelona per a la implementació,

la gestió i el desenvolupament de les actuacions acordades.

Entre les accions més immediates, amb la finalitat d'avançar cap a la creació d'un ens gestor supramunicipal i per fer front a la manca de treballadors qualificats en el sector agrari, abans de res es posa l'èmfasi en estimular l'oferta formativa. La iniciativa obté bona acollida i el resultat és immediat. l'any 2019, a l'IES Ramon Turró de Malgrat de Mar, es posa en marca el cicle formatiu de grau mitjà en producció agroecològica.

A l'Espai Agrari de la Baix Tordera, municipis, cooperatives i sector agrari comparteixen un **interès comú per l'agricultura** conformada per explotacions familiars, que volen atendre **una demanda local essencial per protegir els usos del sòl i facilitar-ne l'alt valor estratègic**. La finalitat és la d'articular noves oportunitats de negoci, al voltant de la producció agrícola, i aprofitar les oportunitats que puguin esdevenir-se al voltant del lleure, l'economia circular i, al mateix temps, garantir una alimentació sostenible i de proximitat.

L'Espai Agrari de la Baix Tordera vol fer front al conjunt de desafiaments, identificats en aquest document inicial, entre els quals s'hi poden destacar: la pèrdua de sòl agrari, el poc reconeixement del rol de la pagesia en la gestió del territori, l'envelliment de la població pagesa per la falta de relleu generacional, l'escassa promoció dels productes locals, la millora de la qualitat ambiental de l'àmbit, la fragilitat del sistema agroalimentari, l'emergència climàtica i la governança d'un territori emblemàtic on el riu Tordera i el seu Delta hi juguen un paper clau. **Són reptes que, tot i la seva complexitat, exigeixen l'encaix d'accions a escala territorial, l'harmonització de les diferents sensibilitats i interessos de la vocació productiva agrària del territori i l'establiment de possibles escenaris de sostenibilitat econòmica per potenciar els usos socials i ambientals del territori.**

1.2. ELS ESPAIS AGRARIS COM A MARC DE REFLEXIÓ

Els espais agraris periurbans, a més de ser àmbits especialitzats en la producció d'aliments de proximitat, conformen àrees amb recursos i valors culturals, naturals i identitaris, que reforcen els entorns urbans. Tot i això, **poques vegades o bé disposen d'eines, o bé s'aixopluguen en figures que recolzin la conservació de la seva activitat agrària, que ajudin a articular polítiques públiques per salvar les funcions socials, ambientals i paisatgístiques, que els són pròpies. A més, sovint estan**

Patxi Uriz Domezáin

sotmesos a pressions socioeconòmiques i, fins i tot, a vegades es troben abandonats a la dissort d'un planejament urbà i territorial encotillat. Malgrat tot, també n'hi ha, com és el cas de la Baixa Tordera, que cerquen construir un lideratge per protegir i gestionar de forma comuna la representació col·lectiva del seu territori.

El Dictamen del Comitè Econòmic i Social Europeu sobre l'Agricultura Periurbana (CESE, 2004) en proposa la protecció a través d'instruments de gestió, com ara la redacció d'un pla estratègic de gestió i desenvolupament, per afrontar reptes i responsabilitats cap a la sostenibilitat. És en aquest context que l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, de manera consensuada, ha configurat el seu marc estratègic per establir els mecanismes bàsics per preservar valors i funcions, amb l'objectiu de millorar la competitivitat del sector agrari i d'impulsar programes que permetin engrescar el potencial social, econòmic i ambiental dels agents del territori, des d'un enfocament multifuncional i agroecològic.

El reclam d'una producció agrícola de proximitat respon a una triple estratègia. Primer, blindat i protegeix els usos agrícoles del sòl; segon, millora la qualitat dels productes alimentaris del rebost periurbà, consolidat a partir del dinamisme agroalimentari del seu teixit econòmic i, tercer, aposta per un espai agrari viu i actiu, com a repte de futur,

capaç d'incorporar noves i diferents oportunitats de negoci al voltant de l'activitat agrària. És en aquest sentit, que la Baixa Tordera representa “una trobada d'actors socials, en un espai geogràfic determinat, que busca identificar i resoldre un problema comú” (Pecqueur, 2000) al voltant dels usos agrícoles d'horta periurbana.

Ara bé, la Baixa Tordera ha estat, des de sempre, sinònim de mobilització pagesa (Pomés, 2007) pel reclam de dos vectors claus per a l'agricultura periurbana: terra i aigua. Des de la dècada dels anys 80, s'exigeix la compatibilització de l'agricultura amb el desenvolupament urbanístic. Les jornades organitzades per la Unió de Pagesos a Malgrat de Mar, el desembre de 1980, ja reclamaven un encaix entre l'activitat agrària i l'ordenació del territori. L'objectiu era potenciar el valor dels espais agraris periurbans i millorar la qualitat del territori per redreçar situacions de degradació i d'incertesa per a la continuïtat agrària. El reclam de l'aigua, a través de les comunitats de regants històriques, també ha provocat conflictes entre actors, que han hagut d'afrontar els impactes ambientals, de desenvolupar mesures protectores, d'adaptar les característiques hidrològiques, climàtiques i de biodiversitat a les activitats agrícoles i de consensuar accions per minimitzar riscos de cara al futur. No obstant això, les confrontacions entre pagesos i

Patxi Uriz Domezain

administració sempre han sigut reactives i només han obtingut èxits puntuals com ara la introducció d'esmenes en algun planejament urbanístic o en ordenances locals per vetllar pels espais d'horta. Generalment, però, **el potencial agrícola altament especialitzat de la pagesia de la Baix Tordera, que requereix acords conjunts i consensos per professionalitzar-se i per integrar-se definitivament en la societat i en el seu consum alimentari, no ha estat una prioritat en les polítiques públiques.** No podem oblidar, però, que l'existència d'una agricultura periurbana dinàmica significa la introducció d'elements prepositius per a la ciutadania. En termes econòmics, representa l'aposta per la diversitat productiva; en termes ambientals, la racionalització de l'ús de l'aigua i, en termes socials, la disposició d'una alimentació de proximitat.

Aquest espai d'horta perifèric, en transició entre les comarques de la Selva i el Maresme, sovint és objecte de bretolades i robatoris i està en constant fragmentació i transformació. En volum d'ocupació de mà d'obra d'horta de Catalunya, és el segon àmbit després del Parc Agrari del Baix Llobregat, amb qui guarda moltes similituds: homogeneïtat en els conreus, especialització productiva, assessorament tècnic i proximitat a un mercat ben organitzat (en format cooperatiu a la Baix Tordera) al servei d'un consum metropolità proper.

És a partir del Pla de Gestió i Desenvolupament de l'Espai Agrari de la Baix Tordera que es vol impulsar una figura de protecció i dinamització d'aquest

àmbit agrari, **com a instrument capaç d'integrar les condicions agràries, paisatgístiques, econòmiques (agroturisme, gastronomia, educació, lleure, etc.) i culturals.** La finalitat del Pla és exclusivament establir mesures per consolidar una gestió activa d'aquest territori periurbà, que aposti per articular complicitats entre les necessitats del sector agrari i del context socioeconòmic i ambiental existent.

L'Espai Agrari de la Baix Tordera conforma un **sistema agrourbà dominat per planes agràries i entorns agroforestals entre el sistema prelitoral i del curs baix del riu Tordera obrint-se en la seva desembocadura a la plana litoral.** Presenta una elevada dinàmica econòmica i una bona capacitat de desenvolupament, elements que esdevenen identitaris d'aquesta territori. **Actua també com a ròtula dels àmbits funcionals territorials entre les comarques del Maresme i de la Selva i exerceix funcions de cohesió territorial, especialment entre la Regió Metropolitana de Barcelona i l'àmbit meridional de l'àrea urbana de Girona.**

1.3. UNA EINA PER A PRESERVAR, GESTIONAR I DINAMITZAR L'ESPAI AGRARI

Els territoris metropolitans, especialment els costaners, constitueixen un desafiament per a la salvaguarda i la gestió dels espais agraris periurbans. Tot i que conformen un factor d'oportunitat per encaixar la complementarietat camp-ciutat, el reclam d'eines de protecció només sorgeix a partir de l'avenç desordenat del creixement urbanístic, que ocupa sòl rústic, i de la urgència d'animar l'activitat agrària per reactivar-ne la rendibilitat i defensar el territori. Aquestes variables **conformen els vèrtexs essencials de l'inici d'un procés capaç d'articular les potencialitats i la mobilització dels agents del territori per fer front als reptes més immediats.**

La manca de figures de protecció i d'ajudes específiques per evitar la pèrdua del sector agrari condueixen a un escenari de màxima fragilitat del paisatge, que només pot ser contrarestat amb la revalorització de les seves funcions productives, socials i culturals. El punt de partida sorgeix d'expandir aquest enfoc multisectorial del territori i de reforçar-ne les estratègies agroalimentàries locals, amb la participació d'agents públics i privats.

Sovint, però, la recerca d'iniciatives per aflorar les singularitats dels espais agraris periurbans, amenaçats per pressions i competències sobre l'ús dels seus recursos (sòl i aigua) i per l'escassa planificació del territori, queden diluïdes quan augmenta la implicació dels organismes públics i els agents socials en dinamitzar un sector agrari fràgil i fragmen-

tat per l'expansió urbanística (Yacamán i Zazo, 2015). Sortosament, la promoció de pràctiques agrícoles més sostenibles i la gestió dels recursos en competència també s'han incorporat al debat social sobre aquests espais en transició entre una transformació turística i de serveis i la consideració dels seus valors naturals i ambientals.

Les figures de protecció d'espais agraris a Catalunya, encara que escasses i totes ubicades a la regió metropolitana de Barcelona, situen la reflexió i n'argumenten el debat. El Parc Agrari del Baix Llobregat, 1998, el Parc Agrari de Sabadell, 2005 i l'Espai d'Interès Agrari de Gallecs, 2009, són alguns dels exemples de referència, que s'inspiren en marcs europeus reeixits d'enfocament multisectorial, com el Parco Agrícola del Sud de Milano, per la protecció del patrimoni cultural i rural i per la participació d'agents a l'hora de reforçar les estratègies locals. També a l'estat espanyol, durant les dues darreres dècades, s'han anat definint un munt d'iniciatives amb renom: la Vega de Granada, las Vegas de Narcea (Astúries), el Parque Agrario del valle del Guadalhorce (Màlaga), Carrizales (Múrcia), el Parque Agrario de Fuenlabrada o el Parque Agrario de Rivas-Vaciamadrid, per posar-ne alguns exemples d'una llista més llarga i aixoplugada per la Federación Intervegas. Aquestes dues darreres ciutats de la comunitat de Madrid, formen part del Pacte per a les Polítiques Alimentàries de Milà, nom que rep la xarxa de ciutats a favor d'una alimentació saludable i de consum responsable, signat el 2015.

En definitiva, **el repte principal d'aquests espais agraris periurbans és fer compatible els usos i manteniment de la seva activitat agrària**, sigui en expan-

sió o en petit format, amb les restriccions derivades dels recursos i els espais naturals protegits, en un entorn on hi predomina la manca de sensibilitat per l'agricultura i el territori. En aquest sentit, s'espera que la llei d'espais agraris, aprovada pel Parlament de Catalunya el juliol de 2018 i encara mancada de desplegament normatiu, obri una nova oportunitat per endreçar el territori i per articular eines i models de gestió participativa i integral, que dinamitzin la gestió dels espais agraris, fins ara menystinguts i arraconats pel desenvolupament urbà.

Així doncs, **els espais agraris, com a conjunt d'ecosistemes amb aptitud i vocació productiva, identifiquen marcs territorials de qualitat, que reclamen d'una gestió específica i singular pròpia.** La voluntat d'engegar un procés, que consolidi i vertebri el dinamisme agrari de la vall baixa i el delta de la Tordera, que en preservi els seus valors territorials i en potenciï les seves funcions, coincideix amb el desig d'associar producció, paisatges, patrimoni tot dotant-lo de significat i de futur.

1.4. OBJECTIUS DEL PROJECTE

L'Espai Agrari de la Baixa Tordera vol esdevenir un intermediari efectiu, entre el sector agrari i l'administració, per optimitzar i apostar per la gestió dels recursos del territori. Per aquest motiu, es concep com a un **incentiu per al desenvolupament d'una àrea d'especialització econòmica al voltant del sector agrari, per a l'enfortiment del teixit i de la cohesió social, i per a l'impuls de l'economia local.**

Aquestes línies de treball s'harmonitzen amb els següents objectius:

- 1** Comprendre l'Espai Agrari de la Baixa Tordera com a una eina útil, que contribueixi al prestigi de les produccions agràries, atorgui valor afegit al territori, n'eviti la banalització, en preservi l'entorn i li aportï qualitat de vida.
- 2** Reconèixer el paper econòmic, professional i social de la pagesia, en la seva funció productiva, social i ambiental, així com també l'arrelament que en fa i la tradició que manté, dos elements aquests essencials per garantir la rendibilitat de les explotacions agràries i la dinamització del sector productiu agrari, dins del context de l'economia local.
- 3** Promoure la gestió i el desenvolupament conjunt, a través de suport tècnic i econòmic, per impulsar plans i programes, que contribueixin a consolidar la dinàmica agroekonòmica existent, així com l'acolliment de nous emprenedors.

1.5. ÀMBIT D'ESTUDI

L'Espai Agrari de la Baixa Tordera, dins el marc geogràfic regional, se circumscriu com a un àmbit d'agricultura periurbana **d'influència costanera i envoltat** d'altres territoris agrícoles rellevants: les hortes del Maresme i les planes agràries del Vallès i de la Selva. A més, està situat a prop **d'espais naturals protegits** per la seva riquesa biogeogràfica i per la singularitat, la biodiversitat i la diversitat dels paisatges. Un conjunt de figures de protecció, catalogades especialment en la Xarxa Natura 2000 i en el Pla d'Espais d'Interès Natural, les trobem entre el Massís del Montseny, el Parc del Montnegre i el Corredor i Massís de les Cadiretes. **L'Espai Agrari de la Baixa Tordera se situa a la vall baixa del riu**, autèntic eix vertebrador d'aquest territori, des del municipi de la Tordera fins a desembocar al mar, entre els municipis de Blanes i Malgrat de Mar, on forma un **petit delta de tipus arcat**, d'aproximadament 8 km² de superfície.

L'Àmbit de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera presenta un gradient orogràfic accentuat de fins a set-cents vint metres (el punt més alt es localitza en els vessants orientals del massís de Montnegre, al municipi de Tordera, amb el cim del turó de **Ca n'Alomar**, de 701 m.) i bona part del territori transcorre pel curs baix del riu. **Santa Susanna i Tordera** presenten més de la meitat de la seva superfície en pendents superiors al 20%. Els canvis abruptes en l'orografia fan que, en pocs metres, es passi d'un paisatge de Peudemont, al Montnegre i Corredor, a **relleus baixos**. El municipi més planer és **Malgrat de Mar**, amb l'àmplia façana litoral i espai de delta.

El riu Tordera, de caràcter mediterrani i eix geogràfic de referència d'aquest territori, fa de frontera

administrativa i conforma una de les conques fluvials més estudiades d'Europa per la seva riquesa biogeogràfica. S'hi donen una variada confluència d'elements: la forta pressió d'activitats socioeconòmiques en el tram mig, la sobre freqüentació de l'àmbit turístic dels municipis costaners propers a la desembocadura i l'impacte de la contaminació, per l'abocament de residus urbans i industrials i una activitat agrària intensiva, fan d'aquest espai fluvial una singularitat excepcional (Observatori de la Tordera, 2008).

Les infraestructures i els polígons industrials i logístics travessen i es concentren, amb cert desordre, en les zones de cotes més baixes entre la depressió prelitoral i la franja litoral. Els grans eixos de comunicació viària són la C-32, la N-II i la línia de ferrocarrils entre l'Alt Maresme i l'àmbit meridional i litoral de la Selva, que conformen un excel·lent entramat de connexions, facilitant i agilitzant la mobilitat d'aquest territori perifèric. La seva situació geogràfica, de frontera a l'extrem septentrional de la regió metropolitana i la depressió gironina, en realitat circumscriu una unitat fisiogràfica de relacions sociodemogràfiques i econòmiques, àmpliament reconegudes i amb un consolidat creixement (Burgueño, 2002).

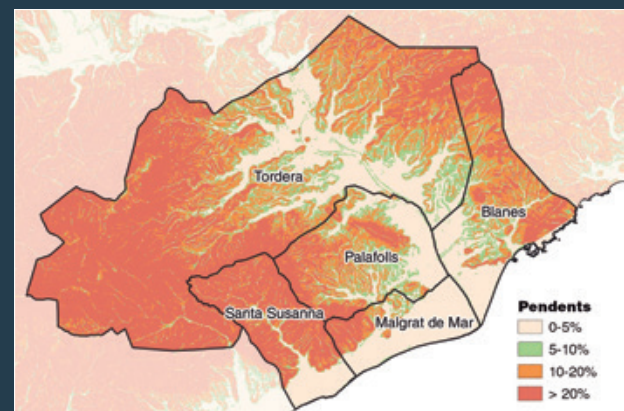
L'activitat agrària d'aquest àmbit està fortament integrada en la matriu territorial, dedicada en bona part a la producció d'aliments frescos i de temporada, essencialment hortícoles. En el vessant més septentrional d'aquest àmbit també s'hi fan cereals i farratges per a la producció ramadera de carn i llet. Les condicions geogràfiques i climàtiques excepcionals han afavorit el desenvolupament de

ÀMBIT DE L'ESPAI AGRARI

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Territori i Sostenibilitat (2015) i Diputació de Barcelona (2017).

MAPA DE PENDENTS DE L'ESPAI AGRARI

Font: elaboració pròpia, a partir del Model Digital del Territori a 30 metres de resolució, Generalitat de Catalunya (2001).

Jordi Comas (shutterstock.com)

l'activitat agrària (Serra i Pintó, 2005) la gestió de la qual està vinculada majoritàriament a explotacions familiars, que mantenen les estructures agràries tradicionals (masies i barraques) i conserven la parcel·lació rústica amb formes d'ocupació més intensives de capital fix (granges, magatzems i hivernacles). Qui més qui menys, complementa la seva funció agrària amb serveis (restauració i activitats de lleure) i tot plegat conforma un territori on les activitats entren en competència per l'elevada i diversificada economia: agrícola, residencial, de serveis, logística i infraestructures.

L'Espai Agrari de la Baix Tordera comprèn una **població total de 87.674 habitants** (idescat, 2020) amb el municipi de Blanes concentrant-ne el 44,5% del total. Després d'una dècada de forts increments de la població resident en tots els municipis, en els darrers anys, la demografia ha tendit a estabilitzar-se. Entre 2001 i 2011, la població de **Santa Susanna, Tordera i Palafolls, paral·lelament a un creixement econòmic diversificat i dispers, s'havia doblat**. Durant la darrera dècada, però, domina l'estabilització sociodemogràfica.

Tradicionalment, l'activitat econòmica dels municipis de l'Espai Agrari de la Baix Tordera ha estat l'agricultura, primer la vinya i després l'horta, però, a partir del segle XIX, el desenvolupament industrial va arrelar-hi amb força i les àrees industrials i logístiques varen anar proliferant. **A mitjans del segle XX, la base econòmica fou la indústria de filats i teixits, instaurada a la riba de la Tordera. Fibracolor, fins al 2008, n'era l'exemple de referència. Actualment, el sector serveis, especialment logístics (Inditex) i turístics, són els que generen major valor afegit.**

Entre les dades de macromagnitud econòmica hi destaca **Palafolls, pel seu PIB per habitant i per la renda familiar disponible, de les més altes de l'àmbit**, malgrat que, en xifres de 2016, estan un 15% per sota de la mitjana de Catalunya. Per sectors d'activitat, **el valor afegit brut més elevat s'enregistra a Malgrat de Mar** i això s'explica per la més àmplia diversitat econòmica. Hi predominen els serveis, però, afortunadament, tant la indústria com l'agricultura també hi són presents. Malgrat de Mar és el municipi que presenta una major diversificació econòmica.

2. Diagnosi territorial

L'activitat agrària està fortament integrada en la matriu territorial dedicada en bona part a la producció d'aliments (frescos i de temporada), essencialment hortícoles.

L'anàlisi territorial de les dinàmiques de l'Espai Agrari de la Baix Tordera, recollides en aquesta diagnosi, ens aproxima a una radiografia temàtica sobre la geografia, la demografia, el planejament municipal i les eines i figures per a l'ordenació i gestió del territori. També ens acosta detalladament a la caracterització del sector agrari i del sector agroalimentari de l'àmbit i al coneixement dels recursos forestals, dels elements d'interès natural i dels béns d'interès cultural, social i lúdic.

Aquesta caracterització s'ha fet a partir de l'articulació de tres fonts documentals. El primer, la compilació d'estudis, estadístiques i projectes existents; en segon lloc, el treball de camp, que ha permès validar les dades quantitatives i qualitatives més rellevants i, finalment, les entrevistes a actors clau del territori, amb les quals s'ha complementat l'estudi. Tot això ha permès contrarestar les diverses interpretacions i s'han aportat propostes per consolidar els reptes de futur d'aquest àmbit agrari situat a cavall entre dues administracions provincials i entre vegueries i comarques: Blanes (la Selva), Malgrat de Mar, Palafolls, Santa Susanna i Tordera (Maresme).

En aquest marc territorial la figura de l'Espai Agrari de la Baix Tordera ha d'esdevenir el marc d'oportunitat per reflexionar, dissenyar, decidir i implementar les estratègies socioeconòmiques i de desenvolupament territorial a curt i mitjà termini. Ha de ser una aposta per la singularització dels recursos endògens propis, vinculats a les seves potencialitats, i responsable amb el medi ambient, el patrimoni i el territori, com a reptes de futur.

2.1. LA GEOGRAFIA

A l'enquesta realitzada per la ponència de la Divisió Territorial de Catalunya i pel Pla General d'Obres Públiques de l'any 1935, la Baix Tordera va ser reconeguda, no sense controvèrsia, com a un "territori amb unes necessitats específiques pel que fa a interessos agrícoles" fent referència a l'augment

del regadiu i a la derivació d'aigües del Ter a la Tordera a través de la riera d'Arbúcies. La **Baixa Tordera comprèn una superfície de 139,91 km² a cavall entre l'extrem nord de l'Alt Maresme i el sector més meridional de la Selva**. Ocupa principalment les terres baixes i planeres d'origen al·luvial als dos marges del riu Tordera (entre Malgrat de Mar i Blanes) encara que al nord es prolonga cap als contraforts dels massissos del Montnegre i el Corredor que, juntament amb la serralada litoral, fa de barrera natural entre la plana litoral i les depressions del Vallès i la Selva.

Administrativament, el municipi de Tordera aplega més del 60% d'aquest àmbit, de manera que, tot i el predomini de la plana dominada pel curs baix del riu, l'orografia presenta fortes disparitats. Tordera lidera la superfície agroforestal amb certs pendents i, per contra, Malgrat de Mar presenta relleus extremadament suaus.

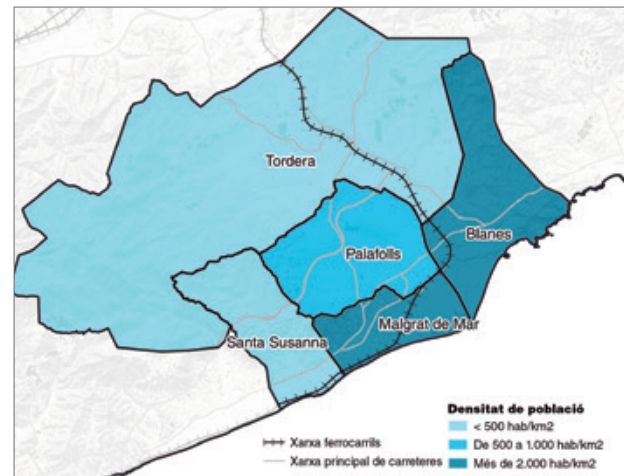
El clima mediterrani humit aporta a les rieres un règim pluvial estacional, amb episodis curts i intensos de ruixats i fortes pluges. El sistema hidrogràfic del riu Tordera, juntament amb un conjunt divers de pressions antròpiques, fan que sigui un espai vulnerable i ha esdevingut, per les seves característiques i dinàmica, una de les conques fluvials més estudiades i objecte també d'implementació de la Directriu Marc de l'Aigua. Ha estat pionera en la construcció d'una dessaladora (Blanes) i en la creació d'una comunitat d'usuaris, fruit d'un procés participatiu per millorar-ne la gestió (Taula de la Tordera, 2017).

Les principals **vies de comunicació són l'autopista C-32**, que uneix Montgat i Palafoalls; la **carretera N-II**, de Barcelona a la Jonquera; l'**antiga carretera que uneix Palafoalls i Malgrat de Mar** i la **carretera local de Blanes a Hostalric**, que enllaça amb la carretera comarcal, de Maçanet a Granollers, i amb l'autopista AP-7, de Barcelona a la Jonquera, i amb la C-35. La línia del ferrocarril de Barcelona a Girona per la costa té parada a Santa Susanna, Malgrat de Mar, Blanes i Tordera.

2.2. DEMOGRAFIA I OCUPACIÓ

L'Espai Agrari de la Baixa Tordera abraça una població de 87.674 habitants (2020). La proximitat a la regió metropolitana i el context de litoral s'imposen davant del seu caràcter marcadament agrícola, de manera que l'àrea assoleix una densitat de població de 627,3 hab/km², semblant a la demarcació de Barcelona i quasi triplicant la mitjana catalana. La disposició i grandària dels municipis fan que els costaners concentrin fortes densitats de població. És el cas de Blanes (2.210 hab/km²) i de Malgrat de Mar (2.105,6 hab/km²) mentre que els pobles

DENSITAT DE POBLACIÓ

Font: elaboració pròpia a partir de dades del padró d'habitants, Idescat (2018).

d'interior, amb menys habitants i de més dimensió, rondin la mitjana catalana.

Des d'un punt de vista sociodemogràfic, la ubicació de la població presenta una dualitat molt marcada i amb diferent pes poblacional: o bé es situen en els nuclis i urbanitzacions de municipis costaners i de vocació turística, on es concentra l'activitat logística i de serveis a la vora de les principals vies de comunicació i amb un poblament concentrat i de caràcter estacional, **o bé ocupen l'espai rural de manera dispersa.**

L'estructura del poblament presenta municipis de dimensió mitjana i petita, amb predomini d'assentaments aplegats a la vora del mar, com Blanes i Malgrat. Santa Susanna és el municipi que enregistra el creixement més significatiu, multiplicant per tres la seva demografia durant la temporada d'estiu. Blanes aglutina el 44,5% de la demografia de la Baixa Tordera i circumscriu una àrea d'influència interterritorial entre distintes administracions: província, vegueria i comarca. Tordera, per contra, amb 10 àrees residencials esparses, encapçala la disseminació poblacional en urbanitzacions de segona residència i oferint habitatge, paisatge i proximitat al mar.

La distribució de la població es focalitza en tres àmbits:

- Una concentració de població **al tram final de la desembocadura de la Tordera, als nuclis de Blanes i Malgrat de Mar**, que, juntament amb Palafoalls, que tot i presentar un 14,1% d'habitants dispersos en urbanitzacions, **representa el gruix demogràfic.**
- Un segon àmbit d'atracció, protagonitzat pel municipi de Tordera, on només el 51% de la població es localitza en el nucli urbà. La resta està dispersa en els antics termes rurals, urba-

nitzacions i en masies esparses o agrupades en veïnats.

- **Un poblament dispers a Santa Susanna:** urbanitzacions a peu de muntanya, la zona hotelera, que representa el 9% de la població i també població disseminada en masies esparses habitades a la plana agrícola.

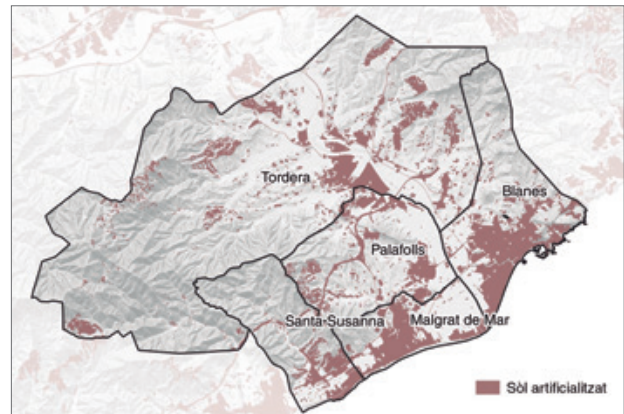
En general, els municipis de l'àmbit han modificat la seva estructura demogràfica de manera ràpida i desordenada en els últims trenta anys. Durant aquest període, el ritme d'increment demogràfic supera el de la mitjana catalana, de l'ordre del 23%, i la població es dobla per l'embranchada migratòria. L'exemple més rellevant és el de Santa Susanna, que multiplica per cinc el nombre d'habitants durant els anys 1986-2020, seguit de Tordera que el triplica. És a partir de la darrera dècada (2010-2020) que comencen a estabilitzar-se els comportaments poblacionals.

Les estadístiques d'estructura per edats mostren una població estàndard: el 16 % dels habitants tenen menys de 14 anys (a Catalunya el percentatge és del 15,6) mentre que el 17,7% són majors de 65 anys (a Catalunya el percentatge és del 18,5). Palafolls és el municipi que aplega més joves, amb el 20% de la seva població. La població més envellida es localitza en els municipis de Malgrat de Mar i Blanes, on un de cada cinc habitants està en edat de jubilació.

El poblament de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera té registrats 22 nuclis habitats. La majoria són urbanitzacions residencials, amb diferents tipologies d'habitatge, majoritàriament, però, de caràcter unifamiliar, amb espai de jardí i amb zones col·lectives. Tordera encapçala el rànquing amb 10 urbanitzacions esparses en el seu terme municipal, mentre que Blanes, Malgrat de Mar i Palafolls tenen la població més concentrada als nuclis. L'orografia és la responsable del primer cas i, en el segon, ho és el manteniment del Pla de Grau com a important zona d'activitat agrícola, amb la voluntat d'establir qualificacions de sòl no urbanitzable que reconegui i fomenti els usos propis de la pagesia. Aproximadament la meitat de les urbanitzacions o creixements dispersos dels anys 60's i 70's s'han desenvolupat de manera desordenada i deslligats dels nuclis ur-

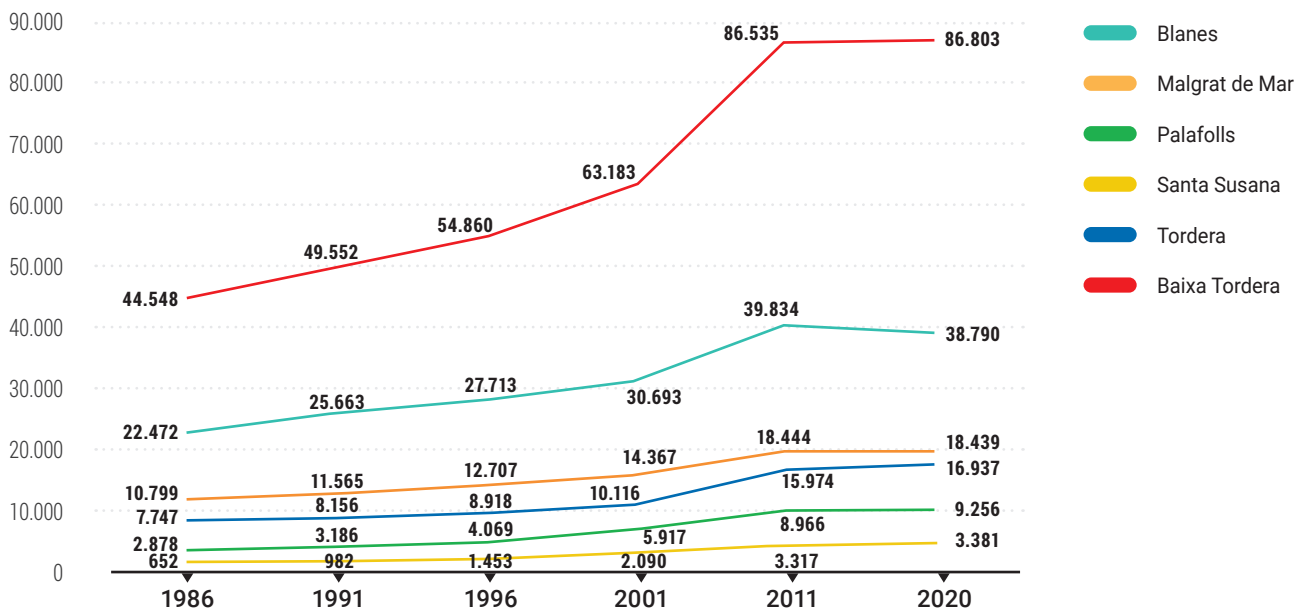
logies d'habitatge, majoritàriament, però, de caràcter unifamiliar, amb espai de jardí i amb zones col·lectives. Tordera encapçala el rànquing amb 10 urbanitzacions esparses en el seu terme municipal, mentre que Blanes, Malgrat de Mar i Palafolls tenen la població més concentrada als nuclis. L'orografia és la responsable del primer cas i, en el segon, ho és el manteniment del Pla de Grau com a important zona d'activitat agrícola, amb la voluntat d'establir qualificacions de sòl no urbanitzable que reconegui i fomenti els usos propis de la pagesia. Aproximadament la meitat de les urbanitzacions o creixements dispersos dels anys 60's i 70's s'han desenvolupat de manera desordenada i deslligats dels nuclis ur-

SUPERFÍCIE URBANITZADA

Font: elaboració pròpia a partir de la cartografia de superfície urbanitzada (Departament de Territori i Sostenibilitat, 2009) i dels nuclis residencials (Diputació de Barcelona, 2013).

FIGURA 1. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

Font: elaboració pròpia a partir de dades del padró continu de l'INE, Idescat (1986 a 2020).

bans. Han crescut en excés i desdibuixant el perfil de pobles tradicionals.

Sortosament, el **model de creixement del sòl urbà, en aquest dens espai de pas d'infraestructures de comunicació**, ha quedat frenat per la recessió econòmica, que ha reprimat algunes expectatives de creixement, sobretot turístic. Per altra banda, el **planejament territorial costaner**, amb l'objectiu de dur a terme un procés urbanitzador respectuós amb l'entorn, **també ha parat alguns projectes a la costa del Maresme nord i a la Selva, entre Calella i Lloret de Mar.**

El 67,6% dels habitatges són residència principal, un valor per sota de la mitjana de Catalunya (76,2%). Paradoxalment, però, els percentatges més elevats no se situen en els municipis amb més pes demogràfic. **Quasi la totalitat de les àrees residencials es varen construir com a segona residència** i se n'enregistren els valors màxims a **Santa Susanna (30,4%) i Blanes (28,0%)**, bona part de les quals es lloguen a turistes, en època estival. Preocupa però que hi hagi **un 10,7% d'habitatges buits, especialment a Tordera i Palafolls**. Respecte a la tipologia de construccions en sòl urbà, hi predominen els **apartaments, els habitatges unifamiliars**, les urbanitzacions (habitualment amb **cases aïllades o adossades** i seguint una matriu urbanística definida) i també els **complexos hotelers i els espais de càmping.**

Dos de cada tres habitants de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera han nascut a Catalunya, el que representa una proporció superior a la mitjana catalana de l'any 2018. Pràcticament una cinquena part dels residents procedeixen del territori espanyol i un 14,8% són estrangers, un percentatge menor que la mitjana catalana, que és del 17,6%. Per municipis, Palafolls presenta el percentatge més alt de població d'origen català, amb un 79,1%, mentre que, a l'altre extrem, Blanes n'acull un 61,0% i té el 18,6% de població estrangera.

Segons dades d'afiliats a la Tresoreria de la Seguretat Social, el nombre d'ocupats **durant els darrers deu anys ha augmentat entre el 15 i el 20%, mentre que en el període entre 2001 i 2011 els valors es varen doblar.** A l'Àrea Metropolitana de Barcelona, l'Enquesta de Cohesió Urbana de l'any 2017 indica que, **la Baixa Tordera enregistra 36.204 actius, que diàriament es mouen fora del seu municipi per anar a treballar i que, durant la darrera dècada, Malgrat de Mar ha augmentat un 24% el nombre d'ocupats**, una xifra que es manté estable.

La distribució dels ocupats per branques d'activitat explica la diferència en el comportament del mercat de treball i de l'economia de la Baixa Tordera. **La població agrària ascendeix a 238 perso-**

nes (2017), principalment autònoms, una xifra molt semblant als 256 pagesos censats per les eleccions a les cambres agràries, l'any 2016. Aquesta estadística només representa l'1% del total de l'ocupació i una tercera part es concentra al municipi de Tordera. A més de la pagesia, aquesta dada inclou la **mà d'obra del sector dels vivers i conreu de planta ornamental** i també els **professionals lligats a la producció ramadera**, siguin amos de l'explotació o treballadors assalariats.

El pes de la indústria és relativament reduït i enregistra només l'11,5% de la mà d'obra de la Baixa Tordera (3.172 ocupats l'any 2017). Per contra, en termes d'ocupació, els serveis sumen el 80,7% de l'activitat econòmica i Blanes encapçala el rànquing amb poc més d'una quarta part d'aquests contractes sociolaborals. No obstant això, a Santa Susanna les activitats terciàries representen pràcticament la totalitat de l'ocupació del municipi.

En termes generals, però, i coincidint amb la crisi econòmica i financera, al llarg de la darrera dècada s'observa **una davallada a totes les branques d'ocupació.** La construcció n'és la més afectada, en volum de treballadors, mentre que el sector serveis enregistra, en general, lleugeres pèrdues, però un augment exponencial a Sants Susanna.

2.3. ORDENACIÓ DEL TERRITORI

El planejament urbanístic dels municipis de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera **ve marcat per dos elements rellevants.** Per una banda, **l'escassa referència al medi rural i a les activitats agràries** i, consegüentment, la manca de plans i de polítiques de preservació i gestió d'aquests espais. Per l'altra, **una major protecció dels espais litorals i naturals, especialment de les àrees fluvials i boscoses. Una desacceleració de l'expansió urbana durant la darrera dècada, bàsicament residencial i de serveis, en part ha evitat més fragmentació i pèrdua de sòl agrícola, però ha reforçat la competència d'usos i d'activitats en un espai vulnerable a efectes mediambientals.**

Els cinc planejaments urbanístics municipals, **Malgrat de Mar (POUM, 2005), Palafolls (Revisió del PGOTU, 2006) i Tordera (PGOUM, 2003) són vigents i tenen més de deu anys**, mentre que, **des del 2019, Blanes i Santa Susanna estan immersos en processos de revisió i d'elaboració de nous planejaments urbanístics municipals.**

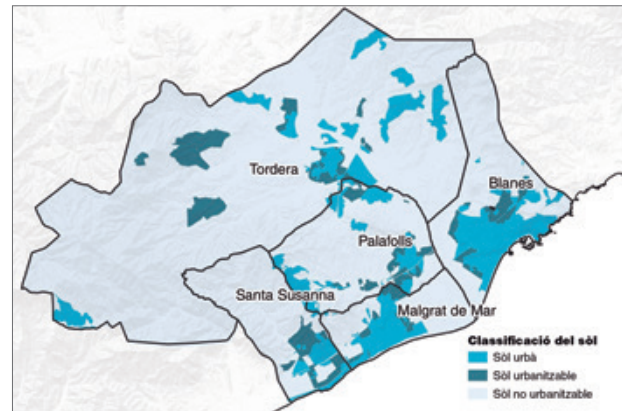
Tots els municipis coincideixen en agrupar més superfície en figures de protecció dels àmbits naturals i en subratllar els valors propis dels espais agraris, com el pla de Grau (on es conreen els productes d'horta més valorats, com l'escarola i el fesol

del ganxet), el pla de Pineda, a Malgrat de Mar, el pla de la Torre i el pla d'en Balasc, a Santa Susanna, però gairebé no concreten el marc d'acció. El POUM de Palafròls, amb una extensa plana vora la Tordera, principalment apta per l'horta i que ha condicionat el caràcter tradicionalment agrícola del municipi, destaca la importància del sector, (en creixement l'any 2001), i en recomanava un projecte de Parc Agrícola de la Baixa Tordera. A Blanes, tot i la construcció per millorar l'horta del canal de Gelpí i la séquia de la Plantera, l'esborrany del pla reconeix el retrocés del mosaic de petits camps de conreu d'horta i fruita a favor d'altres usos i especifica la necessitat de l'elaboració d'un pla per a la preservació del conreu de l'horta i dels camins rurals per integrar els nombrosos hivernacles que modifiquen el paisatge d'hortes tradicionals. L'Agenda 21 d'aquest municipi proposava la millora del mercat local, per donar sortida als productes agrícoles, i la creació de la marca "horta de Blanes" per afavorir-ne la comercialització. L'esborrany de Santa Susanna remarca l'objectiu de potenciar un banc de terres per garantir la continuïtat agrícola en el seu terme municipal. El PGOUM de Tordera fugí de processos urbanístics massius i desvinculats del nucli urbà per mantenir l'espai de conreu. La voluntat municipal en el planejament urbanístic de Malgrat de Mar, declarada en diverses ocasions, es concreta en la preservació i potenciació l'activitat agrícola tradicional. L'Agenda 21 d'aquest municipi, aprovada l'any 2003, ja aconsellava la realització d'un cicle formatiu agrari per enfortir la promoció dels productes locals.

El Pla Territorial General de Catalunya de 1995 (PTGC) reconeixia l'existència d'un sistema urbà incipient amb una gran capacitat de desenvolupament i una elevada dinàmica econòmica i urbanística en l'àmbit de la Tordera, especialment en el punt d'unió entre les planes litoral i prelitoral. El PTGC remarca el rol de ròtula de diversos àmbits funcionals territorials al llarg de la Tordera i delimita un sistema costaner del Maresme nord i la Selva, entre Calella i Lloret de Mar, amb l'objectiu que el procés urbanitzador sigui respectuós amb l'entorn. A més, adscriu Blanes dins el sistema d'articulació (Hostalric-Breda-Malgrat-Blanes-la polaritat de la Tordera) amb la finalitat d'estirar l'àrea metropolitana per obrir-la, evitar-ne la congestió i fer de pont entre les dues vegueries. En la mateixa línia prospectiva, el PTGC preveia la construcció d'un eix litoral que financés possibles interrelacions entre els municipis de la part nord del Maresme i la vall de la Tordera, tot resseguint el corredor litoral.

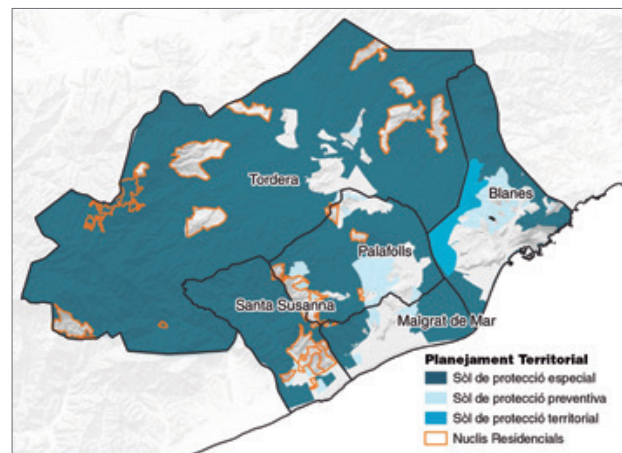
Amb tot, l'ordenació territorial de l'àmbit geogràfic de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, d'obligació

CLASSIFICACIÓ DEL SÒL EN EL PLANEJAMENT MUNICIPAL

Font: elaboració pròpia a partir del Mapa Urbanístic de Catalunya (Departament de Territori i Sostenibilitat, consulta a desembre 2018).

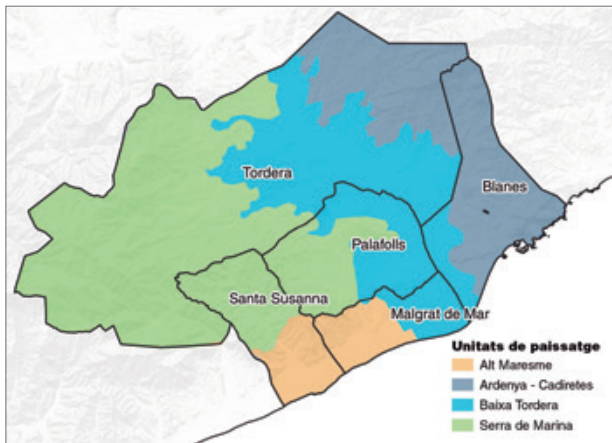
CATEGORIES DEL SÒL EN EL PLANEJAMENT TERRITORIAL

per les divisions administratives, se circumscriu entre dos plans territorials parcials: el de la Regió Metropolitana de Barcelona (PTPMB) i el de les Comarques Gironines (PTPCG), aprovats l'any 2010. Aquests planejaments territorials classifiquen els espais oberts, que representen el 83% de la superfície, en diferents graus de protecció segons el seu contingut: especial, preventiu i territorial. El 93% d'aquest sòl no urbanitzable és considerat de protecció especial i inclou els espais naturals i agrícoles ja protegits per diferents figures de gestió, així com altres espais d'interès agrari i que el PTPMB considera de protecció especial. Donat que Blanes pertany a l'àmbit funcional del PTPCG, alguns espais agroforestals al nord del nucli urbà es consideren sòls de protecció territorial d'interès agrari i/o paisatgístic.

El Pla Director Urbanístic del Sistema Costaner (PDUSC), del 2005 i que abasta i blinda una franja de 500 metres d'amplada al litoral català, té com

UNITATS DE PAISATGES EN L'ESPAI AGRARI

Font: Observatori del Paisatge de Catalunya (consulta a desembre 2018).

a objectiu preservar la franja costanera de la transformació i desenvolupament urbà, limitar l'expansió d'edificació en sòls de vocació agrària i en els cursos fluvials i ordenar-ne les activitats econòmiques. Això no obstant, una modificació introduïda l'any 2014 fa compatible aquesta protecció del litoral amb el manteniment de les activitats turístiques preexistents, com per exemple els càmpings, si el planejament municipal ho permet.

El PDUSC, amb la intenció de preservar les planes agrícoles que actuen de separadors de les àrees urbanes, defineix com a sòls no urbanitzables del sistema costaner, els que són resultat de la transformació de sòls no urbanitzables, sense protecció específica, i els sòls urbanitzables no delimitats, declarant-los incompatibles per a la seva futura transformació. Aquest planejament territorial **admet usos directament vinculats a les activitats agràries**, així com aquelles construccions, edificacions i instal·lacions de nova implantació, directament lligades a les esmentades activitats pròpies del sòl no urbanitzable.

A Blanes, el PDUSC delimita **zones del litoral a preservar pels seus valors paisatgístics i ambientals i per ser espais cabdals per la connectivitat ecològica, com a sòls de màxima protecció**: Pinya Rosa i Delta de la Tordera, Treumal-La Vinya Blanca a cavall amb Lloret de Mar. A Maigrat de Mar, **continua la unitat del Delta de la Tordera, abastant així tot l'espai deltaic agrícola dels dos termes municipals, juntament amb el Pla de Pineda, al límit amb Santa Susanna. Al Pla de Balasch-Pla de la Torre, entre Pineda de Mar i Santa Susanna, es reconeix la fragilitat dels límits d'aquest espai agrari tradicional i la funció que té de connector biològic i paisatgístic entre el Parc del Montnegre i Corredor i el litoral. Mentre s'estudia la proposta d'encaix amb el planejament municipal, el PDUSC, en parcel·les**

mínimes, permet hivernacles d'entre el 20% i el 60% de l'ocupació a fi i efecte d'enfortir la seva capacitat articuladora i la seva funcionalitat hidrològica.

Pel que fa a l'espai fluvial del curs baix de la Tordera, i també a les zones humides que configuren un paisatge singular de llit de sauló, de meandres, d'illes fluvials i de bancs de sorra, es veu alterat pels accessos als càmpings de la desembocadura i se'n ressent la qualitat ambiental del riu. Per les seves contínues afeccions antròpiques (abocaments, disminució del cabal del riu, sediments, el risc d'inundabilitat del domini hidràulic) el delta de la Tordera és extremadament vulnerable i, **tal com insinua el PDUSC, exigeix una figura de protecció supramunicipal per afavorir-ne la continuïtat agrícola.**

La recent llei de protecció i ordenació del litoral català (d'agost de 2020) desenvolupa nous instruments que permetran regular els usos, les ocupacions i les capacitats de la costa tot incorporant elements per mitigar l'emergència climàtica d'un espai **especialment vulnerable**. S'espera poder optimitzar l'objectiu d'aquesta nova regulació i fer compatible la preservació i l'ús d'aquest espai costaner a través d'una implicació més gran de l'administració local i l'increment de la participació de la ciutadania en la presa de decisions d'una gestió integrada del litoral. En l'Espai Agrari de la Baixa Tordera s'identifiquen quatre unitats de paisatge: la **Baixa Tordera, l'Alt Maresme, la Serra de Marina i l'Ardenya Cadiretes**. A més de la funció productiva i de proximitat, de la conurbació metropolitana el Catàleg del Paisatge en ressalta els valors històrics i naturals i en brinda la necessitat d'enfortir la conciliació amb el conjunt de les activitats socioeconòmiques, que configuren el seu paisatge rural.

De la **Baixa Tordera, en destaquen les zones humides deltaiques i els riberals de la Tordera, els conreus d'horta del delta**, en retrocés per l'avanç de les infraestructures, **així com els valors simbòlics i identitaris dels elements del paisatge relacionats amb les feines agrícoles del delta: canals, séquies, xarxa de camins, tramats parcel·lari, etc. Fins i tot, s'identifica l'espai d'horta del delta de la Tordera com a l'àmbit del Parc Agrari de la Tordera. L'Alt Maresme, espai abrupte i de transició fins a la plana, amb teixit urbà dens en detriment dels espais agraris irrigats amb predomini de l'horta i amb escàs drenatge i fort pendent, compren els municipis de Tordera, Santa Susanna i Maigrat de Mar.**

Per la seva banda, la unitat de paisatge de la **Serra de Marina abasta les parts altes i obagues de l'àmbit septentrional de la serralada litoral. És un espai poc poblat, vinculat a l'aprofitament agroforestal i**

amb nombroses urbanitzacions. L'Ardenya-Cadiretes queda repartit entre el municipi de Blanes i Tordera i comprèn part del Paisatge d'Atenció Especial del litoral de Girona. Es caracteritza pels penya-segats i s'hi troben centres turístics i urbanitzacions. Hi predomina una densa vegetació forestal d'alzines i pins, que domina el massís i que amaga feixes abandonades, testimonis d'un passat vitivinícola.

2.4. CARACTERITZACIÓ AGRÀRIA

L'Espai Agrari de la Baixa Tordera conserva el paisatge agrícola, tradicional i divers, de l'horta de regadiu, a l'àmbit deltaic, i de cereals de secà, a les zones interiors de la vall baixa de la Tordera. Com a part de l'economia, l'agricultura i la pagesia despleguen un dinamisme agroalimentari ben organitzat, que compta amb el sòl agrícola més productiu per unitat de superfície de la Regió Metropolitana (Catalèg de Paisatge, 2010).

L'àmbit agrari, que presenta una incipient certa fragmentació i degradació, ha anat perdent l'equilibri d'usos per entrar en competència amb la resta d'activitats socioeconòmiques dominants: la pressió urbanitzadora de les àrees residencials, els polígons industrials, els serveis i les infraestructures. **L'empenta turística més recent insisteix en resseguir la franja litoral** amb equipaments, hotels i càmpings, amb el risc de perllongar-se amb el continu urbà i de fagocitar una horta especialitzada amb alt nivell d'inversió i producció. El desenvolupament

econòmic cap a la indústria i els serveis han generat **dualitats territorials d'especialització, sovint deslli-gades dels nuclis de població.** A Malgrat de Mar i a Tordera, nous polígons d'activitats econòmiques i diverses indústries han ocupat les terrasses fluvials de manera dispersa i raonablement desordenada (Pavón, 2017). Al voltant dels principals eixos viaris s'ha vist la implantació de naus i d'activitats de serveis alterant el paisatge i, **en diversos trams,** conferint-li la fesomia de "carretera aparador", especialment entre Malgrat i Blanes (Valdunciel, 2005).

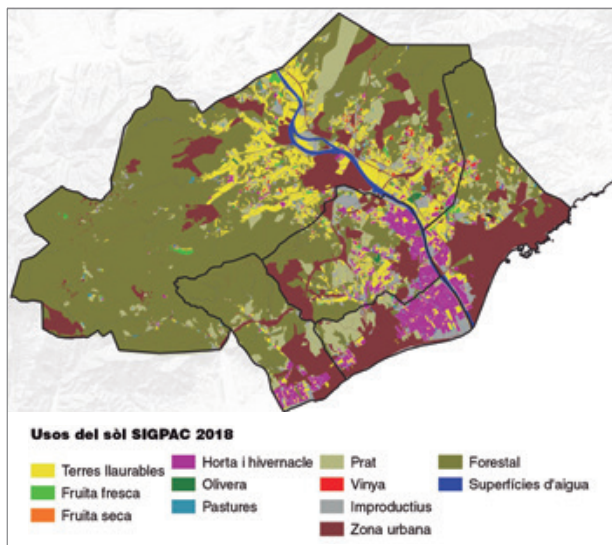
Paral·lelament, els cultius que més han davallat han estat el regadiu i els arbustius, com la vinya i els fruiters de secà, esdevenint gairebé testimonials. Només Blanes continua mantenint vinyes i, ben al contrari, en els darrers anys els fruiters tropicals han vist incrementat el seu pes mentre que la flor i la planta ornamental han retrocedit. Des de sempre els conreus més destacats són d'horta. Els farratges de l'àmbit septentrional sustenten en part la ramaderia bovina. Els horts que resten a les perifèries dels pobles, envoltats pel creixement urbanístic, es troben seriosament amenaçats. La fragmentació, l'abandonament i la manca de viabilitat i de relleu generacional, es visualitzen amb la qualitat dels tancaments i amb la tipologia de les construccions d'eines, que presenten pocs valors estètics i, malauradament, en redueixen atractiu paisatgístic.

Tradicionalment, primer la vinya, l'olivera i els arbres fruiters i, posteriorment, la patata havien sigut els conreus dominants de la Baixa Tordera i de bona

Patxi Uriz Domezain

USOS DEL SÒL 2018

Font: elaboració pròpia a partir de dades SIGPAC de 2005 i 2018. Departament d'Agricultura, Ramaderia Pesca i Alimentació.

part de la comarca del Maresme. **La disponibilitat d'aigua, la incorporació de tecnologia i la manipulació de les hortalisses han especialitzat aquest espai agrari fins al punt que** l'enciam, les escaroles, el tomacó, la ceba, els calçots, la mongeta i les faves tendres s'han convertit en els productes identitaris en termes quantitius (superfície dedicada) i qualitius (varietats tradicionals, per la diferenciació dels productes ecològics) de la Baixa Tordera. En concret, l'horta de Malgrat de Mar, ha esdevingut una de les principals de la comarca i, en ordre d'importància del litoral català, la tercera després dels deltes de l'Ebre i del Llobregat (Pomés, 2007). Rasons d'índole geogràfica, com l'existència del Pla de Grau i d'un subsòl amb riquesa hídrica, així com la forta petjada sindical i cooperativa, ben segur que n'expliquen la magnitud i significació.

Segons les dades del darrer **Cens agrari (2009)**, el **57% (1.898 ha)** de la superfície censada de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera són terres de conreu; el **28%**, mosaic forestal; l'**11%** són pastures i l'espai artificialitzat és de l'ordre del **4%**. Ara bé, per la seva dimensió, el municipi de Tordera concentra el 54% de la terra llaurada i el 63% de les pastures. Segons les estadístiques de la **Declaració única de conreus (DARP, 2018)**, a través de la qual es gestionen els ajuts vinculats a la PAC, les xifres són similars i **164 beneficiaris** (pagesia professional i empreses agràries) van declarar **1.990 hectàrees** de les quals tres quartes parts corresponen a conreus (1.504,9 ha), 15% a bosc i només el 7% són pastures.

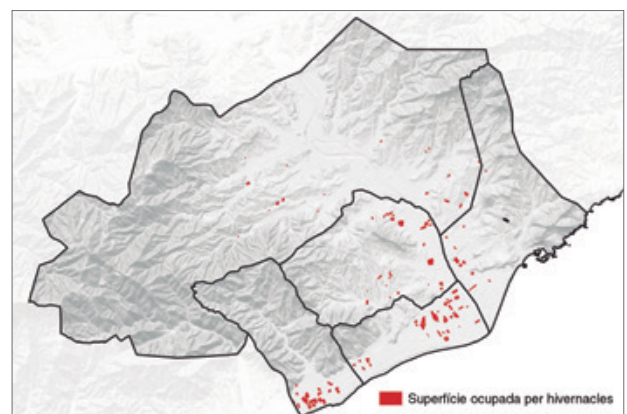
Durant els darrers anys, la superfície agrícola de la Baixa Tordera ha reculat, però poc. Les terrasses fluvials de la Tordera han mantingut els usos tradi-

cionals d'horta, però, a mesura que ens allunyem d'aquest escenari agrícola principal i altament especialitzat, els usos del sòl s'han vist reemplaçats per usos residencials i industrials. Aquesta transformació augmenta a les àrees properes als nuclis urbans i en les planes de Pineda i Santa Susanna. Això no obstant, **els pobles de la Baixa Tordera mantenen una superfície agrària força superior a la mitjana de la comarca del Maresme.** També cal remarcar que Tordera, Palafolls i Malgrat de Mar lideren el rànquing de superfície ocupada per l'agricultura, a escala comarcal.

Segons les bases de dades del Departament d'Agricultura (2017), a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera s'hi conreen **1.777 hectàrees**, que suposen el **47% de la superfície de conreu de la comarca (3.265 hectàrees)**. Entre els cultius herbacis en destaquen, en superfície de conreu, els hortícoles i els cultius farratgers: raigràs, amb 193 ha, cereals d'hivern per a farratges, amb 121 ha, i el blat de moro farratger, amb 120 ha. L'horta es concentra sobretot a Malgrat de Mar, amb 230 ha. Abans era terra de fesols, pèsols i faves, i avui és una de les hortes més variades de Catalunya. Palafolls compta amb 137 ha i Blanes amb 107. En canvi, Tordera aplega la superfície de cereals de gra, amb 283 ha, i de cultius farratgers, amb 393 ha. **Els conreus llenyosos sumen 78 hectàrees:** 33 ha de vinya i 18 ha d'olivera, principalment a Tordera. **La superfície d'horta sota plàstic, a diferència de l'espai hortícola, ha augmentat durant els darrers anys, tant a la plana com en pendent, fins a 49 hectàrees (DARP, 2018)**, encara que la Baixa Tordera no és pas on se sumen els volums màxims, a escala catalana.

El registre d'explotacions ramaderes del Departament d'Agricultura (2018) especifica que a la Baixa Tordera hi ha censades **46 ramaderies** i els termes municipals de Tordera i Palafolls n'agrupen la major part. El boví és la tipologia ramadera més

SUPERFÍCIE OCUPADA PER HIVERNACLES (2018)

Font: elaboració pròpia a partir de dades SIGPAC de 2018. Departament d'Agricultura, Ramaderia Pesca i Alimentació.

Entre els cultius herbacis en destaquen, en superfície de conreu, els hortícoles i els cultius farratgers. L'horta es concentra, sobretot, a Palafolls, Blanes i, Malgrat de Mar, aquest darrer terme, abans terra de fesols, pèsols i faves, i avui una de les hortes més variades de Catalunya. En canvi, Tordera aplega la major part de superfície de cereals de gra i de cultius farratgers. Els conreus llenyosos sumen només 78 hectàrees, vinya i olivera, principalment a Tordera. La superfície d'horta sota plàstic, tant a la plana com en pendent, ha augmentat durant els darrers anys fins a 49 hectàrees (DARP, 2018) encara que la Baixa Tordera no és pas on se sumen els volums màxims, a escala catalana.

Els termes municipals de Tordera i Palafolls agrupen la major part del bestiar de l'àmbit, que inclou un total de 46 explotacions ramaderes.

Patxi Uriz Domezáin

nombrosa, amb 9 explotacions lleteres i 7 de reproducció i engreix. En destaquen el Mas Julià i la Ramaderia Can Thos, tan en termes de dimensió com de qualitat morfològica i genètica. El sector oví i de cabrum també hi és present amb 12 explotacions. Can Claric practica la ramaderia extensiva i fa gestió del territori per reduir el risc d'incendi forestal en l'espai del Montnegre Corredor. La majoria de les granges porcines són d'engreix, però també hi ha producció de garrins. L'apicultura hi és present i recentment acull una de les incorporacions de joves agricultors a Tordera, en concret al Mas Julià, que fa venda directa amb la marca "El pla dels anyells".

Només hi ha setze productors ecològics (CCPAE, 2018) i 404 hectàrees en producció. Menys del 10% fan conreus per a l'alimentació humana i el municipi de Tordera, amb cereals, fruiters i horta, és el que abasta més superfície. Només dues explotacions ramaderes són ecològiques: Can Riscatell, amb oví, i Mas Feixes, amb boví d'engreix.

2.5. L'ESTRUCTURA AGRÀRIA

L'evolució del nombre d'explotacions agràries tendeix clarament a la baixa. Durant el darrer període

intercensal 1999-2009, ha caigut el 70%, el doble que la mitjana de la comarca del Maresme. Blanes i Tordera són els termes municipals que han acumulat les pèrdues més significatives. Per contra, en termes de Superfície agrària útil (SAU), l'àmbit ha experimentat un lleuger augment, de distribució irregular i que, en part, es deu a l'increment de zones de pastura i prats, especialment al terme municipal de Tordera, el municipi amb més superfície agrària útil i més bosc.

La dimensió de les explotacions agrícoles de la Baixa Tordera se situa en una superfície mitjana d'entre 4 i 6 hectàrees (màxim de 30 ha i mínim de 2 ha) i presenta una notable fragmentació com a resultat de l'estructura de la propietat de la terra i les expectatives especuladores, lligades als importants creixements urbanístics, que estableixen el preu del sòl (que oscil·la entre 600 i 900 € l'hectàrea, en funció de l'accés a l'aigua).

Pel que fa al règim de tinença de la terra, d'acord amb les dades de 2009, són propietat el 80% de les explotacions agràries i el 52% de la SAU. L'arrendament s'imposa en el 39% de les explotacions i en el 44% de la terra de conreu. Arreu de l'àmbit, l'evolució segueix el mateix ritme que la mitjana co-

marcal i catalana i només se'n mostren augments en les terres en règim d'arrendament. La majoria dels hortolans de la cooperativa de la Conca de la Tordera expliquen que tan aviat conreen les terres en propietat com les llogades. Paral·lelament, es busca la rendibilitat econòmica augmentant la superfície conreada per cada explotació. També es prioritza la rotació dels conreus, fent de dos a tres cultius anuals de diferents espècies hortícoles a cada parcel·la, fet que redueix l'aparició de plagues i malalties del sòl. La construcció de túnels i, en menor mesura d'hivernacles, ha crescut els darrers anys, tant en nombre com en superfície, degut a la millor qualitat dels productes i a la reducció de malalties. Es tracta d'estructures no calefactades i energèticament eficients.

La meitat de la superfície agrària de la Baixada Tordera manté el mosaic agroforestal predominant a la vessant septentrional d'aquest espai, que es correspon amb les explotacions ramaderes. Ara bé, l'orientació productiva majoritària i predominant és la d'horta en hivernacle, el 66% de les explotacions i el 54,4% de la dimensió agroeconòmica de l'àmbit. Per ordre, la segona orientació productiva són els herbívors: boví de llet i de carn. En canvi, la planta ornamental i els granívors només són presents a Palafolls i Tordera, mentre que a Blanes, Palafolls i Tordera s'hi troba la vinya, en parcel·les petites i esparses.

A l'Espai Agrari de la Baixada Tordera, 261 persones, físiques i jurídiques, són beneficiàries de les ajudes de la Política Agrícola Comuna i reben un muntant d'ajut d'1,04 milions d'euros (2017). El volum més elevat prové del règim de pagament bàsic (superfície amb drets històrics) i representa el 33,4% del volum total de les ajudes, percebudes per 67 beneficiaris. La resta de partides subsidiàries confereixen un espectre d'ajuts diversos on l'agricultura ecològica només en representa l'1,2% de l'import total dels ajuts, que varen sol·licitar 5 explotacions, de Blanes, Tordera i Palafolls. Segons aquestes mateixes dades de 2017, 4 joves, de Tordera i Palafolls, han sol·licitat la incorporació a l'agricultura, amb un volum que representa el 0,1% de l'import total de l'àmbit. Per municipis, Tordera encapçala el rànquing de sol·licituds d'ajuts vinculades a la PAC, amb 143 beneficiaris i el 60,1% de l'import total. A Santa Susanna, hi ha un únic sol·licitant d'ajut, l'ajuntament, que es vincula a una línia d'inversions per al desenvolupament de zones forestals i per a la millora de la viabilitat dels boscos. Aquest ajut també l'han demanat l'ADV Tordera i l'ajuntament de Tordera. Tant la cooperativa Conca de la Tordera SCCL com l'Agrícola Progrés-Garbí SCCL reben ajuts pel finançament de programes sanitaris.

2.6. L'OCUPACIÓ AGRÀRIA

La distribució de la mà d'obra en les explotacions agràries mostra una dualitat en la tipologia d'explotacions, agrícoles i ramaderes, i un predomini d'explotacions hortícoles, intensives en capital i de reduïda dimensió: d'entre 2 i 5 hectàrees. El 72% de les explotacions agràries tenen fins a dues Unitats de Treball l'Any (UTA) i el 9% de les explotacions tenen més de 5 UTA, concentrades en els espais més planers i propers al riu Tordera, a Palafolls i Malgrat de Mar.

Només el 4% de la superfície agrícola és en mans de dones. A Palafolls i Tordera hi ha les explotacions les titulars de les quals són dones i coincideixen en dirigir explotacions reduïdes de fins a 2 UTA. L'edat mitjana de la dona pagesa a la Baixada Tordera és de 59 anys mentre que la d'home és de 52 anys.

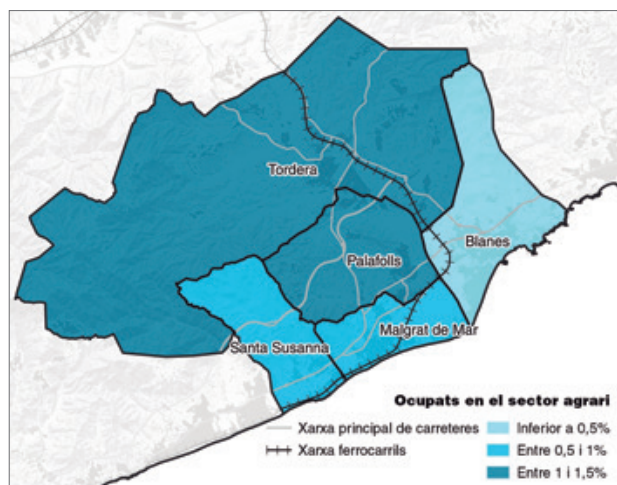
Per altra banda, el 64% de les explotacions agràries de més de 5 UTA es troba en mans de persones jurídiques o societats i especialment significativa n'és la presència a Santa Susanna, no només en nombre sinó també en superfície. Les de més recent creació es localitzen prop del riu i són tant explotacions hortícoles, com de conreus herbacis o d'herbívors.

El nombre d'empleats assalariats agrícoles a la Baixada Tordera oscil·laria entre els 300 i els 400 treballadors. La xifra la proporcionen els mateixos pagesos de la zona, que calculen que el conreu d'horta dona feina a un treballador per hectàrea, tot i que, segons els conreus, aquesta ràtio es pot incrementar considerablement. Així doncs, a la Baixada Tordera, entre pagesos titulars de les explotacions i els seus empleats, l'ocupació directa, en el sector de l'horta, ronda les 700 persones. Cal remarcar l'existència d'entorns cooperatius ben arrelats i amb tradició: tècnics de les cooperatives de la Conca de la Tordera (Palafolls-Blanes), Agrària de Tordera (Tordera) i Progrés-Garbí (Malgrat de Mar) i també de productors de planter que, juntament amb els professionals associats a les tasques ramaderes (veterinaris, transportistes, etc.) conformen un valuós bloc de tècnics, estimat en uns 300 ocupats indirectes, que, malauradament, no se solen comptabilitzar en les estadístiques del treball. Per tant, en el sector de l'horta, entre la mà d'obra directa i la indirecta, hi ha un miler d'ocupats (Memòria de l'Espai Agrari de la Baixada Tordera, 2018).

El perfil de l'ocupat agrícola és un home de poc més de 50 anys, amb estudis de formació secundària (només un 15% han cursat formació professional agrària) i sense relleu generacional.

Els problemes estructurals del sector, la falta de rendibilitat, els ritmes d'inversió, la incertesa davant dels episodis meteorològics derivats de l'emergència climàtica i el poc reconeixement social del sector, fan que no hi hagi bescanvi generacional, si més

OCUPATS EN EL SECTOR AGRARI (2017)

Font: elaboració pròpia a partir de dades Idescat d'afiliats segons ubicació del compte de cotització dels 4 trimestres de 2017 (març, juny, setembre i desembre).

no, de transmissió tradicional de l'ofici. Segons es desprèn de la Memòria de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera (2018), **els pagesos d'entre 36 i 50 anys, que són el 38%**, auguren bones perspectives de negoci i consideren que, amb millores tècniques en la producció i en la comercialització, obtindran millors resultats. Tot i els reptes competitiu, tres de cada quatre titulars d'explotació ha fet nous clients durant els darrers set anys. Es posa de manifest, per tant, que l'amenaça més rellevant per al sector rau en la falta de relleu generacional i en la rendibilitat econòmica, degut a l'elevada competència en el sector agroalimentari. Segons les cooperatives agràries més importants de la zona, actualment ser pagès d'horta és una professió que requereix inversions de diversa tipologia, com ara maquinària,

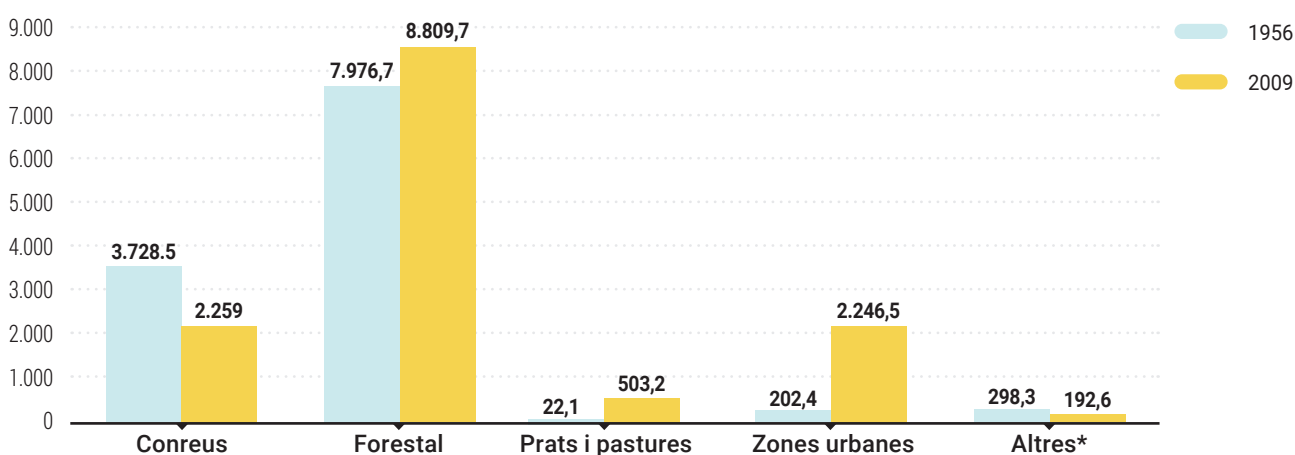
reg, estructures etc.,. Tot això, sumat a la necessària contractació de personal qualificat, fa necessari que s'ofereixi una formació adaptada a les necessitats del sector i també suport a la pagesia, en temes comuns de gestió de les finques (manteniment de recs, camins, fauna salvatge, etc) i el recolzament de l'administració en la promoció dels productes de proximitat, per mantenir la competitivitat de les explotacions. Actuacions d'aquest tipus es perceben com a necessàries per contribuir a millorar la rendibilitat econòmica i afavorir el relleu generacional, tan necessari en aquest sector. En aquesta mateixa línia Badosa (2013) també destaca la qualitat humana dels pagesos i en subratlla les inquietuds emprenedores, la capacitat de reacció davant les adversitats, a més de la vocació sindicalista i d'associacionisme.

Els treballadors assalariats, majoritàriament estrangers (magrebins, senegalesos i gambians) **es formen de manera no reglada. Són treballadors fixos i fa més d'una dècada que realitzen tasques agràries especialitzades.** L'extremada estacionalitat de la feina als horts, i la intensificació que exigeixen les tasques agrícoles, fa que més del 80% de les explotacions ocupin entre dos i cinc treballadors.

2.7. EVOLUCIÓ DE LA MATRIU BIOFÍSICA

En els darrers 50 anys, s'ha produït una recessió important de les terres de conreu i una pèrdua de 1.469,5 hectàrees, segons l'anàlisi comparativa dels usos del sòl amb vol americà de 1956 i dels usos al Mapa de Cobertes del Sòl de Catalunya, CREAM, 2009. Mentrestant, la superfície urbana ha crescut en 2.044,1 hectàrees, el bosc en 833,0 hectàrees i els prats i pastures en 481,1 hectàrees.

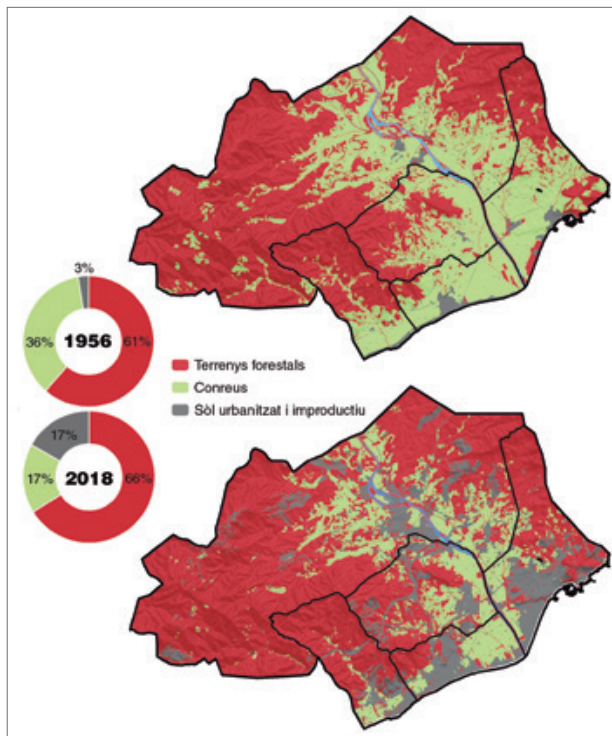
COMPARATIVA ENTRE ELS USOS DEL SÒL DE 1956 I 2009 (HECTÀREES)

* Altres: aigües continentals, conreus abandonats, roquissars, platges i improductiu.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del vol americà de 1956 (CREAF, 2014) i del Mapa de Cobertes del Sòl de Catalunya (CREAF, 2009).

USOS DEL SÒL AL 1956 I AL 2009

Font: elaboració pròpia a partir de dades del vol americà de 1956 (CREAF, 2014) i del Mapa de Cobertes del Sòl de Catalunya (CREAF, 2009).

Patxi Uriz Domezain

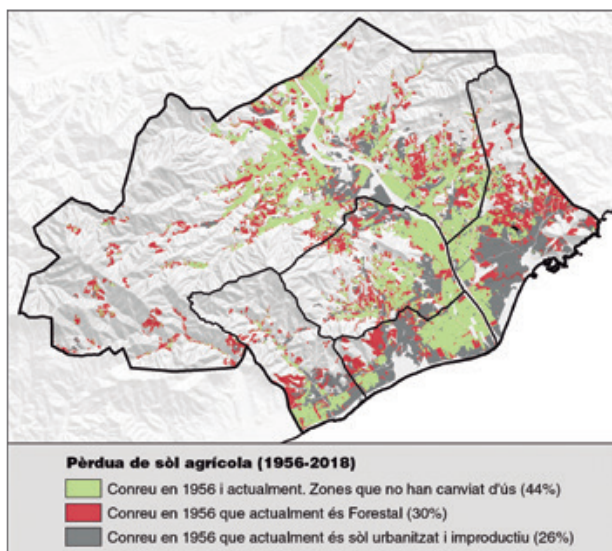

El municipi més afectat per aquest canvi d'usos és Santa Susanna, que ha reduït la superfície de conreus en un 64%, entre 1956 i 2009, mentre que, a Malgrat de Mar, la pèrdua ha sigut de l'ordre del 55%. Això sense menystenir la reculada d'espai agrícola a Palafròls i a Tordera, del 47% i 40%, respectivament. Paral·lelament, Palafròls i Santa Susanna, han incrementat la superfície de prats i pastures.

L'any 1956, els conreus formaven un continu des del peudemont de Tordera, la vall baixa, el delta de la Tordera i fins la franja litoral i s'aprofitaven les zones planeres i els pendents suaus per als cultius. La cartografia de l'any 2009 mostra un creixement rellevant dels espais artificials, com a extensió dels nuclis urbans i les zones industrials i, en continu, en tota la franja litoral. Precisament, és en l'àmbit planer on s'han anat ubicant les infraestructures i alguns equipaments i, tot plegat deixa palesa la reculada de la superfície agrària.

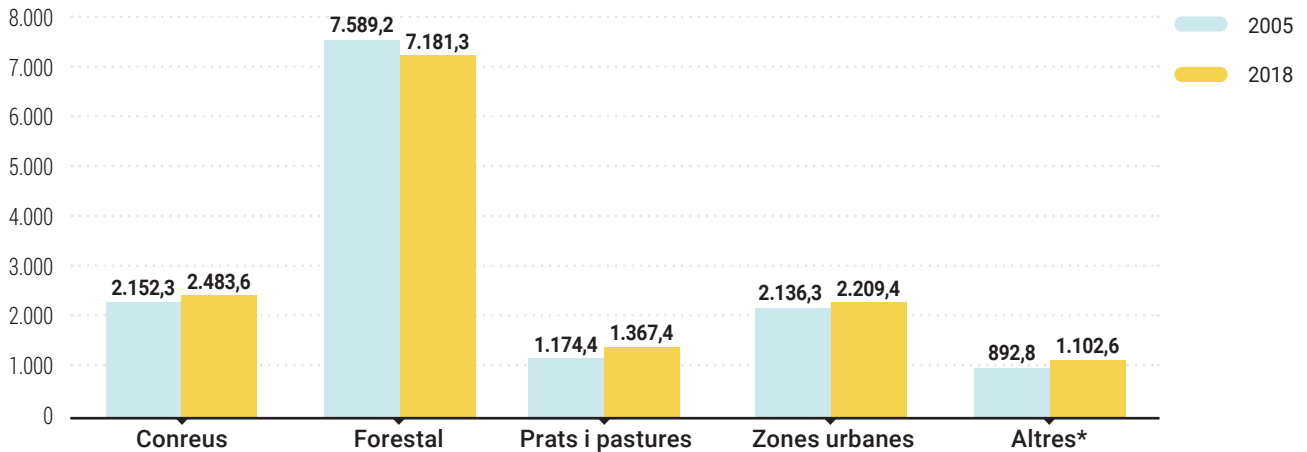
Recentment, l'evolució dels usos del sòl, a partir del SiGPAC del període 2005-2018, posa sobre la taula lleugers increments de la superfície de conreus (331,3 hectàrees) i una tímida davallada de la superfície forestal, fins a 7.181,3 hectàrees. En contrapartida, hi ha cada cop més augment de superfície de prats i pastures i també de l'àmbit urbanitzable. Paral·lelament, aquestes diferències inclouen

PÈRDUA DE SÒL AGRÍCOLA ENTRE 1956 I 2009

Font: elaboració pròpia a partir de dades del vol americà de 1956 (CREAF, 2014) i del Mapa de Cobertes del Sòl de Catalunya (CREAF, 2009). No es disposa informació d'usos del sòl del full 304-112 (Blanes) del vol de 1956.

COMPARATIVA DELS USOS DEL SÒL SIGPAC 2005 I 2018 (HECTÀREES)

* Altres: edificacions, improductiu, vials i superfícies d'aigua.

Font: elaboració pròpia a partir de dades SIGPAC de 2005 i 2018. Departament d'Agricultura, Ramaderia Pesca i Alimentació.

tant una frenada del procés urbanitzador com un desplegament d'infraestructures en el territori.

Ara bé, a escala municipal, els canvis obeeixen a dinàmiques puntuals. La **reducció de la superfície de conreu ha estat més important a Santa Susanna, amb un 12%**, coincidint amb el major augment de l'espai urbà. A Palafolls i Tordera, la superfície forestal s'ha reduït en un 10% i 6% respectivament, entre 2005 i 2018, i s'hi apleguen també el nombre més gran d'àrees residencials. Mentrestant, els **prats i pastures, només a Tordera, enregistren increments del 66%** durant aquests darrers tretze anys.

De l'anàlisi dels usos, a través d'eines com el SIGPAC, se'n dedueix el **caràcter agroforestal de la Baixada Tordera, on l'horta es concentra en els espais més planers i ocupa 626 hectàrees, concentrades sobretot entre Malgrat (225,2 ha) i Palafolls (192,3 ha)**. En canvi, els cultius de fruita, olivera i vinya, es troben de manera més dispersa i concentrats en parcel·les de majors dimensions. Entre 2005 i 2018, **la fruita fresca ha patit una davallada important** per situar-se a l'entorn de 55,5 hectàrees, a Tordera i Blanes.

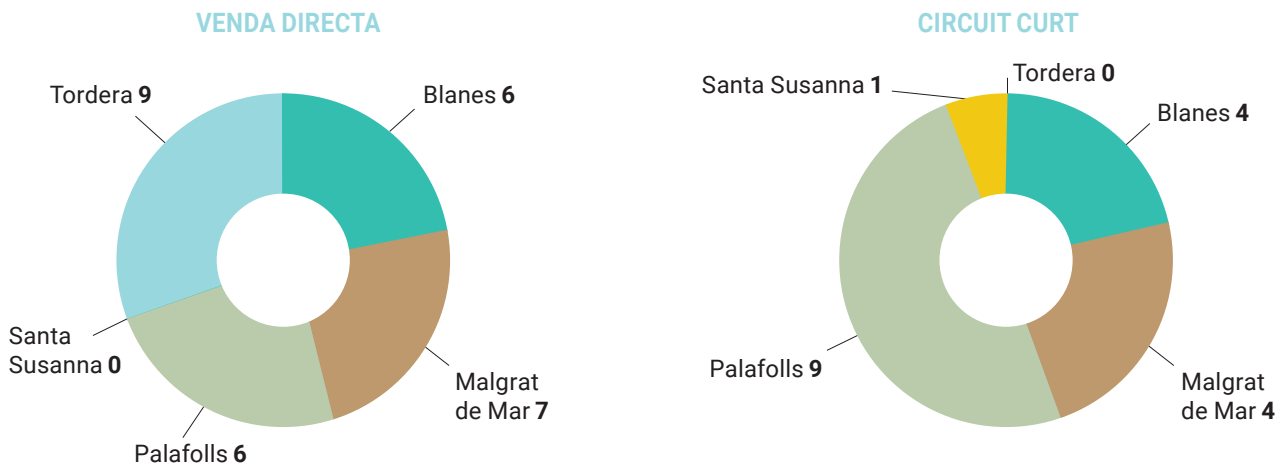
2.8. EL SECTOR AGROALIMENTARI

Els productes hortícoles de l'Espai Agrari de la Baixada Tordera es comercialitzen, o bé a través de marques de les mateixes cooperatives agrícoles, o bé mitjançant circuits de venda directa del productor, en distribució de proximitat. L'hortolà vol decidir la seva venda, ja sigui directa, en mercats, a la restauració o a través de canals de comercialització complementaris i propers, sovint en franca competència amb les cooperatives locals. També hi ha

Carles Gorini

CARACTERITZACIÓ DEL TIPUS DE COMERCIALIZACIÓ AGRÀRIA PER MUNICIPI

Font: elaboració pròpia a partir del registre de productors adherits a la venda de proximitat a 2018. Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (consulta a desembre 2018).

venda de mel, ous i carn ecològica del mateix àmbit. Aquestes i altres productes locals es poden adquirir a les agrobotigues (*on line* i presencialment), a les cooperatives agràries, en els mercats municipals, tant sedentaris com setmanals, als cinc municipis, Blanes, Malgrat de Mar, Palafolls, Santa Susanna i Tordera, i també a les empreses arrelades al territori: Horta ecològica del Pla de Munt, Petit Pla, Cal Mexicà i Mas Feixes.

Dels noranta productors inscrits en el registre de venda de proximitat (DARP, 2018), la majoria són titulars d'explotacions d'horta i només quatre hi consten com a elaboradors de carn, ous i mel. A més hi ha nou empreses adherides a la Xarxa de Productes de la Terra de la Diputació de Barcelona (2015): tres cooperatives agràries, quatre empreses ecològiques (Mas Feixes, Pla de Munt, Horta de la Mercè i Maria Riera Palet), Horticultura Soms i un forner de Malgrat de Mar.

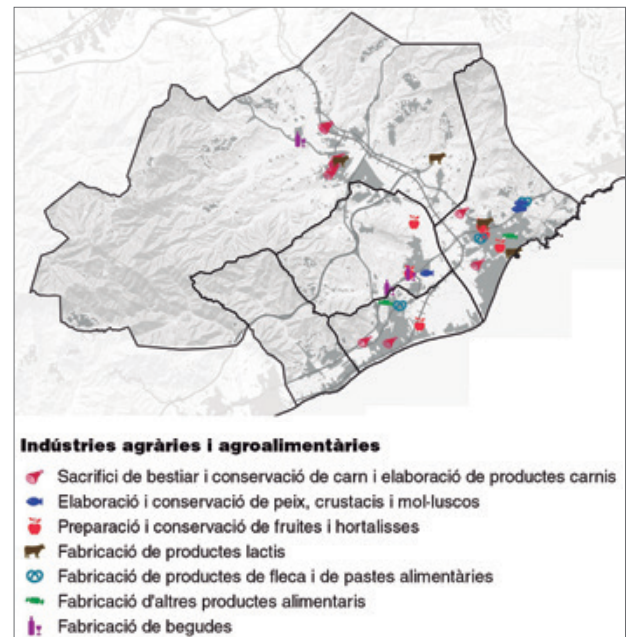
Per la seva banda, a l'Espai Agrari de la Baixada Tordera, el Registre d'Indústries Agràries i Agroalimentàries de Catalunya (DARP, 2018) hi documenta un cens de 38 establiments agroalimentaris. El sector del sacrifici i elaboració de productes carnis lidera aquesta estadística, seguit de la preparació i conservació d'hortalisses, dels productes làctics i de l'elaboració i conserva de peix.

Les cooperatives de la Conca de la Tordera, de Blanes i Palafolls, i Progrés-Garbí de Malgrat de Mar, s'han convertit en els darrers anys, en els actors agroalimentaris més rellevants i els pagesos entrevistats els valoren positivament per la seguretat, la promptitud en el pagament i per l'assessorament tècnic al camp tant en la gestió dels nous

requeriments administratius com pels quaderns de camp i fertilització.

Les cooperatives agrícoles de la Baixada Tordera, resultat d'un potent moviment associatiu de primers del segle XX, varen trobar, en el teixit agrosocial del Maresme i en especial a Malgrat de Mar, el marc idoni per al reforçament del sindicalisme agrari viu, tot i les diferents absorcions que han viscut. La cooperativa de Blanes i la COOPPAL de

ESTABLIMENTS DEL RIAAC PER SECTOR ECONÒMIC

Font: elaboració pròpia a partir del Registre d'Indústries Agràries i Agroalimentàries de Catalunya (actualitzat a febrer 2018). Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (consulta a desembre 2018).

Palafolls es varen fusionar per constituir la cooperativa de la Conca de la Tordera, que comercialitza productes de proximitat o de cicle curt, i s'ha consolidat com a referent en productes d'horta. La seva activitat se centra sobretot en la tomata, els carbassons, la ceba, la pastanaga i els enciams, i els seus clients principals són grups de distribució i comercialització a escala catalana. A Malgrat, la cooperativa agrícola El Progrés es va fusionar, l'any 1992, amb la cooperativa Garbí, aixoplugant una seixantena d'hortolans del Pla de Grau, i en va sortir la cooperativa agrícola Progrés Garbí. L'escarola és el seu producte estrella, seguit de l'enciam, la mongeta tendra, l'api i les patates, amb molta sortida per a clients francesos, que demanen verdures collides i envasades directament des del camp. També fan "quarta gamma" per al subministrament directe a grans superfícies i treballen també amb mercats de proximitat: mercats locals, agrobotigues, etc. Progrés Garbí disposa d'una marca pròpia, «La Piona» pel fesol del ganxet i «CampNatur», per als productes envasats, com les bosses d'amanides i verdures a punt de consumir. La resta de productes directes porten el nom de la cooperativa. L'Agrària de la Tordera SCCL, amb seu al municipi de Tordera, respon al perfil de cooperativa de serveis (tècnics, logístics i d'assessorament) a l'agricultura i a la ramaderia de la zona, i també disposa d'una Agrobotiga.

El cooperativisme agrícola ha guanyat prestigi a la Baixa Tordera durant els darrers anys. Tres quartes parts dels titulars de les explotacions d'horta de la Baixa Tordera veuen amb bons ulls les facilitats i la seguretat que aquesta estructura els proporciona: terminis curts de pagament i suport en els canvis estructurals, per acostar-se a les demandes cada vegada més exigents del mercat. Això sí, desitjarien millorar tant la informació com la comunicació amb aquestes entitats, ja que comercialitzen la meitat de la collita d'hortalisses d'aquest àmbit (Memòria de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, 2018).

La pagesia de la Baixa Tordera disposa d'un bon servei d'assessorament tècnic agrari facilitat per les Agrupacions de Defensa Vegetal (ADV's). En destaca Selmar, una Federació d'associacions que agrupa un total de 5 ADV's a Catalunya. La meitat de les ADV del Maresme (10), estan ubicades a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera i són: l'ADV Agrícola Progrés Garbí, ADV Conca de la Tordera, ADV Alt Maresme, ADV Santa Susanna i l'ADV Horta Llevant.

Selmar, la Federació d'Agrupacions de defensa Vegetal, va entrar en funcionament l'any 2002 i fa assessorament integral a les explotacions: control de malures, plans d'adobatge i fertirrigació, maneig de cultius, llavors i plàntules per reservori, etc. Sel-

mar és hereva de l'esforç d'un grup de pagesos que, l'any 1987 i amb el suport d'un equip de professionals en tècniques de control integrat de plagues, que prioritza el control biològic, varen crear l'ADV de l'Alt Maresme. **La comarca ha estat pionera en la desinfecció dels sòls, fet indispensable per a garantir la productivitat dels conreus d'horta. Selmar col·labora en projectes d'investigació liderats per centres de recerca, com l'IRTA o la Fundació Miquel Agustí, i universitats, com la UB, i disposa d'una finca d'assajos a Sant Susanna.**

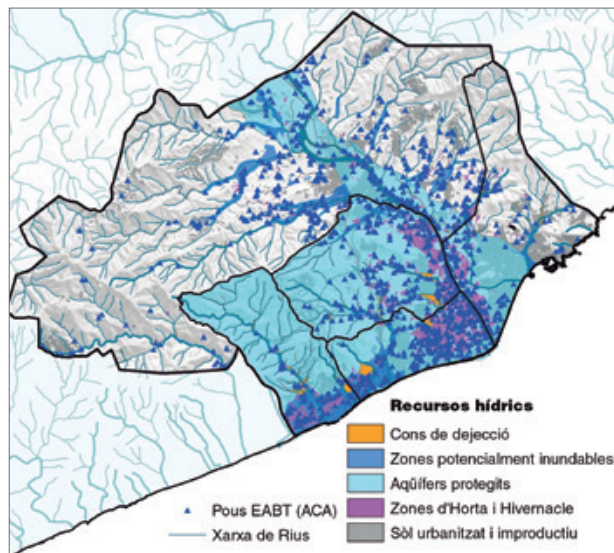
2.9. ELS RECURSOS HÍDRICS

La Tordera es caracteritza pel seu caràcter marcadament torrencial, com a resultat de la climatologia i l'orografia, i té una llera ampla i sorrenca. A la desembocadura, en part ocupada per algunes activitats turístiques que empobreixen la biodiversitat de l'àrea, es forma una petita llacuna litoral, tancada al mar per una barra de sorra, fruit dels canvis geomorfològics de les darreres dècades. La plana agrícola ocupa bona part del Delta de la Tordera i és una de les més importants de la Regió Metropolitana, juntament amb les dels deltes del Llobregat i del Besòs (Panadera, 2020), tant en extensió com per la presència d'hàbitats i espècies d'interès. En conseqüència, el manteniment de la qualitat de la plana agrícola és prioritari per gestionar la biodiversitat d'aquest àmbit.

A la conca de la Tordera hi ha tres àrees d'aqüífers protegits: **l'aqüífer de la riera de Santa Coloma, l'aqüífer al·luvial de la mitja Tordera i els aqüífers de la Baixa Tordera.** En l'aqüífer profund al delta, la pizometria es troba molt afectada per les captacions existents al llarg de la Tordera. **Els estudis hidrològics conclouen que, en el terme municipal de Blanes, l'aqüífer superficial presenta una baixa-moderada vulnerabilitat, que esdevé alta a mesura que ens acostem a l'eix de la Tordera.** A Blanes, l'aqüífer profund presenta una vulnerabilitat baixa.

Durant les darreres dècades, la conca de la Tordera ha estat sotmesa a una intensa activitat antròpica: progressius creixements urbans, assentaments industrials, augment de les extraccions d'aigua pel subministrament municipal de l'estiu i també increment d'abocaments d'aigües residuals urbanes i industrials. A través de la història, el riu ha deixat constància de la seva anàrquica identitat a través de nombroses construccions (molins fariners i passeres) algunes de les quals han estat víctimes dels temporals severos. La Tordera, des de sempre, organitza i desorganitza la vida d'aquest territori. Nombrosos estudis corroboren la seva empremta

RECURSOS HÍDRICS

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Agència Catalana de l'Aigua (actualitzat a desembre 2018).

i identitat: aporta aigua de boca, de rec, energia (electricitat) i negocis, com el de l'aigua embotellada. Aigua Jalpí, va ser clausurada l'any 1968 (Bou i altres, 2018).

Dins l'ecosistema hídric, cal diferenciar entre La Tordera i els altres cursos fluvials menors, com la Riera de Sant Daniel, el Torrent de Can Rabassa, el Torrent de Mas Gelat, la Riera de la Vall d'en Burg, el Rec Viver, la Riera d'en Jordà, i la Riera de Sant Genís de Palafolls. També en formen part dels hàbitats de la plana agrícola, el Torrent de Mas Mora, el Torrent de Can Gall, el Canal de Gelpí, el Canal del Pla, el Rec del Molí, el Rec de la Mina d'en Puig i de la Riera d'en Burgada. A la Baixada Tordera, els boscos de ribera estan associats a alguns cursos fluvials menors, plenament integrats a la plana agrícola.

El Delta de la Tordera constitueix una de les principals zones humides de Catalunya, a mig camí entre els Aiguamolls de l'Empordà i el delta del Llobregat. És la principal ruta migratòria de la mediterrània occidental on s'hi han observat un volum important d'espècies diferents. Diversos **Estudis hidrològics posen de manifest l'afectació de l'aqüífer de la Baixada Tordera per les captacions d'aigua al llarg de la conca, que han propiciat intrusió marina, arribant a invertir el flux de mar a terra.**

Un bon nombre d'espais naturals protegits travessen la conca del riu Tordera. En el tram alt del riu, fora de l'àmbit de l'Espai Agrari de la Baixada Tordera, el Parc natural de la Biosfera del Montseny transcorre amb un baix grau d'antropització. Al curs mitjà, l'espai fluvial travessa longitudinalment els massissos del Montnegre on conflueix amb im-

portants infraestructures viàries i ferroviàries (C-35, AP7, TGV i línia del ferrocarril Barcelona-Portbou) i equipaments industrials amb un fort impacte per abocaments d'aigües residuals, tant urbanes com industrials. **Al tram baix i a la desembocadura coincideix amb les activitats agrícoles intensives i amb un important desplegament turístic, especialment a la franja costanera i al delta.**

Nombroses mobilitzacions pageses, per l'obtenció d'aigua pel regadiu, han posat de manifest la competència per aquest recurs i la necessitat de compatibilitzar la demanda específica de l'horta amb la xarxa urbana i industrial. Amb aquesta finalitat, s'han hagut de desplegar actuacions fora de l'àmbit, com la derivació de les aigües del Ter a la Tordera a través de la riera d'Arbúcies. Aquesta manca d'encaix entre l'agricultura i la disponibilitat de l'aigua, s'ha posat de manifest després de reiterades confrontacions entre la pagesia i l'administració, que han acabat de trobar encaix a través d'iniciatives puntuals consensuades.

L'**Observatori de la Tordera**, iniciat l'any 1995 amb caràcter interdisciplinari i dirigit per l'Institut de Ciències i Tecnologies Ambientals (ICTA) de la UAB, se centra en les anàlisis en el curs alt i mitjà del riu i ha **treballat sobre l'estat ambiental i social dels ecosistemes associats al riu per avaluar-ne la qualitat**. Recentment dins el marc del projecte ISACC TorDelta conformat per un equip d'investigadors de diverses universitats i centres de recerca, **s'ha constituït la III Taula de Treball del delta i de la Baixada Tordera** (juny 2018) i **s'ha presentat el Pla d'Actuacions integral**. Els ajuntaments de Blanes, Malgrat, Palafolls i Tordera impulsen un espai de diàleg per garantir la protecció de la biodiversitat i minimitzar els riscos i la vulnerabilitat produïts pels desastres naturals (Panadera, 2020). El futur s'emmarca en polítiques per a l'eficiència i l'estalvi d'aigua i en recuperar tant l'aqüífer com el riu per millorar els hàbitats. L'emergència climàtica augura la concatenació d'episodis de sequera i de pluges torrencials, la qual cosa significa més exposició i més vulnerabilitat d'aquest territori davant dels riscos ambientals. Calen propostes proactives i planificades per restaurar i el sistema hídric de la conca de la Tordera i fer-lo més resiliència.

En termes de competència d'usos agraris, a la Baixada Tordera hi ha tres comunitats de regants inscrites a l'ACA: el Mas Rabassa de Blanes, el molí de la Pedrera de Palafolls, amb fort arrelament al territori, i el Sorral de Tordera. La primera de les tres administra el regadiu des de 2004, a través de pous, a les explotacions intensives d'horta, de planta ornamental i del reg de blat de moro, amb una concessió

Paisatges verticals (shutterstock.com)

de 65.000 m³/any, i utilitza aigua regenerada, com a recurs auxiliar (ACA, 2019). La comunitat de regants més antiga, el Molí de la Pedrera de Palafolls, amb concessió del dret a utilitzar aigua des de 1972, té un antic molí paperer al costat del rec Viver, que forma part del patrimoni hidràulic de la Baixa Tordera com a edifici protegit i bé cultural.

2.10. ELS RECURSOS FORESTALS

El 60% (7.181,3 ha, SIGPAC, 2018) de la superfície de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera és forestal i Tordera, el terme municipal més agrest, n'engloba la major part.

La diversitat de paisatges forestals d'aquest àmbit es deu al règim de pluges, amb variacions interanuals d'entre 800 i 900 mm, a la situació geogràfica i al relleu. Els boscos més estesos són perennifolis, marcadament mediterranis, i les formacions més comunes són els alzinars, les suredes i el pi pinyoner. A les obagues i les parts més altes del Montnegre s'hi troben espècies d'interès com el roure africà, el roure pènel i, fins i tot, el faig.

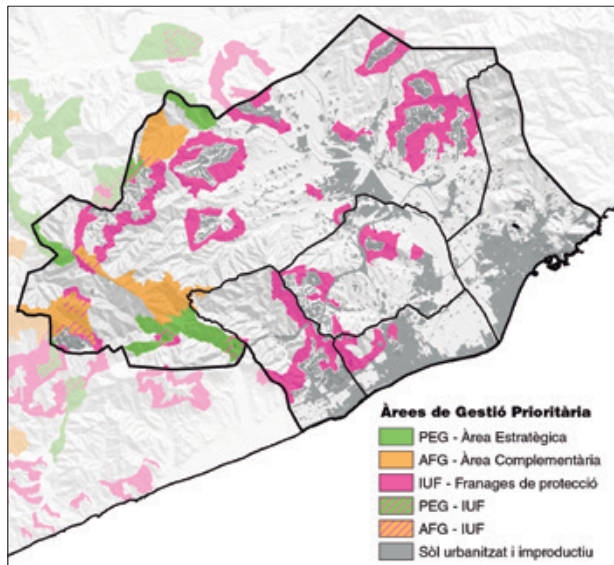
L'abandonament de la gestió del bosc i les perturbacions ambientals, tot combinat amb la sequera dels darrers anys, han beneficiat la regeneració

natural provocant la densificació de les masses, ara més contínues, i afavorint la propagació de plagues, com ara el corc del suro, el xancre del castanyer o el *Thomicus* del pi pinyoner. Alguns estudis ja fa temps que identifiquen un sever i accelerat decaïment de bona part dels boscos de l'àmbit de l'Alt Maresme i el Vallès Oriental. Des de fa anys es treballa per impulsar la gestió forestal, en el marc del treball de les Associacions de propietaris forestals. Els municipis de Tordera, Malgrat de Mar, Palafolls, Tordera i Santa Susanna formen part del conveni de col·laboració amb la Diputació de Barcelona, que, en el marc d'actuació de l'Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, treballen conjuntament per a la prevenció d'incendis forestals, mitjançant el foment de la gestió forestal estratègica des de la perspectiva local. Les actuacions de gestió forestal, abans encaminades a la restauració forestal, ara es focalitzen en l'àmbit de les "Àrees de gestió prioritària" i en les zones forestals afectades per incendis i altres perturbacions.

Els antics aprofitaments forestals, predominants dels boscos de la Tordera, eren els de fusta per a les drassanes de Blanes i Malgrat: carbó d'alzina, taps de suro, taulons de roure o d'alber per a la construcció, cèrcols de castanyer per a les bótes, etc. De tot

SUPERFÍCIE FORESTAL DELS MUNICIPIS DE L'ESPAI AGRARI DE LA BAIXA TORDERA I DELIMITACIÓ DE LES ÀREES DE GESTIÓ PRIORITÀRIA

Municipi	Superfície municipal (ha)	Superfície forestal (ha)	% de superfície forestal (%)
Malgrat de Mar	876	251	29%
Palafolls	1.648	826	50%
Santa Susanna	1.262	918	73%
Tordera	8.444	6.230	74%
Blanes	n.d.	n.d.	n.d.

Font: Oficina Tècnica de Prevenció Municipal d'Incendis Forestals i Desenvolupament Agrari (2020)

plegat, només en queden alguns vestigis, que formen part del patrimoni rural d'aquest àmbit.

A l'Espai Agrari de la Baixa Tordera hi ha **forests públiques**. Es tracta d'àrees forestals gestionades per entitats públiques, com la Diputació de Barcelona, en l'àmbit del Parc Natural del Montnegre Corredor, principalment Can Pica, Hortsavinyà, La Busiga, Can Plana, el Salt i coll de Porc. Per la seva banda, el Centre de la Propietat Forestal (2019) identifica 44 instruments d'ordenació forestal amb Tordera com a municipi amb més espai de bosc públic implicat, 2.446, 6 hectàrees.

2.11. BIODIVERSITAT I RISCOS

A la Baixa Tordera hi conviuen una gran varietat d'hàbitats i ecosistemes, que procuren una important biodiversitat associada. A l'àrea septentrional fora de la zona d'estudi, s'hi troben hàbitats montans i elements característics dels àmbits centre-europeus, que es barregen amb els hàbitats mediterranis de les planes agrícoles i els espais naturals, vinculats als ambients aquàtics i costaners, tot conformant corredors biològics d'elevada rellevància.

Algunes descripcions sobre comunitats vegetals, excel·lentment referenciades, es deuen a Pere Montserrat, botànic de mitjans del segle passat. En l'actualitat, no hi ha estudis o catàlegs de flora, però si un **extens estudi de la biodiversitat del Delta de la Tordera (Romera, 2018)** que, entre els invertebrats aquàtics en destaca la **petxina lluent** (*Callista chione*) i, entre els continentals, l'**escarabat blau** (*Hoplia coerulea*) per ser una espècie considerada vulnera-

Patxi Uriz Domezain

Els espais naturals protegits més rellevants per la conservació de la biodiversitat i el patrimoni natural de la Baixada Tordera, són:

- 1** El Parc Natural del Montnegre i Corredor, creat el 1989, amb una proposta d'ampliació al municipi de Santa Susanna. Rep la declaració de Zona d'Especial Protecció (ZEC) per la presència de comunitats vegetals típiques de la regió mediterrània. És un espai natural característic de la Serralada Litoral, format per un conjunt de relleus, que separen la plana de l'Alt Maresme de la depressió prelitoral de la Selva i el Vallès. L'espai acull diversitat d'ambients i comunitats vegetals i animals, i en destaquen les vernedes, les alberedes i els boscos de ribera i, entre els animals, els ratpenats i la llúdriga. Només una quarta part de la seva superfície està inclosa en l'Espai Agrari de la Baixada Tordera.
- 2** El Paratge Natural d'Interès Natural Riu i Estanys de la Tordera, de 338 hectàrees i que discorre pel tram baix de l'espai fluvial fins a la desembocadura, inclou, entre altres, les llacunes de l'Estany de la Júlia, l'Estany de Can Torrent i l'Estany de Can Raba. El paisatge d'aquests estanys es caracteritza pel predomini de la vegetació pantanosa i de ribera amb matoll: herbassars i canyissars.
- 3** L'espai forestal de les Mines de Can Palomeres, al municipi de Malgrat de Mar, dedicat a l'extracció i exportació al nord d'Europa de mineral de ferro, explotada a principis del segle XX. Conserva les galeries d'extracció, avui un dels refugis de ratpenats més importants de Catalunya, la qual cosa li ha merescut la inclusió en l'Espai Xarxa Natura 2000. Actualment la muntanya és un pulmó verd pel poble.
- 4** El Paratge Natural d'Interès Natural Pinya Rosa, amb una superfície terrestre i marítima 72 hectàrees, és reserva d'espècies vegetals i animals i conté el jardí botànic del mateix nom, declarat Paratge Natural d'Interès Nacional. Constitueix un important refugi per a nombroses espècies de la fauna catalana litoral. Pel que fa a la vegetació, l'espai presenta una important arribada d'espècies subespontànies i naturalitzades dels jardins botànics propers.

ble a Catalunya i que al delta es troba fàcilment en els herbassars del riu. També són de destacar algunes espècies que denoten el bon estat de conservació de les rouredes, vernedes i altres boscos de ribera encara existents al delta, com l'**escanyapolls** (*Lucanus cervus*), el **banyarriquer del roure** (*Cerambyx cerdo*), l'**escarabat daurat** (*Carabus rutilans*), la **tecla** (*Thecla betulae*), la **morada del freixe** (*Laeosopis roboris*), el **brocat variable** (*Euphydryas aurinia*) i la **nimfa boscana** (*Limnitis camilla*), entre altres.

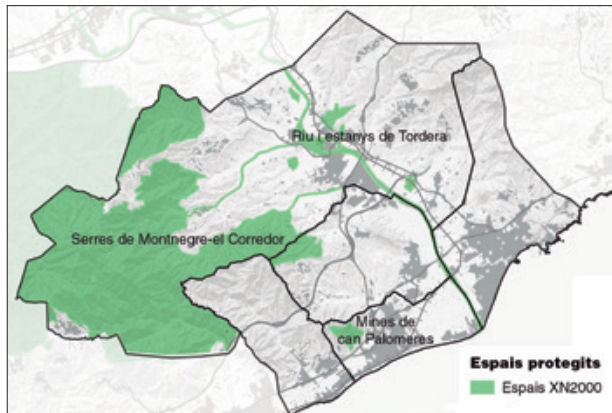
Segons dades de l'Agència Catalana de l'Aigua (2011) sobre la fauna vertebrada associada a l'espai fluvial de la conca de la Tordera, la fauna ictiològica es caracteritza per quatre espècies autòctones principals: el **barb de muntanya** (*Barbus meridionalis*), la **bagra** (*Leuciscus cephalus*), l'**anguila** (*Anguilla anguilla*) i l'**espínós** (*Gasterosteus aculeatus*). Per

altra banda, les espècies introduïdes i invasores són la **carpa** (*Cyprinus carpio*), la **gambúsia** (*Gambusia holbrooki*) i la **rasbora** (*Pseudorasbora parva*), mentre que la **tenca** (*Tinca tinca*) i el **carpí** (*carassius auratus*) es consideren introduïdes i establertes.

És especialment **elevat el nombre d'espècies exòtiques que hi ha a la desembocadura de la Tordera**. De les 338 espècies recollides en l'EXOCAT (2013), 183 es troben al delta del riu, 158 de les quals són plantes exòtiques. Pel que fa al medi marí, hi ha 17 espècies exòtiques al tram de costa entre **Begur i Blanes** entre les quals la xarxa de vigilància del Centre d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB) i l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) hi ha detectat dues macro-algues invasores.

Dins el parc natural del Montnegre Corredor hi ha l'**Espai d'Interès Geològic de les Mines d'Hortsavinà**, que representava un dels jaciments tipus skarn

SISTEMA D'ESPAIS XARXA NATURA 2000

Font: elaboració pròpia a partir de dades actualitzades a 2015 del Departament de Territori i Sostenibilitat (consulta a desembre 2018).

més singular de Catalunya i és un punt de referència mineralògic del país.

El caràcter mediterrani d'aquest àmbit condiciona un període de sequera estival i una marcada estacionalitat de les pluges, concentrades sobretot a la primavera i a la tardor, que és quan es poden presentar episodis forts de precipitacions. Aquests fenòmens poden produir crescudes sobtades del riu, les *torderades*. Diversos episodis documentats il·lustren riudes històriques a la Baixa Tordera: gener 1898, febrer de 1917, desembre de 1943, febrer de 1948, abril de 1969, octubre de 1970, setembre de 1971, maig de 1977, octubre de 1994 i gener de 2020. Són les dates dels màxims registres d'intensificació del cabal del riu, de desbordaments i de danys rellevants, amb diversitat de punts d'afecció: camps de conreu, càmtings, instal·lacions industrials, infraestructures i equipaments. Pràcticament la majoria són deguts a fenòmens extraordinaris de pluja, però també n'hi ha a conseqüència de negligències en el manteniment de la llera. Seria necessari incorporar mecanismes de seguiment en les obres que es fan en l'àmbit del riu per part de les diverses administracions, tant en la fase de redacció dels projectes com en la fase d'execució i certificació final, per assegurar que es restitueixen les motes i la pròpia llera al seu nivell anterior, tot garantint les condicions per al desenvolupament de l'activitat agrària. Des del sector agrari es proposa que les intervencions d'obres al riu precisin la revisió i aprovació per part de l'EABT. Sigui com sigui, tot plegat provoca malvestats i comunicació entre les dues ribes del riu.

Els creixements dels assentaments urbans i turístics causen una elevada densitat d'activitats i de població, i els canvis introduïts a la plana al·luvial i també la invasió del domini hidràulic contribueixen a augmentar l'exposició i risc d'inundació de l'espai.

Com a problemàtiques ambientals lligades a l'aigua, té especial rellevància la sobreexplotació de l'aqüífer de la Baixa Tordera, que extreu aigua subterrània per a l'abastament de la indústria, per a les poblacions de Tordera, Palafolls, Malgrat de Mar i Blanes, i també per als nombrosos càmtings de les dues localitats costaneres, Malgrat i Blanes, fet que comporta una forta competència per al rec agrícola. Per la seva banda, els instruments de tractament de l'aigua, la dessaladora de Blanes, el transvasament a Hostalric per alimentar el Ter i la potabilitzadora de Palafolls, generen costos energètics i de residus i també presenten problemes durant els episodis de llevantades. En aquest sentit, seria bo replantejar les mesures aportades pel Pla comarcal de sostenibilitat de l'aigua (2007), que definia com a necessària la creació d'un òrgan supramunicipal, que vetllés per la gestió de l'aigua i que actués com a interlocutor amb l'administració competent.

L'elevat perill d'incendis forestals d'aquest àmbit, amb importants espais boscosos i que ha patit molts focs forestals, com ara els de l'agost de 1994, amb 93 ha cremades a Palafolls, l'agost de 2003, amb 232 ha afectades al terme de Tordera, i, més recentment, el juliol de 2016, amb 35 ha a Blanes, posa en estat d'alerta l'entorn perimetral de les urbanitzacions amb 240 hectàrees gestionades en les franges de protecció. Per reduir la vulnerabilitat d'aquest paisatge d'alt valor forestal, en els darrers anys l'Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i Corredor ha augmentat significativament els seus treballs realitzats en finques associades i s'han fet inversions en plans de millora i valorització dels alzinars, suredes i pi pinyoner i també en la millora d'accessos a camins a masies. Per tot això, la gestió i ordenació del territori és cabdal i, per exemple, se sap que els ramats de cabres redueixen el risc d'incendi i és una senzilla i eficaç manera per al manteniment de pastures, que millora la qualitat i la biodiversitat del paisatge.

L'augment de les temperatures, en bona part conseqüència de les alteracions produïdes per l'emergència climàtica, està afectant els hàbitats i les espècies, i estan apareixent plagues i malalties, tant en les masses forestals com en els conreus, així com també espècies invasores amb efectes encara desconeguts.

Tot i que en els darrers anys la població de porc senglar s'ha reduït, continua sent elevada, especialment a la zona de muntanya de Tordera, generant un important impacte en la conservació del medi natural, en els danys en l'agricultura i també en els accidents de trànsit. A aquesta problemàtica també s'hi ha d'afegir la que representa el cabirol, que va en augment any rere any.

Patxi Uriz Domezáin

2.12. ELS RECURSOS CULTURALS

Només dos municipis de la Baixa Tordera disposen d'inventaris públics del patrimoni actualitzat: **Malgrat de Mar i Santa Susanna**. Ambdues poblacions tenen una extensa base de dades d'elements de patrimoni classificats, catalogats i cartografiats (Malgrat, 215 i Santa Susanna, 160 respectivament) disponible a la base de dades SITMUN de la Diputació de Barcelona. És una informació detallada i de gran valor didàctic i documental, que es troba a disposició de la ciutadania i que permet organitzar itineraris culturals temàtics d'exceptional interès.

Malgrat de Mar presenta un conjunt de béns patrimonials catalogats i en bon estat de conservació, especialment pel que fa als edificis modernistes. En canvi, d'altres elements com el Molí de la sal o d'en Valeri es troben en condicions precàries. **Santa Susanna presenta un conjunt patrimonial en un estat de conservació titllat de mitjà per la mateixa administració competent**. En aquest sentit s'ha de remarcar l'esforç del consistori, durant els darrers anys, per netejar, conservar i museïtzar alguns béns,

com la Paret d'en Ratés, el Búnquer de la Guerra Civil, o el Molí d'en Jordà.

Bona part del patrimoni arquitectònic de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera està **estretament lligat tant als elements geogràfics com al riu o a variables del relleu i la geologia**, o també com al conjunt d'activitats socioeconòmiques i d'**ubicació estratègica d'aquest territori**, resultat dels diferents episodis d'ocupació al llarg del temps. Hi destaquen alguns jaciments arqueològics, com el Molí de la Roca de Blanes i el Molí d'en Puigvert, o les masies de Can Sureda, Can Tortós, Can Ribes o Can Comes, a Palafolls. Els nuclis urbans de Palafolls i Tordera inclouen edificis catalogats com a béns culturals d'interès local (BCIL) des de 1991. També hi ha el Castell de Palafolls i la Torre de Guaita Can Toni Joan, a Palafolls, definits com a béns culturals d'interès nacional (BCIN), des de l'any 1985. Segons l'inventari del Departament de Cultura, l'Espai Agrari de la Baixa Tordera reuneix **249 elements patrimonials, 34 d'arqueològics i 215 d'arquitectònics**, entre els quals s'hi compten 4 BCIN i 2 BCIL, en l'inventari

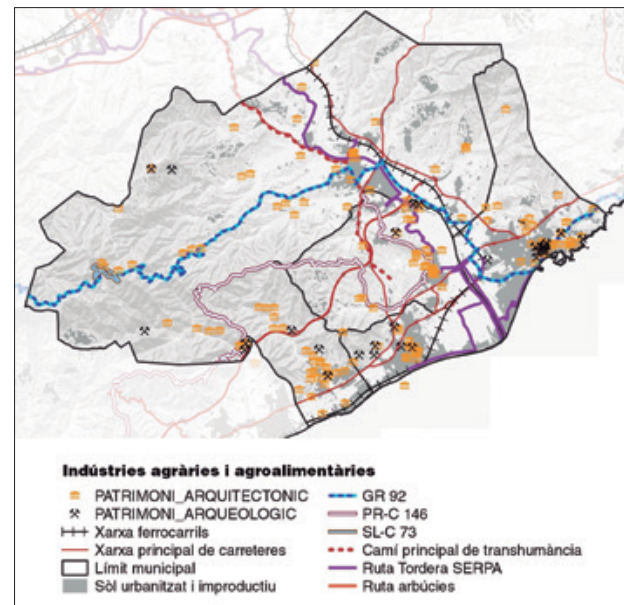
de patrimoni arqueològic i 16 BCIN i 84 BCIL, en l'inventari de patrimoni arquitectònic. Dins d'aquest darrer grup, hi ha 16 BCIN que corresponen a castells, ermites, esglésies, torres, cases i masies.

El planejament de Palafolls també inclou un catàleg ben estructurat d'indrets i paratges d'interès natural i cultural, però és lluny d'estar actualitzat. Inclou espais com: el turó del Castell, la serra de Miralles i la capçalera de la vall de Can Vinyals, el gorg de Can Oms, el bosc, el gorg i les llacunes del Molí de Can Puigverd a l'entorn de la serra de Can Gibert, pel que fa als elements de valor natural. Els components de tipus arquitectònic inclouen el castell de Palafolls, les torres fortes de Vall-de-juli i les esglésies de les Ferreries: la mil·lenària de Sant Genís i la barroca de Sant Pere de Vivelles. Un munt de masies (Cal Florit, Can Camp, Can Oms, Cal General, Can Fonolleda, Can Ribes, Mas Roquet, Ca l'Alzina, entre d'altres) tenen atorgada la categoria d'edificis considerats béns culturals d'interès local (BCIL).

L'Associació cultural Vivelles de Palafolls vetlla pel patrimoni i el territori. Per això promou la divulgació de coneixement popular, organitza anualment tallers i visites obertes a la ciutadania, al voltant de temàtiques específiques: recuperació del contrapàs, reconeixement del patrimoni local, etc.

Existeixen pocs vestigis patrimonials de l'horta. La majoria han sigut destruïts per la força de l'aigua, anul·lats o senzillament eliminats per la introducció de tècniques noves estalviadores d'aigua. Segons Jordi Pomés (2007), només al Pla de Grau se situaven més de 200 antics pous i sínies i, a Blanes, documentades, al voltant d'un centenar i també molins de vent que ja no formen part del paisatge de l'horta de la Baixada Tordera, però que són a l'ima-

ELEMENTS DE PATRIMONI ARQUEOLÒGIC I ARQUITECTÒNIC

Font: elaboració pròpia a partir de dades dels inventaris de patrimoni arquitectònic i arqueològic, 2018. Departament de Cultura.

ginari col·lectiu gràcies a la tasca minuciosa i activa dels arxivers municipals.

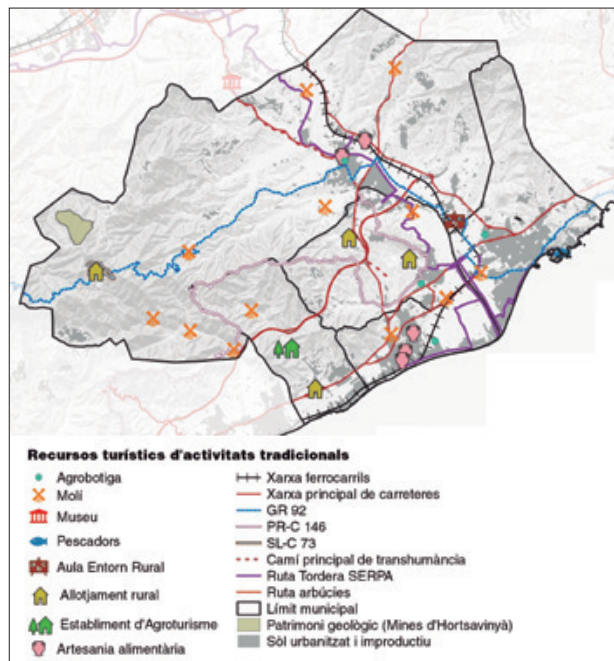
Blanes té un pla espacial de protecció del patrimoni, ambiental, paisatgístic, arquitectònic i historicoartístic, i el seu catàleg, de 2006, completa el planejament urbanístic de 1989, que assumeix com a una de les bases per al desenvolupament econòmic i estratègic del municipi. **Aquest document pretén rescatar i salvaguardar els béns més valuosos,** més enllà d'establir-ne una relació, i conté diferents categories: paisatges singulars, conjunts urbans i elements patrimonials, cadascun dels quals disposa d'una fitxa descriptiva i valorativa.

Patxi Uriz Domezán

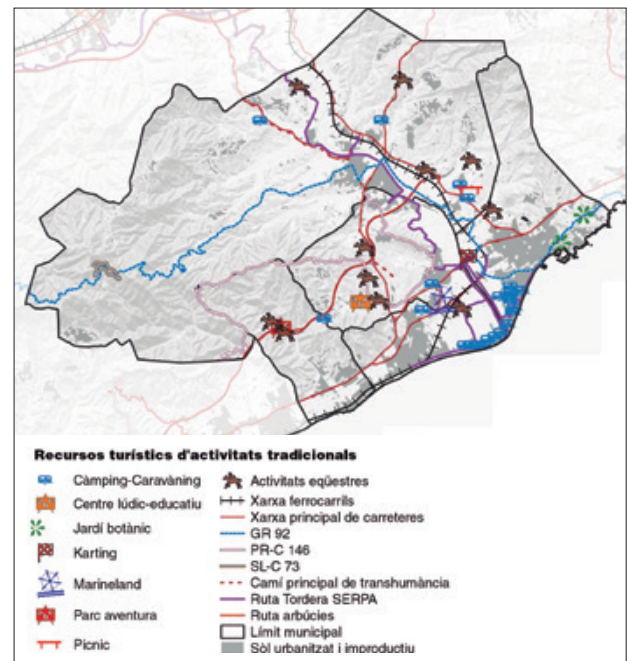

RECURSOS TURÍSTICS D'ACTIVITATS TRADICIONALS

NOVES DINÀMIQUES TURÍSTIQUES

2.13. ELS RECURSOS LÚDICS I TURÍSTICS

L'Espai Agrari de la Baixa Tordera aplega nombrosos elements d'interès turístic, sovint relacionats amb les activitats costaneres. El patrimoni associat a l'activitat agrícola i a l'aigua aplega una oferta turística, encara poc desenvolupada, però capaç d'acollir visitants i oferir-los un ampli ventall d'experiències de lleure. Algun dels exemples més representatius, a més de les masies, molins, séquies i camins, són les rutes de senderisme, que es proposen amb itineraris temàtics amb l'interès vinculat amb la natura i la cultura locals.

Entre els elements patrimonials més destacats, hi trobem el Molí d'en Puigverd, als afores de Palafolls, seu també del Museu Etnològic del municipi on s'exhibeixen alguns elements, com ara l'antic molí d'aigua, i s'hi exposen eines emprades per la pagesia i també pels diferents oficis tradicionals, com la boteria.

El patrimoni natural vinculat a l'aigua suggereix l'aprofitament lúdic dels usos de l'oferta turística, com són els camins de l'aigua o els senders de gran recorregut. En aquest sentit, l'Inventari de recursos hídrics de la comarca de la Selva, identifica i georeferencia fonts, molins, basses, pous i pous de glaç, rescloses, safarejtos, cisternes, séquies i canals de rec. El catàleg és extens i brinda la possibilitat de gaudir del territori a partir d'un recurs natural, que des de sempre ha vertebrat les activitats econòmiques i la vida de la Baixa Tordera.

Nombrosos topònims ens fan memòria de la rellevància del passat agrari i fan valdre el patrimo-

ni històric agrari: la plaça de la pagesia, a Malgrat de Mar, amb la maquinària de la sínia; l'ermita de l'Erola, a Tordera; els camins dels horts de Blanes, o d'esdeveniments, com la fira del Ram de Tordera, amb més de 40 anys de tradició. És ben cert que l'administració local continua treballant en aquesta línia per compilar un catàleg extens, que ofereixi alternatives engrescadores per als visitants.

L'inventari del patrimoni arquitectònic de Tordera ressalta itineraris d'interès i rutes, a cavall entre la història i la natura, al voltant d'elements patrimonials, com el convent de Roca-rossa, Sant Pere del Riu, Sant Miquel de Vallmanya i Sant Llop d'Hortsavinyà. Blanes posa l'accent en la ruta de les ermites, la dels turons vora la costa, el camí de les valls, el castell de Sant Joan i l'itinerari del GR-92 Tossa de Mar-Lloret de Mar-Blanes. En sobresurt especialment la ruta del Vescomtat de Cabrera (senyories feudals) i també les rutes literàries per reforçar les figures dels escriptors locals Joaquim Ruyra i Roberto Bolaño. Santa Susanna centra l'atenció del visitant en les torres de guaita de les masies fortificades del seu terme municipal.

Un estudi ben documentat i cartogràficament referenciat amb descripció detallada de cada construcció (localització, data, estat de conservació, captació d'aigua i història) recull els molins fariners i elements associats (rodets, moles, bases i aqüeductes) de la Baixa Tordera, tot ampliant l'àmbit a Pineda de Mar, Fogars de Tordera i a Riudarenes (Bou i altres, 2003). Conformen un testimoni fonamental d'un passat rural pràcticament desaparegut i força desconegut.

3. Reptes i oportunitats

L'Espai Agrari de la Baixada Tordera vol oferir mecanismes de suport i eines estratègiques per fer front als diferents reptes

L'Espai Agrari de la Baixada Tordera vol oferir mecanismes de suport i eines estratègiques per fer front als reptes identificats: pèrdua, fragmentació i degradació de sòl agrari, mancances en la gestió i el manteniment de les infraestructures agràries, envelliment de la població pagesa i la falta de relleu generacional, escassa promoció dels productes locals, falta de **qualitat ambiental i mínim reconeixement del rol de la pagesia en la gestió del territori**. Aquets són alguns dels elements principals per a la reflexió i el debat i l'objectiu d'aquest Pla és explorar noves vies per promocionar iniciatives, enfortir aliances i establir oportunitats de cooperació entre l'Espai Agrari de la Baixada Tordera i la ciutadania. Tots aquests **desafiaments reclamen accions (clares, decidides) davant la necessitat urgent de preservar un espai periurbà d'horta i la creació d'un ens supramunicipal, capaç d'articular propostes engrescadores, que aglutinin els agents del territori**.

Patxi Uriz Domezáin

Patxi Uriz Domezáin

3.1. DAFO DEMOGRAFIA

DEBILITATS

- Concentració de la població a Blanes i Malgrat, amb densitats de població que tripliquen les mitjanes de Catalunya
- Forta dualitat i contrast sociodemogràfic entre municipis costaners i de l'interior
- Pes del poblament disseminat en àrees residencials
- Creixements demogràfics desvinculats dels nuclis urbans (Santa Susanna i Tordera)
- Dèficit en serveis de mobilitat
- Manca de serveis/equipaments en les urbanitzacions i habitatges disseminats

AMENACES

- Nuclis urbans amb poc pes demogràfic i poc cohesionats entre ells
- Fort augment de la població a l'estiu
- Nombre important d'habitatges de segona residència de lloguer (Santa Susanna 30% i Blanes 28%)
- Desajustos en les tipologies d'habitatge (unifamiliars i cases aïllades en disseminat)
- Mancances en el servei de connexió a internet
- Habitatges buits: 11% al total (Tordera: 16%)
- Caiguda de l'ocupació en els darrers deu anys, al voltant del 9%

FORTALESES

- Àrea periurbana ben comunicada
- Atractius per a l'assentament de població: excepcionalitat natural i paisatge
- Municipis amb piràmides demogràfiques encara enjovenides (nouvinguts, parelles joves)
- Canvi de tendències de la població: la demografia ha crescut un 23% en el període 2001-2018. En els darrers 7 anys s'ha estabilitzat
- Territori atractiu per les activitats econòmiques, sobretot del sector serveis
- Evolució a l'alça de l'ocupació, entre 2001-2017. Malgrat de Mar augmenta un 24%.

OPORTUNITATS

- Afavorir la cohesió intra/intermunicipal, en termes de mobilitat, per reduir l'ús cotxe privat
- Generar noves dinàmiques laborals per aportar valor al territori: potenciació de productes de proximitat i ecològics
- Promoure projectes supramunicipals per a la cohesió territorial
- Potenciar nous jaciments de treball i oportunitats de negoci al voltant de l'agricultura i l'alimentació
- Enfortir la capacitat agrícola per potenciar l'horta
- Valoritzar l'espai agrícola periurbà (reconeixement d'un espai agrari educatiu)

3.2. DAFO ORDENACIÓ DEL TERRITORI

DEBILITATS

- Àrees altament densificades conviuen amb allotjaments de vacances i espais d'oci
- Espais desordenats i improvisats, com aparcaments (degradació i impacte visual)
- Pressió urbanitzadora (tipologia d'habitatges unifamiliars aïllats)
- Tres municipis amb planejament urbanístic de + 10 anys: Malgrat de Mar, Palafròl i Tordera
- Fort creixement d'urbanitzacions: desordre i elevat consum de sòl (laxitud del planejament municipal)
- Poca difusió del planejament municipal previst
- Transformacions urbanístiques: el sòl més planer i ben comunicat ha patit canvis d'ús, passant a sòl urbà i urbanitzable
- La Baixa Tordera, tot i ser una mateixa unitat econòmicament funcional, pertany administrativament a dues jurisdiccions (comarques, províncies i vegueries)
- Poca atenció a l'agricultura en el planejament urbanístic municipal
- Model urbanístic poc compacte, fins i tot a les zones amb fort pendent
- No existeix cap pla integral del delta de la Tordera

FORTALESES

- 2 municipis estan dissenyant nous planejaments urbanístics: Santa Susanna i Blanes
- El planejament urbanístic de Palafròl recomana la creació d'un parc agrari per protegir l'espai agrícola
- El planejament urbanístic de Santa Susanna preveu crear un banc de terres per gestionar l'espai agrari periurbà
- Els municipis del delta posen de manifest els valors dels espais agraris i naturals en el seu planejament
- La Unitat de paisatge Baixa Tordera del catàleg de la RMB identifica la urgència d'un Parc Agrari de la Baixa Tordera
- Bones comunicacions viàries i ferroviàries (artèries principals)
- Pràcticament tots els espais naturals tenen alguna figura de protecció
- Reforçar la continuïtat territorial dels espais agrícoles i naturals: singularitat plana deltaica, amb funcions productives i de preservació del patrimoni rural i l'ús social
- Potenciar el sòl agrícola de qualitat
- Vetllar perquè el planejament urbanístic previst contingui les necessitats consensuades de la pagesia

AMENACES

- Desordre d'usos resseguint les vies principals: benzineres, restaurants i serveis de tota mena
- Alerta riscos ambientals: gestors de residus i aigües
- Pendants de solucionar problemes legals amb càmpings costaners
- Interessos constructius i de creixement dels serveis i equipaments turístics, que fan perillar el sòl
- Riscos inherents al territori i activitats: inundacions, accidents de trànsit, etc.
- Influència de la Regió Metropolitana de Barcelona

OPORTUNITATS

- Articular nous criteris i models del planejament territorial, curosos amb el medi ambient i el paisatge i, de comú acord amb el sector agrari, garantir que les explotacions agràries siguin competitives en el mercat agroalimentari i l'activitat no se'n vegi més perjudicada
- Millorar els inventaris de camins i de patrimoni
- Preservar la fesomia rural i natural del delta i dels espais de riu, fent-la harmònica i compatible amb les necessitats del sector agrari.
- Gestionar els SNU per protegir el paisatge i apostar per la racionalitat del territori
- La llei de protecció i ordenació del litoral català desenvolupa nous instruments i incorpora la perspectiva del canvi climàtic
- Importància de preservar les peces agrícoles que actuen com a separadors urbans
- Definir criteris consensuats entre l'administració i el sector agrari per fer compatibles les necessitats de les explotacions agràries (túnels, hivernacles i altres estructures) que els permetin ser competitius i donar resposta a les demandes del mercat de productes de major qualitat, tot cercant la minimització de l'impacte provocat per l'evacuació de l'aigua de pluja de les finques sobre les finques veïnes
- Repensar la reordenació de les infraestructures, viàries i ferroviàries, properes al front litoral davant dels riscos climàtics

3.3. DAFO SECTOR AGRARI I AGROALIMENTARI

DEBILITATS

- Envel·liment de la pagesia (predominen majors de 52 anys)
- Manca de relleu generacional i de treballadors qualificats
- Escàs pes de la dona en la pagesia
- Mà d'obra poc qualificada
- Poca incidència del sector ecològic
- Proliferació d'hivernacles (contaminació per excés de pesticides i nitrats)
- Darrers 50 anys s'han perdut 1.469,5 hectàrees (1956: 37.28,5 ha i 2009: 2.259,0 ha)
- Reducció de sòl agrari. especialment en les zones més planes i ben irrigades
- Fragmentació de les parcel·les agrícoles (vulnerabilitat del mosaic d'horta)
- Transformació del paisatge rural (àrees residencials)
- Avanç del forest per l'abandonament de l'activitat agrària
- Escàs pes de la ramaderia extensiva
- Poca gestió forestal: de les 7.181 ha forestals 2.717 ha tenen IOF i 240 ha de franges de protecció d'urbanitzacions
- Conflictos latents per l'aigua i pel sòl

FORTALESES

- Important pes del cooperativisme i les associacions tècnica agrària (qualitat del servei tècnic d'assessorament)
- Domini dels paisatges agrícoles predominantment d'horta a la vall fluvial i al delta de la Tordera (manca de figura de protecció i gestió)
- Bona ocupació agrària. Entre la mà d'obra directa i la indirecta s'estima un miler de treballadors agraris
- Cicle formatiu en producció agrària agroecològica
- Qualitats de la mà d'obra: inquietud i emprenedoria, capacitat de reacció davant adversitats i vocació associativa
- Rellevant nombre de pagesos a dedicació completa
- Produccions de regadiu (alta rendibilitat i inversió en tecnologia)
- Explotacions familiars i ben dimensionades
- EABT representa el 47% de la superfície de conreu del Maresme (1.777 ha, DARP 2017)
- Sòl agrícola més productiu de la Regió Metropolitana de Barcelona per unitat de superfície (Unitat de Paisatge de la Baixada Tordera)
- Especialització en horta i en ramaderia de boví
- Venda en circuits curts: mercats propers, agrobotigues i vendes on line i a domicili
- Les cooperatives agrícoles fan "quarta gamma" per al subministrament a grans superfícies
- Utilització de varietats autòctones de cereal (Montcada i Florence)
- Potenciar varietats amb qualitat agroalimentària i de característiques tradicionals i locals per diversificar
- Emprenedoria: 26 productors adherits a venda de proximitat
- Reactivar i potenciar l'espai agrícola (productiu, estratègic i de connectivitat)
- Important venda directa de producte fresc (horta) i complementat amb productes elaborats (mel, ous i carn boví)
- Poques empreses en certificació ecològica
- Sinergies silvopastoral en la gestió del sotabosc i la prevenció incendis
- Promoció conjunta de la producció agrària amb empreses de la cadena agroalimentària

AMENACES

- Desconeixement i desinformació de l'oferta de productes locals
- Avanç de les infraestructures i urbanitzacions en espai periurbà, en detriment de l'horta
- Vandalisme, robatoris i conflictes en espais de competència entre pagesia i turisme
- Perill dels perímetres de l'horta per ocupació d'espai: aparcaments temporals
- Risc de fragmentació de l'espai agrari
- Escassos recursos per la gestió de la forest, per la baixa rendibilitat

OPORTUNITATS

- Potenciar la ramaderia extensiva de oví i cabrum per la doble funció producció aliments i manteniment del bosc
- Mantenir els sectors ramaderes ben arrelats al territori
- Banc de terres (Santa Susanna) per preservar l'accés a la terra
- Millorar l'oferta formativa dels pagesos i dels treballadors: estendre bones pràctiques agrícoles per minimitzar impactes i contaminació
- Impulsar el relleu generacional amb la capacitat: Cicle Formatiu de Grau Mitjà en Producció Agroecològica
- Encarar la producció agrícola local al sector del comerç, esdeveniments socials, escoles, compra pública, etc. (potenciar valor afegit a la producció local)
- Augmentar la demanda de producte ecològic a escoles, comerços, administracions públiques, etc.
- Apropar el sector agroalimentari al turístic. Oferir turisme gastronòmic (implicar-hi el consumidor)
- Dissenyar una marca pròpia pels productes de l'EABT (afavorir el producte del territori)
- Orientar la producció agrícola als mercats setmanals i sedentaris
- Repte: necessitat d'una resposta entre institucions i pagesia per col·laborar i encarar solucions
- Conscienciar per mantenir un sistema agroalimentari eficient i sostenible
- Diferenciar estratègies de certificació i etiquetatge dels productes agrícoles per informar-ne i estimular la posició en el mercat

3.4. DAFO MEDI NATURAL I BIODIVERSITAT

DEBILITATS

- Desconeixement de la riquesa natural i geofísica del territori (taula de treball de la Tordera, projecte ISACC TorDelta)
- Reclusa de l'espai deltaic de la Tordera (Glòria, gener 2020) i canvis en la zona agrícola de plana al·luvial
- Espai urbà fins a la franja costanera litoral
- Forta pressió antròpica i impactes sobre el medi
- Risc d'inundació. Fragilitat de l'espai de la vora del riu, ocupat per diversos equipaments i càmpings
- Espais de bosc dens i amb alt risc d'incendi
- Masses forestals poc rendibles
- Boscos de ribera amenaçats
- Alteració de les lleres del tram final del delta
- Afecció de la qualitat ambiental i del paisatge del riu

FORTALESES

- El PDUSC garanteix la conservació dels espais oberts a primera línia de costa
- Diversitat d'hàbitats i riquesa en biodiversitat
- Alt valor paisatgístic i natural
- Zones humides de valor ecològic (migració d'aus) i paisatgístic
- Importants espais com a connectors biològics
- Singularitat geològica (Mines d'Hortsavinyà)
- Valors identitaris del territori: extracció de ferro (Mines de can Palomeres), exportació (La Pilonà) i el delta, etc.
- El riu Tordera és l'eix vertebrador de la Baixa Tordera
- El riu Tordera ha impulsat nombrosos treballs de recerca en el marc de la Taula de Treball del delta de la Tordera
- EABT, com a ens per a la preservació de l'horta periurbana de la RMB

AMENACES

- Augment de la fauna salvatge, que pot causar desequilibris en el medi natural: porc senglar, geneta, cabirol, conills i aus, com coloms i gavines, entre d'altres
- Cicle de l'aigua alterat. Elevades demandes. Nivells freàtics en descens. Amenaça d'intrusió marina.
- L'emergència climàtica afecta els ecosistemes i les espècies
- Risc de pèrdua de biodiversitat autòctona i augment dels impactes socials i ambientals
- Arribada d'espècies exòtiques, que afecten la salut dels ecosistemes i l'economia de les explotacions agràries
- Augment dels riscos naturals: incendis i inundacions

OPORTUNITATS

- Potenciar l'excepcionalitat natural i paisatgística per a la recuperació dels elements patrimonials
- Explotar els valors naturals d'interès científic i lúdic
- Implementar nous models de gestió del territori a partir de les experteses actuals
- Fer valdre el patrimoni natural lligat a l'activitat agrària: fonts, molins fariners, pous, sínies, etc.
- Potenciar millores en les pràctiques agrícoles i ramaderes, d'acord amb la vulnerabilitat d'aquest espai
- Treballar en la gestió integrada de l'aigua
- Life Dreamer (coord. Acciona) amb l'objectiu de desenvolupar una tecnologia de dessalinització d'alta eficiència, de cara a 2020
- Cercar el canvi de paradigma turístic cap a una oferta més diversificada i de qualitat
- Millorar la informació i l'educació ambiental

3.5. DAFO PATRIMONI NATURAL I CULTURAL

DEBILITATS

- Només Malgrat de Mar i Santa Susanna disposen d'un extens inventari i cartografia de patrimoni
- La població desconeix el patrimoni rural
- La majoria d'elements no es troben senyalitzats
- Escassa inversió per a la conservació del patrimoni
- L'estat de conservació del patrimoni, en general, és de poca qualitat, especialment el patrimoni lligat a l'agricultura i a la història del territori (molins fariners, mines, etc.)
- Manca catalogació temàtica del patrimoni rural

AMENACES

- Molts espais en ruïnes
- Vandalisme amb pintades, enderrocs
- Apropiació de béns comuns: espais per altres usos o de peces del patrimoni
- Components patrimonials poc valorats
- Manca un eix transversal i supracomarcal de gestió del patrimoni
- Caràcter torrencial del riu Tordera
- Les torderades (riuades recurrents en el temps)

FORTALESES

- Tots els municipis disposen de catàlegs de patrimoni, tot i que no siguin públics
- Important patrimoni lligat al riu i a l'activitat molinera
- Patrimoni industrial i modernisme (colònia Fibracolor) ben conservat
- Elevat nombre d'elements de patrimoni rural (canals, séquies, xarxa de camins, tema parcel·laria, etc.)
- Recuperació d'eines i màquines utilitzades en agricultura
- Museu de la pagesia a Fogars de la Selva
- Marca pròpia de l'EABT per desestacionalitzar el turisme i oferir productes locals diferenciats
- Promoció de la Baixada Tordera

OPORTUNITATS

- Organitzar la gestió i la promoció del patrimoni supramunicipal de l'EABT
- Rehabilitar espais patrimonials lligats a l'activitat agrària com a espais culturals
- Reactivar el Museu Etnològic de Palafolls (Molí d'en Puigverd)
- El Museu de la pagesia de Santa Susanna i el Museu de Malgrat de Mar de l'Albert Turné són un patrimoni únic que es podria integrar en un per a explicar l'evolució històrica de l'horta.
- Proposar iniciatives per difondre rutes i resseguir el patrimoni natural i agrari. L'horta com a reclam
- Proposta de rehabilitació de masos, antics espais de vinya, molins i altre patrimoni més dispers, per adequar activitats lúdiques o turístiques

3.6. DAFO TURISME

DEBILITATS

- Manca d'una oferta comuna i connectada
- Falta centralitat de l'oferta turística amb un criteri racional del territori i dels recursos
- Desconeixement del territori agrari de la Baix Tordera
- Poca capacitat de decisió dels consistoris i escasses iniciatives
- Escassa oferta de turisme rural. Predomina l'oferta per pernoctar i prolifera el lloguer d'habitacions turístiques
- Falta difusió i comunicació, a dins i a fora
- Pocs lligams entre agricultura i turisme
- Escassa oferta gastronòmica lligada als productes locals
- Nul·la diversificació turística

FORTALESES

- Consells Comarcals i Ajuntaments molt actius en la promoció turística interna
- Desplegament d'activitats encarades a la promoció dels productes locals
- Implicació dels consistoris en l'agenda alimentària de la Baix Tordera
- Consum proper. Oportunitats de negoci dins la Regió Metropolitana de Barcelona
- Vincular sinergies entre hostaleria i agricultura

AMENACES

- Estacionalitat de la temporada turística amb una sobresaturació a l'estiu
- Exagerada oferta hotelera: 65 hotels i 23 càmpings als municipis costaners + 1.444 habitatges d'ús turístic + 174 apartaments
- Manca de coordinació entre municipis i administracions per actuar sobre els efectes del turisme de costa
- Els visitants no interactuen amb el territori ni amb els productes agroalimentaris locals
- Turisme que econòmicament reverteix poc al territori. Poca creació de teixit socioeconòmic local

OPORTUNITATS

- Aprofitar la proximitat a Barcelona i Girona, i també a França
- Diversificar en turisme lligat a la natura i el medi rural
- Enfortir l'accessibilitat i els atractius del turisme rural: passejades, degustacions, visites, experiències...
- Aprofitar els espais agraris entre les zones turístiques i urbanes per proposar vies de pas, senyalitzades i didàctiques, i sempre consensuades amb el sector agrari, en projectes per fases, que permetin en tot moment avaluar que no hi hagi incompatibilitats i/o perjudicis per a l'activitat agrària.
- Potenciar l'excepcionalitat orogràfica i ecològica: espais humits, plana agrícola, forest
- Promocionar l'ara poc reconegut EABT com a espai únic per als valors ambientals
- Incidir en la vora de la Tordera com a recurs turístic i de salut, sempre preservant la mota del riu com a espai de protecció de l'espai agrari contra les torderades
- Promocionar activitats i fires d'agroindústria i d'alimentació
- Rehabilitar i adequar masos abandonats per a activitats de turisme en espai rural

4. El Pla de Gestió i Desenvolupament

Aquest Pla està concebut com a instrument de dinamització i gestió de l'agricultura per assegurar la rendibilitat de les explotacions agràries i la dinamització del sector productiu.

4.1. JUSTIFICACIÓ

El Pla de Gestió i Desenvolupament de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera és un document de consens que respon a la voluntat d'integrar l'agricultura, el paisatge, la natura i la cultura, per atendre i fer valer el sector productiu agrari des d'una visió globalitzadora de l'entorn.

El Pla resulta de la vindicació tant dels cinc municipis promotors: Blanes, Malgrat de Mar, Palafolls, Santa Susanna i Tordera; com de les tres cooperatives agràries de l'àmbit: Conca de la Tordera de Palafolls-Blanes, Progrés-Garbí de Malgrat de Mar i Agrària de Tordera, de Tordera; i també del sector agrari, representat pels sindicats majoritaris d'Unió de Pagesos de Catalunya i Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya.

El Pla també avala l'acord dels consistoris, les cooperatives agroalimentàries i les entitats del sector agrari, per desplegar línies estratègiques i mesures d'execució, que concreten la voluntat d'articular actuacions, iniciatives i propostes de futur per a la Baixa Tordera, amb l'objectiu de crear sinergies amb el turisme i l'alimentació.

Per primera vegada en la història d'aquest àmbit, se signa la Carta per a la gestió i desenvolupament de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera (novembre de 2017), un document que vetlla pel compromís de cooperació entre l'administració local i el territori, i que vol fer valdre un espai agrari singular per contribuir al prestigi de les seves produccions agràries i també a la construcció de garanties de futur per a la pagesia, l'empresariat agroalimentari i el teixit local vinculat directament amb el sector agrari.

Aquest Pla està concebut com a instrument de dinamització i gestió de l'agricultura per assegurar la rendibilitat de les explotacions agràries i la dinamització del sector productiu.

zació del sector productiu. Impulsa actuacions que han d'afavorir la consolidació de les empreses, l'acolliment de nous emprenedors agraris, el reconeixement de la pagesia com a gestor del territori i, en definitiva, avançar cap a la governança alimentària.

4.2. ESTRUCTURA DEL PLA DE GESTIÓ I DESENVOLUPAMENT

El Pla de Gestió i Desenvolupament de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera **identifica les mesures a executar a mitjà termini**, resultat de tres marcs d'anàlisi inicials:

- La diagnosi de l'estudi dels paràmetres productius, territorials, socioeconòmics i ambientals del territori;
- El treball de camp essencial, que ha servit per copsar el pols dels agents del territori;
- El procés de participació, debat i consens per identificar les febleses, mancances i necessitats, i així també reconèixer les oportunitats per al desenvolupament d'iniciatives conjuntes i l'establiment d'acords de col·laboració, per reforçar la xarxa d'agents i entitats que vetllen per al model alimentari sostenible d'aquest àmbit.

El Pla de Gestió i Desenvolupament, fruit de l'acord institucional dels ajuntaments promotors de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, les cooperatives i el sector agrari, **s'estructura a partir d'un objectiu general**, que es desglossa en un conjunt de **6 línies estratègiques**, que responen a **17 objectius específics** concretats en **57 mesures d'actuació**. Les línies estratègiques defineixen el marc general en què el Pla de Gestió i Desenvolupament es contextualitza, i els objectius específics identifiquen la finalitat de cadascuna de les actuacions. tan unes com altres interpreten i desenvolupen l'objectiu general.

Cada línia estratègica fa front als principals reptes a assolir, tenint en consideració els interessos, les necessitats i les sensibilitats del conjunt d'agents socials, econòmics i ambientals del territori. Alhora, les mesures d'actuació, supeditades a criteris de prioritització, tenen com a finalitat la superació dels desafiaments identificats.

S'han definit sis línies estratègiques, cinc de les quals s'inclouen en temàtiques concretes i específiques de l'àmbit. La darrera línia estratègica té un caire més transversal per abordar els aspectes de treball col·lectiu i la col·laboració entre agents, per fomentar la governança amb la finalitat d'afavorir la

participació de tots els agents socioeconòmics i del conjunt de la ciutadania.

El Pla de Gestió i Desenvolupament proposa i **articula 57 actuacions**. Per a cadascuna, es presenta una fitxa que identifica els elements clau i concreta la seva posada en marxa. Cada fitxa descriu:

- L'**objectiu** a tractar;
- La **definició de les actuacions i recomanacions** que cal dur a terme per assolir els resultats esperats;
- Els **agents implicats** per facilitar la interacció en l'execució de l'actuació;
- La **prioritat**;
- La **transversalitat**: especifica si es tracta d'una actuació transversal mitjançant la descripció de plans, projectes i exemples d'interès relacionats amb la temàtica de l'actuació;
- La **relació** de cada actuació amb altres actuacions del Pla de Gestió i Desenvolupament.

4.3. OBJECTIU GENERAL I LÍNIES ESTRATÈGIQUES

L'**objectiu general de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera és dinamitzar l'economia del sector agrari amb la implicació del territori i la ciutadania**. La voluntat és prioritzar i gestionar l'activitat productiva econòmica, agrícola, ramadera i forestal; assegurar el relleu generacional, la capacitat de la pagesia i la incorporació de nou talent; l'impuls de la compatibilitat de l'activitat agrària amb la gestió i ordenació del territori i la salvaguarda dels elements naturals i paisatgístics, que atorguen singularitat a l'àmbit. Tot això de cara a potenciar la implicació en la gestió i en la presa de decisions i d'apostar per una governança transversal, que respongui als criteris de l'economia verda i circular.

Aquest objectiu general s'estructura en sis línies estratègiques:

Línia estratègica 1. Gestionar (infraestructures, serveis i recursos agroterritorials)

Aquesta línia estratègica se centra en la regulació de les infraestructures, els serveis i els recursos agroterritorials, amb la finalitat d'enfortir el sector agroalimentari des de l'ordenació i l'administració dels recursos bàsics, que assegurin la viabilitat de les activitats agràries. S'articula en **2 objectius específics**:

- Millorar l'eficiència de les infraestructures i serveis agraris;
- Treballar per la gestió agrosilvopastoral

Patxi Uriz Domezáin

Per complir l'objectiu es formulen **7 accions**.

Línia estratègia 2. Preservar (el territori)

L'objectiu d'aquesta línia estratègica és fer compatibles els valors naturals i la preservació del paisatge amb les activitats econòmiques, a través de preservar, endreçar i fer valer la pagesia i l'activitat agrària. S'estructura en **4 objectius específics**:

- Preservar els valors ambientals de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera;
- Ordenar l'entorn;
- Treballar per la millora de la gestió dels residus agraris;
- Treballar per la minimització dels danys de la fauna salvatge.

Per complir l'objectiu es proposen **11 accions**.

Línia estratègia 3. Connectar (camp-ciutat)

Aquesta línia es basa a enfortir els vincles amb l'entorn i en reconnectar l'espai agrari periurbà amb la ciutat, per visibilitzar l'activitat pagesa, potenciar la singularitat del territori i valorar la producció d'aliments locals i els serveis ambientals que ofereix l'Espai Agrari de la Baixa Tordera. S'estructura en **2 objectius específics**:

- Donar visibilitat a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
- Impulsar la sensibilització dels productes locals i dels sistemes de producció a les escoles.

Aquests objectius **despleguen 10 accions**, que s'han de vertebrar amb l'economia local en les dimensions territorials, socials, culturals, ambientals i de salut.

Línia estratègia 4. Dinamitzar (accés a la terra i nova pagesia)

L'objectiu d'aquesta línia estratègica és dinamitzar l'activitat agrària amb la finalitat d'enfortir el sector agroalimentari i assegurar-ne la continuïtat i la viabilitat a través de la formació, l'assessorament tècnic

especialitzat i l'emprenedoria. S'estructura en **4 objectius específics**:

- Garantir el relleu generacional al sector agrari;
- Impulsar la formació de la pagesia i el sector ramader;
- Assessorar en la gestió integrada de plagues i malalties;
- Oferir suport tècnic i assessorament al sector agrari.

Un **desplegament de 14 mesures** vetlla per aconseguir-ho.

Línia estratègia 5. Promocionar (valor afegit)

Aquesta línia estratègica impulsa la promoció del sector agrari i la valoració de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, prioritzant la venda directa i de proximitat a través de la comercialització des de les diferents modalitats de circuits curts. S'articula en **2 objectius específics**:

- Fer valdre l'Espai Agrari de la Baixa Tordera;
- Afavorir la venda directa i de proximitat.

Es **proposen 6 accions** per portar-ho a terme.

Línia estratègia 6. Participar (Governança)

De manera transversal, aquesta línia estratègica busca promoure la implicació de tots els agents del territori, especialment el sector agrari, a partir de la millora de les actuacions i de l'establiment de sinergies públicoprivades. També serà fonamental la presa de decisions consensuades per impulsar el coneixement i reforçar el treball en xarxa. S'organitza en **3 objectius estratègics**:

- Fomentar el treball en xarxa entre els diferents agents socioeconòmics del territori;
- Establir sinergies entre actors públics i privats;
- Fomentar la governança alimentària.

Per complir aquests objectius, **es concreten 9 accions**.

01**Gestionar****02****Preservar****03****Connectar****04****Dinamitzar****05****Promocionar****06****Participar**

1. GESTIONAR (infraestructures, serveis i recursos agroterritorials)

- 1.1. Millorar l'eficiència de les infraestructures i serveis agraris
- 1.2. Treballar per la gestió agrosilvopastoral

2. PRESERVAR (el territori)

- 2.1. Preservar els valors ambientals de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
- 2.2. Ordenar l'entorn
- 2.3. Treballar per la millora de la gestió dels residus agraris
- 2.4. Minimitzar els danys de la fauna salvatge

3. CONNECTAR (camp-ciutat)

- 3.1. Fer visible a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
- 3.2. Impulsar la sensibilització ciutadana dels productes locals i dels sistemes de producció a les escoles

4. DINAMITZAR (accés a la Terra i nova pagesia)

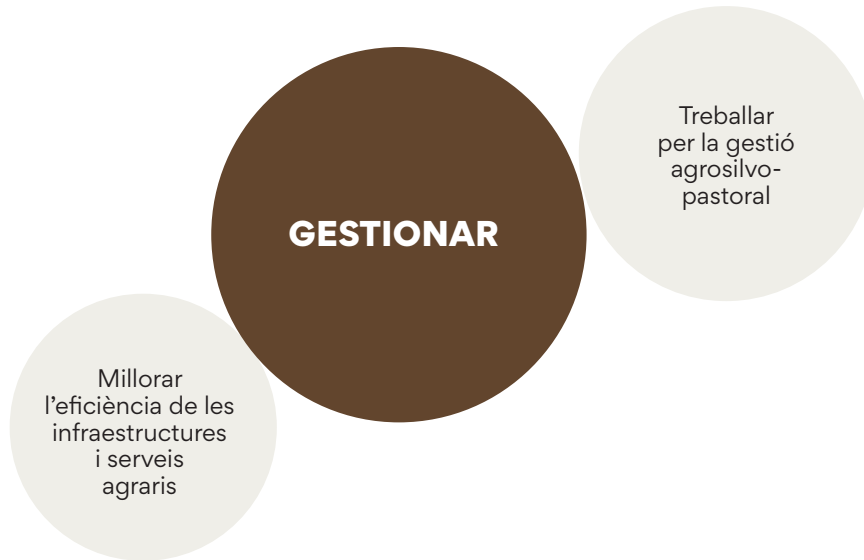
- 4.1. Garantir el relleu generacional al sector agrari
- 4.2. Impulsar la formació per la pagesia i al sector ramader
- 4.3. Assessorar en la gestió integrada de plagues i malalties
- 4.4. Oferir suport tècnic i assessorament al sector agrari

5. PROMOCIONAR (Valor afegit)

- 5.1. Fer valdre l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
- 5.2. Afavorir la venda directa i de proximitat

6. PARTICIPAR (Governança)

- 6.1. Fomentar el treball en xarxa entre els diferents agents socioeconòmics del territori
- 6.2. Establir sinergies entre actors públics i privats
- 6.3. Fomentar la governança alimentària

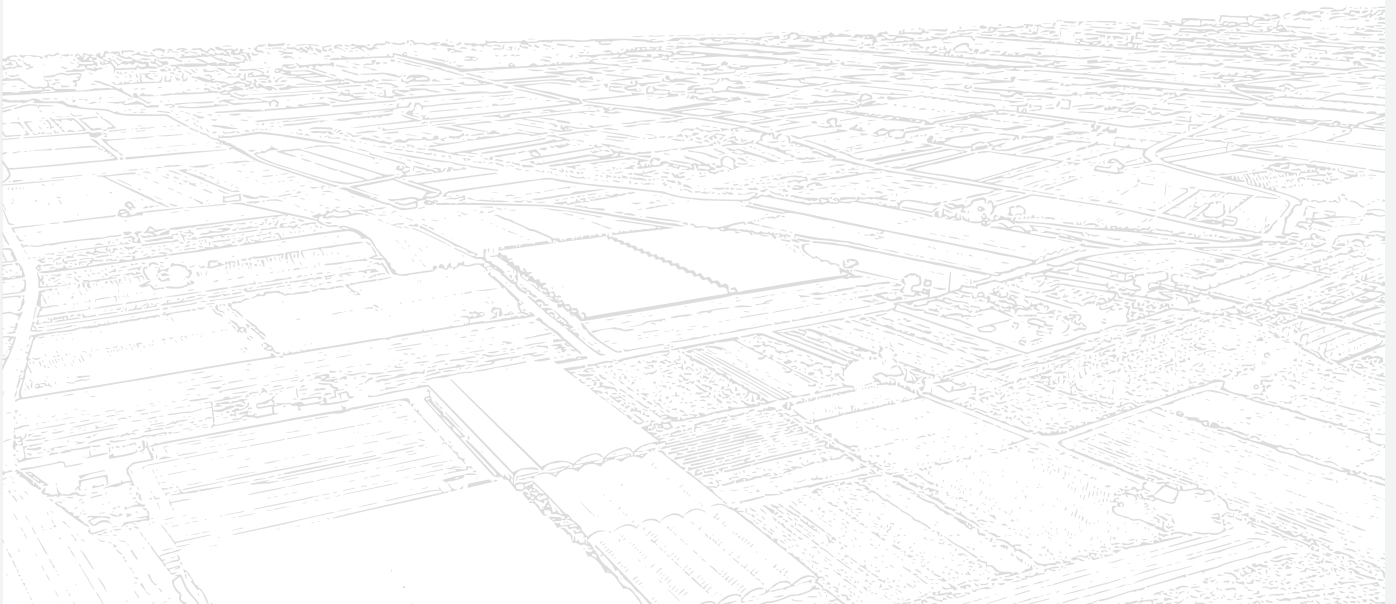
1. GESTIONAR (infraestructures, serveis i recursos agroterritorials)

1.1. Millorar l'eficiència de les infraestructures i serveis agraris

- 1.1.1. Dissenyar un Pla de gestió i neteja de pous i rieres
- 1.1.2. Promoure la gestió sostenible i coordinada de l'aigua
- 1.1.3. Dissenyar un Pla de gestió de camins
- 1.1.4. Dissenyar un pla de manteniment d'escorros

1.2. Treballar per la gestió agrosilvopastoral

- 1.2.1. Mantenir amb ramats les franges de protecció perimetral en urbanització
- 1.2.2. Fomentar la ramaderia extensiva i la pastura del sotabosc
- 1.2.3. Foment de la gestió forestal mitjançant l'aprofitament de la biomassa

LÍNIA ESTRATÈGICA 1. GESTIONAR (INFRAESTRUCTURES, SERVEIS I RECURSOS AGROTERRITORIALS) LE 1/OE 1.1.

Objectiu específic 1.1.	Millorar l'eficiència de les infraestructures i serveis agraris
Mesura 1.1.1.	Dissenyar un Pla de gestió i neteja de pous i rieres
Descripció/objectius	<p>Definir i caracteritzar un Pla de neteja, millora, restauració i manteniment de pous i rieres, especialment dels elements localitzats en sòls sorrencs i en espais vulnerables pròxims a zones inundables. Aquest Pla:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Establirà la prioritització d'actuacions prèviament consensuades amb el territori; - Detallarà la manera de procedir segons la tipologia d'actuació o d'obra, dimensió, pressupost, urgència, etc.; - Determinarà el sistema de seguiment i control de l'estat de cada element; - Informarà i divulgarà les actuacions establertes.
Directius	El Pla ha de permetre identificar el procediment d'actuació davant les necessitats bàsiques de gestió i neteja de pous, especialment de reg, i de rieres que es troben en espais amb risc d'inundació o que per l'estat o situació (vegetació, inaccessibilitat, deteriorament, etc.) suposen un risc. El Pla també contemplarà la recuperació de recs i construccions antigues com elements identitaris del valorat patrimoni rural històric de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Agència Catalana de l'Aigua, Consorcis de gestió d'aigües, Departament d'Agricultura
Agents privats implicats	Comunitats de regants, Associació de Defensa Vegetal SELMAR, cooperatives agràries, associacions agràries i empreses agràries
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pla de gestió de l'aigua de Catalunya (Agència Catalana de l'Aigua, 2010); Programa de mesures del Pla de gestió del districte de conca fluvial de Catalunya 2016-2021 (Agència Catalana de l'Aigua); Pla d'Acció Local per la Sostenibilitat: Document X. Pla integral del cicle de l'aigua. Castell-Platja d'Aro (GeoServeis, 2010); Una estratègia d'aigua per a Lleida: elements de reflexió i debat (Ignasi Aldomà, 2017)
Relació amb altres mesures	<p>2.1.1. INVENTARI CAMINS I RIERES 2.2.2. GESTIÓ DE L'AIGUA 2.2.3. PLA CAMINS 3.1.5. PLA ELEMENTS PATRIMONIALS 6.2.4. ORDENANCES PER LA GESTIÓ DEL TERRITORI</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 1. GESTIONAR (INFRAESTRUCTURES, SERVEIS I RECURSOS AGROTERRITORIALS) LE 1/OE 1.1.

Objectiu específic 1.1.	Millorar l'eficiència de les infraestructures i dels serveis agraris
Mesura 1.1.2.	Promoure la gestió sostenible i coordinada de l'aigua
Descripció/objectius	<p>Per tal efecte, caldrà:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Establir convenis de col·laboració entre comunitats de regants, administracions locals, entitats de gestió i els sectors agrari, turístic i industrial; - Elaborar un Pla de gestió integral de l'aigua a l'Espai Agrari de la Baix Tordera, debatut i consensuat, que contempli la disponibilitat, els usos i l'assoliment d'objectius ambientals, així com un seguiment del Pla de gestió i neteja de recs i rieres; - Definir mesures tècniques per a la gestió integral dels aprofitaments existents; - Proposar mesures administratives per la millora en la utilització del domini públic hidràulic; - Valoració i seguiment dels riscos d'emergència climàtica.
Directrius	<p>En l'àmbit agrícola, les comunitats de regants (Mas Rabassa, a Blanes; Molí de la Pedrera, a Palafolls), l'Associació de Defensa Vegetal SELMAR i les cooperatives agràries, juguen un paper cabdal en l'ús i eficiència de l'aigua. Amb els altres sectors econòmics (turístic i industrial) s'haurà d'articular la coordinació de la disponibilitat, usos, eficiència i qualitat. Des de l'EABT s'impulsarà un grup de treball per la gestió sostenible i integral de l'aigua, que involucri tots els agents del territori.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Agència Catalana de l'Aigua, Consorcis de gestió d'aigües, Departament d'Agricultura
Agents privats implicats	Comunitats de regants, Associació de Defensa Vegetal SELMAR, cooperatives agràries, associacions agràries i empreses agràries
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Programa de mesures del Pla de gestió del districte de conca fluvial de Catalunya 2016-2021 (ACA), Redapta, espai de governança per a l'adaptació al canvi climàtic dels rius mediterranis
Relació amb altres mesures	<p>1.1.1. PLA GESTIO NETEJA POUS I RIERES 2.1.1. INVENTARI DE CAMINS I RIERES 2.1.4. BASES DE DADES DE BIODIVERSITAT 2.1.5. PLA DE GESTIÓ INTEGRADA DE LA BIODIVERSITAT 2.1.6. ESPAI DE TREBALL CONCA DE LA TORDERA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 1. GESTIONAR (INFRAESTRUCTURES, SERVEIS I RECURSOS AGROTERRITORIALS) LE 1/OE 1.1.

Objectiu específic 1.1.	Millorar l'eficiència de les infraestructures i dels serveis agraris
Mesura 1.1.3.	Dissenyar un Pla de gestió de camins
Descripció/objectius	<p>Es proposa detallar un Pla de gestió, que integri l'inventari de camins de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera.</p> <p>El disseny del Pla se centrarà en:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Definir i prioritzar les actuacions a la xarxa de camins; - Analitzar les possibles alternatives: obres de condicionament, senyalització, caracterització segons usos, etc.; - Establir una partida pressupostària dedicada a l'arranjament, senyalització i manteniment; - Estudiar, conjuntament amb els consistoris i el sector agrari, un programa d'obres de condicionament prioritzat, i acordat amb el sector agrari - Redactar i consensuar els projectes corresponents.
Directrius	<p>Es tracta de dotar, a la infraestructura de camins existent, de serveis bàsics per fer de l'entorn un espai més segur i més ordenat, d'acord amb les necessitats del sector agrari.</p> <p>El pla prioritzarà els camins sobre els quals actuar de manera més immediata, a la xarxa bàsica de camins d'ús agrícola i ramader. També es tindrà especial atenció als camins que són vies de comunicació essencial i que donen servei a l'entorn, ja sigui a espais habitats, lúdics o d'activitats econòmiques, etc.</p> <p>L'objectiu final és la millora de la xarxa de camins d'ús agrari i la seva compatibilització amb els usos turístics i paisatgístics, sempre i quan no interfereixin amb l'activitat agrària.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor
Agents privats implicats	Comunitats de regants, associacions agràries, empreses agràries, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor
Prioritat	Molt Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pla de camins 2018-2020 (Generalitat de Catalunya), Catàlegs de camins elaborats per la Diputació de Barcelona
Relació amb altres mesures	<p>2.1.1. INVENTARI DE CAMINS I RIERES</p> <p>2.1.2. INVENTARI DE PATRIMONI</p> <p>2.1.6. ESPAI DE TREBALL DE LA CONCA DE LA TORDERA</p> <p>2.2.1. MINIMITZAR IMPACTE ANTROPIC DELS ESPAIS AGRARIS</p> <p>3.1.5. PLA GESTIÓ D'ELEMENTS PATRIMONIALS</p> <p>3.1.6. REDACTAR PLA DE SENYALITZACIÓ DEL PATRIMONI</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 1. GESTIONAR (INFRAESTRUCTURES, SERVEIS I RECURSOS AGROTERRITORIALS) LE 1/OE 1.1.

Objectiu específic 1.1.	Millorar l'eficiència de les infraestructures i serveis agraris
Mesura 1.1.4.	Dissenyar un Pla de manteniment d'escorros
Descripció/objectius	<p>Es proposa un Pla de manteniment dels escorros d'aigua de les parcel·les que s'el·labori conjuntament amb els pagesos i els Ajuntaments dels municipis amb aquest sistema de desguàs.</p> <p>El Pla consistirà en una primera fase d'estudi i diagnòstic per a inventariar els escorros actuals i avaluar-ne l'estat en cada explotació agrària. En una segona fase es desenvoluparà un Pla que estableixi les mesures de manteniment adients que hauran de realitzar els propietaris dels terrenys amb escorros amb l'objectiu de garantir que l'aigua pugui circular adequadament, i garantir un correcte drenatge de la zona.</p> <p>L'objectiu final és aconseguir un desguàs adequat de la zona agrícola mitjançant un sistema d'escorros que funcioni correctament. En aquest sentit, la sol·lució passa per interpellar als propietaris que no fan un manteniment incorrecte o nul dels seus escorros, perjudicant greument les explotacions agràries situades aigües avall, fet que pot arribar a implicar un abandonament d'aquestes terres davant el perill que quedin anegades i es perdin els conreus per asfixia radicular i inundació. Tot això pot provocar un abandonament de terres i conflictes entre propietaris i/o titulars d'explotacions agràries.</p>
Directrius	<p>Tradicionalment cada pagès ha mantingut el seu escorro per facilitar el pas de l'aigua de les finques superiors i el propi cap a les posteriors. La realitat és que hi ha finques que per motius diversos en fan un manteniment pèssim o directament els han eliminat. Això provoca la inundació de les parcel·les quan plou i l'abandonament de la parcel·la per les pèrdues econòmiques.</p> <p>L'EABT o l'Ajuntament s'encarregaran de fer el seguiment del bon estat, i si s'escau notificar als propietaris quan hi hagi un manteniment insuficient donant un termini per l'arranjament. Atesa la rellevància de la neteja dels desguassos, l'administració competent (EABT i/o Ajuntament corresponent i/o Agència Catalana de l'Aigua) establirà els mecanismes per a poder actuar subsidiàriament en cas que no ho faci el propietari i fent el cobrament obligatori a la propietat un cop executats els treballs.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments de Malgrat de Mar, Blanes i Palafròlles; Diputació de Barcelona; Diputació de Girona; Agència Catalana de l'Aigua; Consorcis de gestió d'aigües; Departament d'Agricultura
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, pagesos dels tres municipis afectats, Comunitats de regants, Associacions Agràries, Empreses agràries
Prioritat	Molt Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Programa de mesures del Pla de gestió del districte de conca fluvial de Catalunya 2016-2021 (ACA); Redapta, espais de governança per l'adaptació al canvi climàtic de rius mediterranis
Relació amb altres mesures	2.1.1. INVENTARI CAMINS I RIERES 2.2.4. PLA PATRIMONI

LÍNIA ESTRATÈGICA 1. GESTIONAR (INFRASTRUCTURES, SERVEIS I RECURSOS AGROTERRITORIALS) LE 1/OE 1.2.

Objectiu específic 1.2.	Treballar per la gestió agrosilvopastoral
Mesura 1.2.1.	Mantenir amb ramats les franges de protecció perimetral en urbanització
Descripció/objectius	Caldrà fer el seguiment dels Plans de Prevenció en Urbanitzacions, establerts pels tècnics dels cinc ajuntaments de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, tot prioritant-ne, en la mesura del possible, la gestió amb ramats de pastura de manera coordinada. També serà cabdal la implicació i el compromís del Parc del Montnegre i el Corredor.
Directrius	El manteniment de les franges de protecció perimetral permet minimitzar els efectes dels incendis forestals en àmbits residencials amb urbanitzacions i en nuclis de població. La utilització de ramats extensius, com a eina de gestió del paisatge i de prevenció d'incendis forestals, estalvia les pràctiques i els tractaments vegetals externs, disminueix la biomassa combustible i contribueix a la sostenibilitat ambiental. També permet recuperar camps de conreu per oferir aliments al ramat i fer un seguiment de l'estat de les pastures. Per sufragar-ne els costos associats, l'administració obre línies d'ajuda per elaborar els documents tècnics i la memòria dels treballs silvícoles.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, Departament de Territori i Sostenibilitat
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, associacions agràries, Associació de Defensa Forestal, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, Escola de Pastors de Catalunya
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pla de Prevenció per urbanitzacions: guia d'actuació (Diputació de Barcelona), tractament de vegetació de franges perimetrals de baixa combustibilitat (Consell Comarcal de la Selva, 2015)
Relació amb altres mesures	1.2.2. FOMENTAR RAMADERIA EXTENSIVA 1.2.3. FOMENT GESTIÓ FORESTAL I APROFITAMENT BIOMASSA 2.1.5. PLA DE GESTIÓ INTEGRADA DE LA BIODIVERSITAT

LÍNIA ESTRATÈGICA 1. GESTIONAR (INFRAESTRUCTURES, SERVEIS I RECURSOS AGROTERRITORIALS) LE 1/OE 1.2.

Objectiu específic 1.2.	Treballar per la gestió agrosilvopastoral
Mesura 1.2.2.	Fomentar la ramaderia extensiva i la pastura del sotabosc
Descripció/objectius	<p>Els plans tècnics de gestió i millora forestal, articulats per l'administració catalana i que preveuen la recuperació mitjançant l'aprofitament silvopastoral, són les eines per planificar i optimitzar tècnicament la massa forestal.</p> <p>Es tracta de promoure accions per:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fomentar l'establiment de la ramaderia extensiva de pastura en l'àmbit de muntanya, amb l'objectiu de protegir el paisatge i la biodiversitat; - Mantenir la col·laboració amb el Parc del Montnegre i el Corredor per actuar de forma conjunta i coordinada; - Enfortir el suport de l'administració per potenciar la figura del pastor - Establir acords entre propietaris forestals i ramaders per engegar propostes de conservació i de valoració del territori, i fomentar bones pràctiques al sotabosc.
Directrius	Les recomanacions per la gestió forestal aposten per la gestió silvopastoral com a mecanisme idoni per conservar el paisatge agroforestal i obtenir-ne rendibilitat aplicant-hi criteris de biodiversitat. La gestió integral del territori contribueix a rendibilitzar les explotacions, a lluitar contra els incendis i a conservar els hàbitats, tot promovent la biodiversitat.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació i Departament de Territori i Sostenibilitat
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, Associació de Defensa Forestal, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, Escola de Pastors de Catalunya
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Projecte Life Clinomics (Diputació de Barcelona 2016-2020), Mesures Agroambientals del PDR 2007-2013 (Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació), Projecte PECT Barcelona Smart Rural (Diputació de Barcelona 2018-2020)
Relació amb altres mesures	<p>1.2.1. RAMATS EN FRANGES DE PROTECCIÓ PERIMETRAL</p> <p>2.1.3. PROMOURE SISTEMES DE PRODUCCIÓ AGROECOLÒGICA</p> <p>2.1.5. PLA DE GESTIÓ INTEGRADA DE LA BIODIVERSITAT</p> <p>2.4.2. REDUIR IMPACTES FAUNA SALVATGE</p> <p>3.2.2. PLA DIVULGACIÓ PRODUCCIÓ AGRÀRIA</p> <p>4.2.3. INSTAL·LACIÓ DE NOUS PASTORS</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 1. GESTIONAR (INFRASTRUCTURES, SERVEIS I RECURSOS AGROTERRITORIALS) LE 1/OE 1.2.

Objectiu específic 1.2.	Treballar per la gestió agrosilvopastoral
Mesura 1.2.3.	Foment de la gestió forestal mitjançant l'aprofitament de la biomassa
Descripció/objectius	<p>Promoure estratègies per la obtenció de biomassa del bosc amb la seva gestió i dels instruments d'ordenació i planificació de les masses forestals.</p> <p>Emprar les competències dels consistoris municipals per ordenar i gestionar la foresta amb l'aplicació de bones pràctiques ambientals per a l'obtenció de fusta (estelles i pèl·lets) de baixa qualitat per a les centrals de biomassa forestal.</p> <p>Les mesures a tenir en compte són:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Promoure la instal·lació de calderes d'ús tèrmic per agilitzar i generalitzar l'ús sostenible dels boscos (projectes públic-privats); - Subscriure's a programes i ajuts públics encarats a desplegar actuacions per a la recuperació i comercialització de productes forestals; <p>La finalitat última és la millora de les masses forestals, l'obtenció de beneficis, donar sortida a un producte poc valorat, aconseguir un balanç energètic positiu (disminuint la dependència) i fixar població al medi rural.</p>
Directrius	<p>Promoure la gestió forestal i la biodiversitat agroforestal amb estratègies per enfortir l'aprofitament energètic de la biomassa forestal i agrícola</p> <p>Apostar per millorar el bosc i sensibilitzar-ne la percepció i la sostenibilitat ambiental a través programes de foment de la ramaderia extensiva, la recuperació de camps de conreu, el seguiment de l'estat de les pastures, etc.</p> <p>Elaborar un pla de biomassa km0 per reduir el risc d'incendi.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, Associació de Defensa Forestal, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, Clúster de la biomassa
Prioritat	Mitjana
Reconeixement	Sí
Transversalitat	BiomassaCAT Institut Català de l'Energia.
Relació amb altres mesures	<p>1.2.2. FOMENT DE LA RAMADERIA EXTENSIVA I DE PASTURA</p> <p>2.1.3. PROMOURE SISTEMES DE PRODUCCIÓ AGROECOLÒGICA</p> <p>2.1.4. BASES DE DADES DE LA BIODIVERSITAT</p> <p>4.3.1. VINCLES PAGESIA I RECERCA PER LA GESTIÓ INTEGRADA</p> <p>4.4.4. AJUTS A LA INNOVACIÓ TECNOLÒGICA AGRÀRIA</p>

2. PRESERVAR (el territori)

2.1. Preservar els valors ambientals de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera

- 2.1.1. Elaborar un inventari de camins, pous, rieres i recs i infraestructures hidràuliques antics i vetllar pel seu manteniment
- 2.1.2. Elaborar un inventari d'elements i construccions patrimonials i vetllar pel seu manteniment
- 2.1.3. Promoure sistemes de producció agroecològica i establir incentius fiscals per afavorir-la
- 2.1.4. Actualitzar les bases de dades de biodiversitat
- 2.1.5. Elaborar un Pla de gestió integrada de la biodiversitat
- 2.1.6. Crear un espai de treball per a la Conca de la Tordera

2.2. Ordenar l'entorn

- 2.2.1. Establir mesures per minimitzar l'impacte antròpic en els espais agraris

2.3. Treballar per la millora de la gestió dels residus agraris

- 2.3.1. Avaluar la generació de residus d'origen agrari i les alternatives de gestió
- 2.3.2. Establir un Pla de gestió de residus agrícoles a nivell d'Espai Agrari de la Baixa Tordera

2.4. Treballar per la minimització de danys de fauna salvatge

- 2.4.1. Elaborar un Inventari i Cartografia de les finques vulnerables on desenvolupar actuacions directes de protecció envers la fauna salvatge
- 2.4.2. Establir mesures per a reduir els impactes de la fauna salvatge i apostar pel valor afegit de la carn de porc senglar

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.1.

Objectiu específic 2.1.	Preservar els valors ambientals de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 2.1.1.	Elaborar un inventari de camins, pous, rieres, recs i infraestructures hidràuliques antics, i vetllar-ne pel manteniment
Descripció/objectius	<p>Compilar un inventari sectorial i temàtic d'elements públics, camins i components hidràulics (pous, recs, canals, séquies), que aplegui informació sobre tipologies, tinença, dimensió, usos i estat de conservació de les xarxes rurals i veïnals.</p> <p>Actualitzar els inventaris existents i georeferenciar, sistemàticament la identificació i la classificació de la informació, amb la finalitat de gestionar i fer valdre aquestes infraestructures, equipaments i serveis.</p>
Directrius	<p>Els elements del paisatge relacionats amb els espais agrícoles, com la xarxa de camins, canals, séquies, tramats parcel·lari, etc., tenen un alt valor identitari i rememoren una agricultura ancestral ben encaixada en el territori. En aquest sentit, l'inventari és l'eina fonamental per a la planificació i gestió dels elements estructurals de la matriu agroterritorial.</p> <p>L'interès dels agents de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera és conèixer els recursos per preservar-los i per treballar-hi a la recerca d'un equilibri racional entre les necessitats de la pagesia i les dels altres sectors socioeconòmics i de la societat en general.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, entitats culturals i socials
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Els inventaris municipals de camins. Decàleg per a l'elaboració, IDAPA, 2015
Relació amb altres mesures	<p>1.1.1. PLA DE GESTIÓ DE NETEJA DE POUS I RIERES</p> <p>1.1.2. PROMOURE GESTIÓ SOSTENIBLE I COORDINADA DE L'AIGUA</p> <p>1.1.3. PLA DE CAMINS</p> <p>2.1.2. INVENTARI D'ELEMENTS PATRIMONIALS</p> <p>2.1.6. ESPAI DE TREBALL PER LA CONCA DE LA TORDERA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.1

Objectiu específic 2.1.	Preservar els valors ambientals de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 2.1.2.	Elaborar un inventari d'elements i construccions patrimonials, i vetllar-ne pel manteniment
Descripció/objectius	<p>Confeccionar un registre d'elements i construccions patrimonials rurals de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, que acompanyi altres catàlegs sectorials, com els de camins, masies, etc. L'objectiu és integrar les singularitats i potencialitats (delta, plana, litoral, muntanya, xarxa hidrogràfica) per atorgar-los valor.</p> <p>Es proposa complementar els inventaris de patrimoni, que han estat elaborats per les administracions locals i les entitats competents, i ampliar-ne la identificació sistematitzada, georeferenciant cada element amb la finalitat d'establir una base de dades per redactar un Pla de gestió específic.</p>
Directrius	El patrimoni rural de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera està conformat per elements tradicionals i testimonials de l'empremta del poblament, de l'aprofitament agrari i de les diverses activitats instaurades a la riba de la Tordera al voltant de la indústria de filats i teixits. Més recentment, s'evidencia l'ús social i lúdic del territori com a resultat de la diversitat d'ambients i paisatges en la Baixa Tordera, origen de pressions per competències d'ús del sòl, tot posant en risc el seu capital cultural i natural.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Museu Etnològic de Palafolls, Arxiu Municipal de Malgrat de Mar, Museu de la Pagesia de Santa Susanna
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, entitats culturals i socials
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Inventari de patrimoni cultural, de patrimoni arquitectònic i de patrimoni arqueològic de Catalunya (Departament de Cultura), Mapa de patrimoni de la Diputació de Barcelona (SITMUN)
Relació amb altres mesures	<p>2.1.1. INVENTARI DE CAMINS, PIUS, RIERES I RECS</p> <p>1.1.3. PLA DE GESTIÓ DE CAMINS</p> <p>3.1.5. PLA DE GESTIÓ D'ELEMENTS PATRIMONIAL</p> <p>3.1.6. PLA DE SENYALITZACIÓ DEL PATRIMONI</p> <p>6.2.2. SINERGIES ENTRE SECTOR AGROALIMENTARI, AMBIENTAL I CULTURAL</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.1

Objectiu específic 2.1	Preservar els valors ambientals de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 2.1.3.	Promoure sistemes de producció agroecològica amb i establir incentius fiscals per afavorir sistemes per afavorir-la
Descripció/objectius	<p>La mesura pretén afavorir la implantació de models i sistemes de producció més respectuosos ambientalment, reforçar la viabilitat econòmica, promocionar la justícia social i nodrir tant la identitat com la cultura. L'objectiu és fomentar pràctiques agrícoles innovadores, tecnològicament i socialment, que transformin la manera de produir, processar i consumir els aliments.</p> <p>Per tal de fomentar aquests sistemes de producció, que combinen avantguarda i tradició, cal:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estudiar un sistema d'avantatges de caràcter fiscal (règim especial i reducció d'impostos) per promoure l'agricultura ecològica i de proximitat, que contribueixi a millorar l'agrobiodiversitat, estimuli l'agricultura de petit format, analitzi els components de l'agrosistema i reforci la viabilitat tant social com econòmica de l'activitat multifuncional; - Reforçar paral·lelament un sistema d'assessorament, impuls i activitats formatives per realitzar l'acompanyament cap a sistemes de producció agroecològics; - En el context de definició de marca de l'EABT, caldria establir uns criteris i uns indicadors ambientals i socials, com a marc de referència perquè una explotació s'hi pugui acollir.
Directrius	Contribuir a dinamitzar i incentivar l'economia local agroecològica, així com el marc de col·laboració de l'activitat agrària de l'EABT, amb l'objectiu d'aconseguir el manteniment d'una agricultura familiar, obtenir un distintiu de qualitat ambiental i social i mantenir el paisatge agrari sota criteris ecològics.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació; Departament d'Empresa i Coneixement, Escola Agrària de Manresa, Universitat de Vic en el màster de Dinamització agroecològica i Sistemes alimentaris
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, organitzacions professionals agràries i entitats ambientals i socials
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	màster/postgrau de Dinamització Local Agroecològica, UAB, Escola de Manresa i IES Malgrat de Mar
Relació amb altres mesures	<p>3.1.3. MAPA DE PRODUCTORS</p> <p>3.2.1. PROGRAMA EDUCATIU ADREÇAT A LES ESCOLES</p> <p>3.2.4. EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA</p> <p>4.2.1. SUPORT AL CICLE FORMATIU GRAU MITJÀ AGROECOLOGIA</p> <p>4.3.2. FORMACIÓ CONTINUA I TRANSFERÈNCIA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.1

Objectiu específic 2.1.	Preservar els valors ambientals de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 2.1.4.	Actualitzar les bases de dades de biodiversitat
Descripció/objectius	<p>Es proposa la identificació i caracterització de totes les espècies (autòctones i exòtiques) segons taxonomia, origen, estatus, hàbitat, via d'entrada, impacte en l'entorn, etc. Aquest inventari anirà acompanyat d'una recopilació de bibliografia i de l'elaboració d'una cartogràfica de geolocalització, que n'actualitzarà l'actualment ja disponible.</p> <p>Es procedirà a:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificar les àrees de mostreig i la metodologia de treball; - Obtenir mostres aleatòries i bases de dades per a l'anàlisi; - Cartografiar les bases de dades segons classificació prèvia; - Prioritzar les possibles actuacions a emprendre.
Directrius	<p>La diversitat de climes i ambients a la Baixa Tordera (aquícola, litoral, de plana, ruderal, de mosaic agroforestal, etc.) afavoreix una gran riquesa i diversitat d'espècies de flora i fauna. En alguns indrets, han estat protegits sota figures com PEIN o LIC. A més, el territori pateix una elevada concentració d'espècies exòtiques, de la qual se'n disposa informació dispersa i fragmentària.</p> <p>Per tot plegat, cal fer valdre la biodiversitat que acull l'Espai Agrari de la Baixa Tordera a partir de l'actualització i sistematització de la informació, recollida sota criteris clars i sistemàtics. Alhora, també caldrà abocar els mateixos esforços i criteris en inventariar les espècies de flora i fauna exòtiques i també classificar-ne els paràmetres bàsics per determinar-ne el nombre, l'extensió i els impactes</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Servei de Biodiversitat i Protecció dels Animals del Departament de Territori i Sostenibilitat, centres de recerca i universitats, Departament d'Agricultura
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, Entitats naturalistes, ADV's, SELMAR
Prioritat	Mitja
Reconeixement	No
Transversalitat	L'Aguit - Observacions de biodiversitat a la Xarxa de Parcs Naturals (Diputació de Barcelona)
Relació amb altres mesures	<p>1.1.2. PROMOURE GESTIÓ SOSTENIBLE I COORDINADA DE L'AIGUA</p> <p>2.1.5. PLA DE GESTIÓ INTEGRADA DE LA BIODIVERSITAT</p> <p>2.1.6. ESPAI DE TREBALL DE LA CONCA DE LA TORDERA</p> <p>2.2.1. MINIMITZAR L'IMPACTE DE ESPAI AGRARI</p> <p>6.1.4. ENFORTIR RELACIONS ENTRE PAGESIA I RECERCA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.1

Objectiu específic 2.1.	Preservar els valors ambientals de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 2.1.5.	Elaborar un Pla de gestió integrada de la biodiversitat
Descripció/objectius	<p>El Pla contemplarà:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elaborar protocols de conservació de la biodiversitat per als espais de més interès i posar en pràctica les orientacions que se'n derivin. S'hauran de treballar també amb els pagesos i ells hauran d'aprovar les mesures per tal de no perjudicar la viabilitat de les explotacions agràries; - Executar mesures de prevenció i correcció en aquelles activitats a l'espai públic que puguin implicar un impacte sobre la biodiversitat; - Consolidar els programes de conservació de la biodiversitat en els espais protegits; - Elaborar plans d'acció que especifiquin la conservació de les espècies de flora i fauna de més interès i les orientacions que se'n derivin (mesures de control), tot tenint en compte que les accions siguin compatibles amb el desenvolupament de l'activitat agrària i que en cap cas aquesta se'n podrà veure perjudicada; - Creació d'un Consell de la Conca de la Tordera per coordinar les extraccions d'aigua. En aquest Consell hauran d'integrar-se tots els sectors econòmics i públics implicats en la gestió i utilització dels recursos hídrics a la zona.
Directrius	<p>El Pla es basarà en sis principis rectors, que defineixen les prioritats de l'acció per conservar la natura i frenar la pèrdua de biodiversitat: el coneixement i la gestió de la informació sobre el patrimoni natural; la conservació dels hàbitats, les espècies i els processos ecològics; la reorientació del model territorial; la integració de les polítiques sectorials; l'estructura administrativa i el marc legal, i la implicació social. L'objectiu és la conservació dels espais i de la biodiversitat que caracteritza l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, alhora que es controla la flora exòtica invasora.</p> <p>Cal cercar una fórmula de gestió unificada de la biodiversitat, coordinada des de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, que tingui com a objectiu central compatibilitzar l'activitat agrària, amb la preservació dels valors ambientals del territori, emprant els necessaris mecanismes de suport per impulsar una agricultura sostenible. El Pla haurà de ser consensuat i aprovat pel sector agrari, tot garantint que la viabilitat de l'activitat agrària no se'n vegi perjudicada.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Servei de Biodiversitat i Protecció dels Animals del Departament de Territori i Sostenibilitat, Centres de recerca i universitats
Agents privats implicats	Entitats naturalistes, cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, Associació de Defensa Vegetal SELMAR, Associació de Defensa Forestal
Prioritat	Mitja
Reconeixement	No
Transversalitat	Plans de gestió d'espècies del Parc del Montnegre i el Corredor (Diputació de Barcelona), Redapta, espais de governança per l'adaptació al canvi climàtic en rius mediterranis (2020)
Relació amb altres mesures	2.1.4. BASES DE DADES DE LA BIODIVERSITAT 2.1.6. ESPAI DE TREBALL DE LA CONCA DE LA TORDERA 2.2.1. MINIMITZAR L'IMPACTE ANTRÒPIC A L'ESPAI GRARI 4.3.1. VINCLES PAGESIA I AFAVORIR GESIÓ INTEGRADA

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.1

Objectiu específic 2.1.	Preservar els valors ambientals de l'Espai Agrari de la Baix Tordera
Mesura 2.1.6.	Crear un espai de treball per a la Conca de la Tordera
Descripció/objectius	<p>La gestió i governança dels recursos naturals, amenaçats en un context d'emergència climàtica, han de ser un objectiu prioritari.</p> <p>Els episodis meteorològics extraordinaris venen marcats pel caràcter torrencial del riu Tordera, l'excessiva antropització (sobresaturació d'aqüífers) i per l'ocupació poc resolta del domini hidràulic. Aquests trets posen en evidència situacions extremes que, any rere any, acumulen danys i pèrdues i van alterant la fesomia fluvial de la Baix Tordera. Cal adoptar, de manera consensuada, les següents iniciatives puntuals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Activar un procés participatiu de discussió i debat sobre l'estudi de l'amenaça de l'estabilitat de l'espai fluvial de la Tordera i la seva compatibilització amb els diferents usos; - Abordar la creació d'una comunitat d'usuaris de l'aigua de la Tordera, amb tots els agents del sector públic i privat, del món acadèmic i la societat civil.
Directrius	Diferents mobilitzacions han posat sobre la taula la necessitat de compatibilitzar la demanda d'aigua per a l'agricultura amb la xarxa urbana i industrial. S'evidencia la importància de la protecció i la promoció de l'activitat agrícola local, de la generació d'oportunitats i de la facilitació dels necessaris serveis al sector agrari per tal que pugui ser competitiu.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Campus Patrimoni Cultural i Natural de la UdG, ACA, Departament d'Agricultura
Agents privats implicats	Taula de Treball de la Tordera, Pagesia, Cooperatives agràries, Comunitats de Regants (Mas la Rabassa de Blanes, el molí de la Pedrera de Palafolls i el Sorral de Tordera), associacions agràries, sector càmpings, sector industrial, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, entitats ecologistes
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Manifest de la Taula de Treball de la Tordera (Gloria, gener 2020)
Relació amb altres mesures	<p>1.1.1. PLA DE GESTIÓ DE NETEJA DE POUS I RIERES</p> <p>1.1.2. PROMOURE GESTIÓ SOSTENIBLE I COORDINADA DE L'AIGUA</p> <p>2.1.1. INVENTARI DE CAMINS, POUS, RIERES I RECS</p> <p>2.2.1. MINIMITZAR L'IMPACTE DE L'ESPAI AGRARI</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.2

Objectiu específic 2.2.	Ordenar l'entorn
Mesura 2.2.1.	Establir mesures per minimitzar l'impacte antròpic en els espais agraris
Descripció/objectius	<p>Es pretén implementar un Pla d'adequació i senyalització de camins preferents de pas per a vianants, que facilitin el trànsit (a peu o en bicicleta) entre les zones turístiques i els centres urbans i d'oci. Per això caldrà:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificar les alternatives de pas i avaluar-ne la idoneïtat; - Cartografiar la xarxa de camins per a vianants, tenint present la connectivitat entre rutes i les alternatives de mobilitat pública, etc.; - Establir un Pla d'adequació (i obres) de les vies de pas; - Establir un Pla d'adequació dels usos i de senyalització.
Directrius	<p>L'espai agrícola, especialment en el litoral i delta de la Tordera, resisteix una forta pressió antròpica deguda al desplegament d'infraestructures, equipaments i serveis arran del procés urbanitzador i la consolidació d'un model turístic consumidor de territori i invasiu de l'espai agrari.</p> <p>L'objectiu de la mesura és preservar els espais agraris mitjançant l'establiment de vies de pas, ben identificades i adaptades a les necessitats local, aprofitant per informar sobre el paisatge, l'activitat agrària, el producte km0 i els valors que mostra. Indirectament, també es vol contribuir a reduir els furts i el vandalisme als camps.</p> <p>El Pla té com a finalitat permetre l'aproximació a l'espai agrari i contribuir a que se'l conegui i valori. El disseny dels camins que es determinin no ha d'alterar ni afectar el desenvolupament de l'activitat agrària. En aquest sentit, el Pla s'haurà d'elaborar conjuntament amb el sector agrari que haurà de donar-ne l'aprovació.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pla especial de desenvolupament i millora del Parc Agrari de Sabadell (Ajuntament de Sabadell), Pla d'ús públic del Parc Agrari del Baix Llobregat (Consorti del Parc Agrari del Baix Llobregat), Pla d'ús públic del Parc Natural de la Serralada de Marina (Diputació de Barcelona), Pla d'Usos de Lleida (Ajuntament de Lleida)
Relació amb altres mesures	<p>1.2.1. FRANGES DE PROTECCIÓ PERIMETRAL</p> <p>1.2.2. FOMENTAR LA RAMADERIA EXTENSIVA</p> <p>1.2.3. FOMENT DE LA GESTIÓ FORESTAL I APROFITAMENT BOMASSA</p> <p>2.1.1. INVENTARI DE CAMINS, POUS, RIERES I RECS</p> <p>2.1.4. INVENTARI DE BASES DE DADES DE LA BIODIVERSITAT</p> <p>2.1.6. ESPAI DE TREBALL DE LA CONCA DE LA TORDERA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.3

Objectiu específic 2.3.	Treballar per la millora de la gestió dels residus agraris
Mesura 2.3.1.	Avaluar la generació de residus d'origen agrari i les alternatives de gestió
Descripció/objectius	<p>Les línies de treball es centraran en:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inventariar les diferents tipologies de residus: característiques, propietats, composició i destí; - Analitzar les mesures a adoptar: control dels continguts i estudi de la prioritització d'actuacions; - Examinar els residus orgànics amb valor agronòmic; - Estudiar les alternatives en la gestió dels residus, dins i fora de l'àmbit en el qual es generen; - Impulsar bones pràctiques agronòmiques i innovació social i tecnològica, donada la fragilitat dels ecosistemes agraris.
Directrius	<p>La mesura pretén conèixer, a escala del territori de la Baixada Tordera i més enllà del límit municipal, el volum de producció de residus, així com el d'excedents de producció agrària i el moment de l'any en què se'n produeixen els pics més grans per plantejar les diferents alternatives per a la seva correcta gestió.</p> <p>Cal tenir present que, en el cas dels excedents de producció, es considerarà primerament el reaprofitament, en fresc o processat, per evitar el malbaratament d'aliments la generació de residus amb els conseqüents impactes en el medi ambient.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Agència de Residus de Catalunya, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, Agrupacions de Defensa Vegetal SELMAR
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Projecte de premsadora de residus (Cooperativa Santboiana); Plans i projectes de valorització agrícola (Oficina de fertilització i tractament de dejeccions ramaderes), Gestió dels residus agraris a l'illa de Menorca (Consorci de Residus Urbans i Energia de Menorca)
Relació amb altres mesures	2.1.6. ESPAI DE TREBALL DE LA CONCA DE LA TORDERA 2.3.2. PLA DE RESIDUS AGRÍCOLES 4.4.2. OFICINA TÈCNICA DE GESTIÓ TRÀMITS I CONFLICTES

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.3

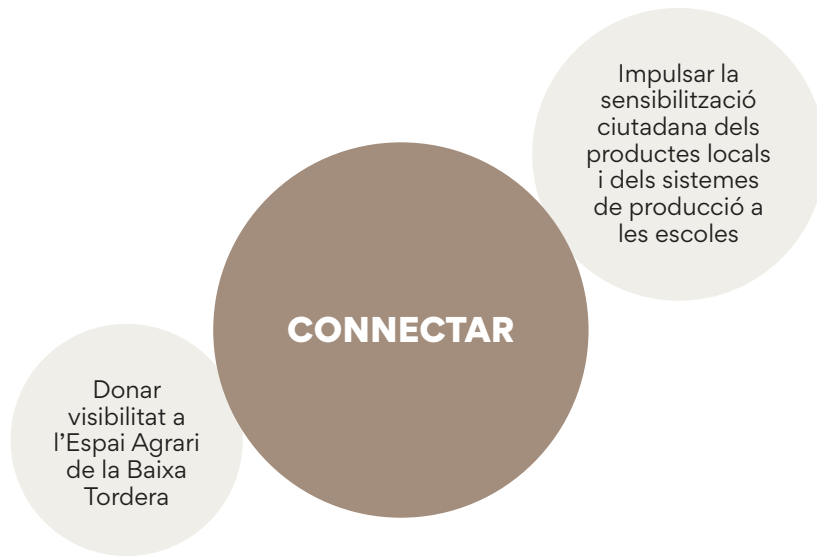
Objectiu específic 2.3.	Treballar per la millora de la gestió dels residus agraris
Mesura 2.3.2.	Establir un Pla de gestió de residus agrícoles a nivell d'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Descripció/objectius	<p>El Pla se centrarà en:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Definir les prioritzacions d'actuació i les mesures a adoptar; - Establir un sistema de participació transversal, a escala supramunicipal, i consensuar una partida pressupostària; - Indicar un mètode, o model tècnic de seguiment i coordinació, per a un servei que, de manera eficient i segura; faci front a les necessitats de la gestió dels residus d'origen agrícola - Redactar un programa d'obres i d'execució de les condicions prèviament prioritzades; - Executar el calendari que s'aprovi, obeint criteris ambientals.
Directrius	<p>Es tracta de dotar a l'EABT d'una eina bàsica per definir els criteris tècnics i mediambientals i per elaborar un document base, que s'ajusti a la normativa sobre el tractament i la gestió de residus d'origen agrari. El Pla prioritzarà les vies de reaprofitament i reciclatge, així com la redistribució d'aquests residus en el territori, en la mesura del possible, amb l'objectiu d'oferir una gestió conjunta per a reduir-ne l'impacte.</p> <p>L'objectiu és oferir eines als professionals, que intervenen en la gestió i aplicació de residus, per a una millor protecció del medi ambient i per mantenir els sòls agrícoles en estat òptim, garantint-hi una agricultura sostenible.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Agència de Residus de Catalunya, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, Agrupacions de Defensa Vegetal SELMAR
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pla director sectorial per a la gestió dels residus no perillosos de Menorca (Consell Insular de Menorca), Manual de gestió de residus orgànics per l'aplicació als sòls agrícoles, DARP
Relació amb altres mesures	<p>2.1.6. ESPAI DE TREBALL DE LA CONCA DE LA TORDERA</p> <p>2.3.1. AVALUAR GENERACIÓ DE RESIDUS AGRÍCOLES</p> <p>4.3.1. ENFORTIR VINCLES PAGESIA I RECERCA</p> <p>4.4.2. OFICINA TÈCNICA DE GESTIÓ TRÀMITS I CONFLICTES</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.4

Objectiu específic 2.4.	Treballar per la minimització de danys de fauna salvatge
Mesura 2.4.1.	Elaborar un Inventari i Cartografia de les finques vulnerables on desenvolupar actuacions directes de protecció envers la fauna salvatge
Descripció/objectius	<p>Les accions a portar a terme s'articulen en dues fases:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elaborar un inventari de les finques afectades, tot determinant el tipus i la magnitud dels danys, alhora que identificant-ne els impactes actuals i potencials i, per tant, coneixent-ne de manera precisa i detallada la vulnerabilitat; - Elaborar una cartografia per determinar l'escala del risc i l'escenari de vulnerabilitat de l'EABT, per identificar possibles espais d'actuació prioritària.
Directrius	<p>La densitat de la població de senglar i del cabirol al Montnegre i Corredor augmenta igual que la població de conills. Diverses aus, com coloms i gavines entre altres espècies, també provoquen danys greus a les estructures agràries i als conreus d'horta i, per tant, també cal tenir-les en compte per a la minimització dels danys.</p> <p>La voluntat és conèixer tant els danys a les explotacions agràries com establir-ne el cost per definir les unitats o els espais més vulnerables. L'objectiu és controlar, de manera eficient i efectiva, els riscos i els danys provocats per diverses espècies a fi i efecte de reequilibrar l'ecosistema i minimitzar conflictes, per protegir les explotacions agràries, conservant la qualitat paisatgística i ecològica del territori.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, Departament de Territori i Sostenibilitat
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, Associacions de caçadors, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Programa de seguiment de les poblacions de senglar a Catalunya (Minuartia), Seguiment de la població de senglar i cabirol (Parc del Montnegre i el Corredor)
Relació amb altres mesures	<p>2.1.5. PLA DE GESTIÓ INTEGRADA DE LA BIODIVERSITAT</p> <p>2.4.2. MESURES PER REDUIR IMPACTES DE LA FAUNA SALVATGE</p> <p>3.2.4. NOVES EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADAN PER ENFORTIR VINCLES AMB LA CIUTADANIA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. PRESERVAR (EL TERRITORI) LE 2/OE 2.4

Objectiu específic 2.4.	Treballar per la minimització de danys de fauna salvatge
Mesura 2.4.2.	Establir mesures per a reduir els impactes de la fauna salvatge i apostar pel valor afegit de la carn de porc senglar
Descripció/objectius	<p>Preservar els riscos que generen les espècies invasores, com el porc senglar, i al mateix temps controlar de forma eficient i racional els danys que provoquen en el mosaic agroforestal de la Baixa Tordera, és l'objectiu d'aquesta mesura que, a la vegada, es vol complementar amb fer valdre la carn de porc senglar com a producte de km 0. Per minimitzar impactes, en termes de biodiversitat i seguretat en les vies de comunicació, les mesures a desenvolupar se circumscriuen al voltant de dos blocs diferenciats: el primer, de control i protecció i, el segon, de promoció d'un producte procedent de la caça local.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Enfortir la coordinació entre les administracions públiques, la pagesia i els caçadors per redactar un pla de control específic de la fauna salvatge per a la Baixa Tordera; - Impulsar un centre de recepció i manipulació de la carn de caça; - Promocionar com a producte de proximitat la comercialització regulada de carn de senglar, procedent de la caça local; - També cal controlar la fauna salvatge que afecta les hortes: els conills i també determinades aus, com ara els coloms i les gavines, i estudiar les mesures a aplicar per la reducció de les poblacions d'aquestes espècies en les èpoques i zones on es produeixen danys significatius, seguint l'estudi de diagnosi de la mesura 2.4.1.
Directrius	<p>La caça, entesa només com a activitat recreativa i la protecció de les espècies, han afavorit arreu l'augment incontrolat de fauna invasora, especialment en els àmbits muntanyosos amb vegetació arbustiva. S'ha de reorientar-ne el control a partir d'accions consensuades entre la pagesia, els caçadors i l'administració per incrementar la seguretat de cara a aconseguir un escenari d'estabilitat i control.</p> <p>També es considera factible la promoció de la carn de senglar, procedent de la caça local, a través de la comercialització regulada a partir de criteris de Km 0.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Caçadors (federació catalana), associacions agràries, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, entitats locals
Prioritat	Molt Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pla de prevenció de danys (DARP) Comissió Interdepartamental de previsió de riscos i danys per les espècies cinegètiques (Generalitat de Catalunya)
Relació amb altres mesures	2.4.1. INVENTARI I CARTOGRAFIA DE LES FINQUES VULNERABLES 5.1.2. PROMOCIONAR PRODUCTES LOCALS ACREDITATS 5.2.1. IMPULSAR INICIATIVES PER LA VENDA DIRECTA

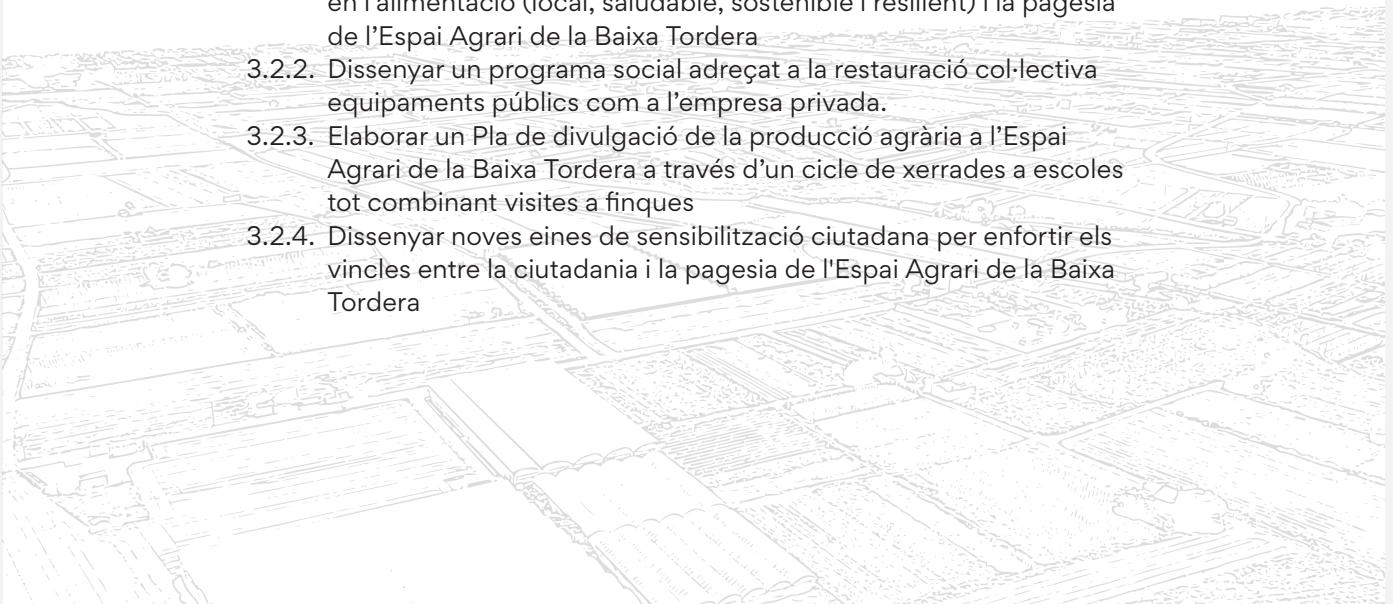
3. CONNECTAR (camp-ciutat)

3.1. Donar visibilitat a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera

- 3.1.1. Dissenyar i promoure un portal web de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
- 3.1.2. Dissenyar una estratègia comunicativa per apropar la ciutadania i la pagesia tot posant en valor l'alimentació i el respecte pel territori
- 3.1.3. Elaborar un mapa localitzant els productors de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera i els productes segons temporalitat
- 3.1.4. Elaborar i editar productes comunicatius per reforçar el portal web
- 3.1.5. Dissenyar un Pla de gestió d'elements patrimonials
- 3.1.6. Redactar un pla de senyalització del patrimoni

3.2. Impulsar la sensibilització ciutadana dels productes locals i dels sistemes de producció a les escoles

- 3.2.1. Dissenyar un programa educatiu adreçat a les escoles centrat en l'alimentació (local, saludable, sostenible i resilient) i la pagesia de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
- 3.2.2. Dissenyar un programa social adreçat a la restauració col·lectiva equipaments públics com a l'empresa privada.
- 3.2.3. Elaborar un Pla de divulgació de la producció agrària a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera a través d'un cicle de xerrades a escoles tot combinant visites a finques
- 3.2.4. Dissenyar noves eines de sensibilització ciutadana per enfortir els vincles entre la ciutadania i la pagesia de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. CONECTAR (CAMP-CIUTAT) LE 3/OE 3.1

Objectiu específic 3.1.	Donar visibilitat a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 3.1.1.	Dissenyar i promoure un portal web de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Descripció/objectius	<p>El portal web de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera ha de ser un punt de trobada on es concentri tota la informació i documentació: un espai interactiu i dinàmic, de fàcil interpretació i navegació, on tothom s'hi pugui informar de forma àgil i senzilla.</p> <p>La informació que hauria d'incloure serà:</p> <ul style="list-style-type: none"> - La documentació essencial de l'EABT (què és, qui hi ha, objectius que pretén i pla d'acció); - La localització dels agricultors i dels productes de l'EABT segons temporada, de les cooperatives agrícoles i dels grups d'agents del territori que participen indirectament: botigues, empreses; - La informació dels elements d'interès patrimonial cultural, rural, arquitectònic i turístic més rellevants: xarxa de camins, sistema de recs i rieres, agroturisme, esdeveniments culturals al voltant del patrimoni rural, etc.; - Una compilació informativa sobre la marca/distintiu territorial de qualitat de l'EABT, sobre l'oferta de productes locals i els espais de venda, distribució i consum directe.
Directrius	Crear una pàgina web de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera on s'hi expliquin els objectius de crear-la i la informació que s'hi pot trobar. L'espai contindrà una part d'informació bàsica, una altra amb documentació i també amb informació, que s'anirà actualitzant de manera periòdica, per incloure-hi esdeveniments puntuals i novetats.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Direcció General de Comerç i Turisme
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, restauració
Prioritat	Molt Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Parc Agrari del Baix Llobregat, Consell Català de Producció d'Agricultura Ecològica, CCPAE, Localitza't (Consell Comarcal de la Selva)
Relació amb altres mesures	<p>3.1.2. DISSENYAR ESTRATÈGIA COMUNICATIVA</p> <p>3.1.3. ELABORAR UN MAPA DE PRODUCTORS</p> <p>3.1.4. EDITAR PRODUCTES COMUNICATIUS</p> <p>3.2.3. PLA DE DIVULGACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA</p> <p>3.2.4. NOVES EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA</p> <p>5.1.1. IMPULSAR UNA MARCA O DISTINTIU TERRITORIAL</p> <p>5.1.2. PROMOCIÓ DE PRODUCTES ACREDITATS</p> <p>5.2.1. SUPORT A INICIATIVES DE VENDA DIRECTA I PROXIMITAT</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. CONECTAR (CAMP-CIUTAT) LE 3/OE 3.1

Objectiu específic 3.1.	Donar visibilitat a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 3.1.2.	Dissenyar una estratègia comunicativa per apropar la ciutadania i la pagesia tot fent valdre l'alimentació i el respecte pel territori
Descripció/objectius	<p>L'objectiu de la mesura consisteix a explicar l'Espai Agrari de la Baixa Tordera (EABT) i oferir-la al visitant de manera clara, simple i persuasiva. Els objectius que formaran part del Pla de comunicació seran:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elaborar i divulgar materials pedagògics (vídeos de promoció, codis QR, jocs interactius) per impulsar la informació, implicar als visitants de l'EABT i estimular la col·laboració entre els agents del teixit socioeconòmic; - Fomentar la participació activa de la ciutadania perquè s'estableixen canals de comunicació i es visibilitzi el projecte d'EABT en temps real - Promocionar els productes locals i de proximitat, frescos i de temporada: venda directa, restauració, establiments col·lectius, etc; - Emprar el portal web de l'EABT per difondre informació (agenda d'activitats i esdeveniments, bústia de suggeriments, opinió, etc.) i també la documentació de la Baixa Tordera; - Establir canals de comunicació estables amb els mitjans de comunicació i les xarxes socials.
Directrius	Com a eina de planificació de la divulgació interna i externa de l'EABT, l'estratègia de comunicació ha de promoure'n i sensibilitzar-ne els valors i les funcions. La divulgació de la informació és un exercici dinàmic, que ha d'ajudar a aconseguir objectius, com el de mostrar la imatge corporativa, i interaccionar amb els usuaris, amb missatges atractius i senzills, dirigits a cada segment o <i>target</i> .
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Direcció General de Comerç i Turisme
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, empreses de turisme rural, mitjans de premsa i comunicació
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Parc Agrari del Baix Llobregat, Campanya <i>Benvingut a Pagès</i> del Departament d'Agricultura, Productes del Ripollès
Relació amb altres mesures	<p>3.1.3. ELABORAR UN MAPA DE PRODUCTORS 3.1.4. EDITAR PRODUCTES COMUNICATIUS 3.2.3. PLA DE DIVULGACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA 3.2.4. NOVES EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA 5.1.1. IMPULSAR UNA MARCA O DISTINTIU TERRITORIAL 6.2.2. IMPULSAR SINERGIES ENTRE ACTORS DEL SISTEMA ALIMENTARI, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONÒMIC</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. CONECTAR (CAMP-CIUTAT) LE 3/OE 3.1

Objectiu específic 3.1.	Donar visibilitat a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 3.1.3.	Elaborar un mapa localitzant els productors de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera i els productes segons temporalitat
Descripció/objectius	<p>Promoure la identificació, classificació i catalogació dels productes de l'EABT per enfortir les condicions que els són pròpies: qualitat i proximitat. Per això s'actuarà amb un doble objectiu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Georeferenciar, a través de la cartografia, els productors i elaboradors de productes agroalimentaris, tant agrícoles com a ramaders, i també les botigues especialitzades de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera (EABT); - Establir un calendari de la temporalitat dels productes agroalimentaris més representatius i divulgar-ne les característiques i propietats (nutricionals, agrològiques i de sabors) a través dels mercats, tan sedentaris com no sedentaris, i de les botigues especialitzades. <p>L'objectiu és visibilitzar la traçabilitat dels processos de producció, fins al consum, i estimular la percepció i el valor dels productes locals a través d'infografies il·lustratives, que sintetitzin de manera amena i simplificada les peculiaritats de cada producte, per promocionar hàbits de consum saludables.</p>
Directrius	Identificar la imatge de qualitat i proximitat dels productes de l'EABT com a fórmula divulgativa de la seva producció agrària i agroalimentària, amb la finalitat d'involucrar-hi el teixit social i econòmic de l'àmbit. Crear una plataforma de difusió i suport a la comercialització de productes identificats, i fins i tot, per organitzar estratègies de màrqueting de manera conjunta.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, mercats sedentaris
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Projecte Rururbal (Diputació de Barcelona, Consell Comarcal del Vallès Oriental i Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació); Xarxa de Productes de la Terra (Diputació de Barcelona); associació "Osona Terra"
Relació amb altres mesures	3.1.4. EDITAR PRODUCTES COMUNICATIUS 3.2.3. PLA DE DIVULGACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA 4.1.1. CENS DE PRODUCTORS, PASTORS I ELABORADORS 5.1.3. PLA D'INTEGRACIÓ EL SECTOR AGROALIMENTARI 6.1.2. FACILITAR CONEIXENÇA ENTRE AGENTS AGROALIMENTARIS

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. CONECTAR (CAMP-CIUTAT) LE 3/OE 3.1

Objectiu específic 3.1.	Donar visibilitat a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 3.1.4.	Elaborar i editar diversos productes comunicatius per reforçar el portal web
Descripció/objectius	<p>Per a una correcta divulgació i disseminació de les activitats socioeconòmiques de la Baixa Tordera, s'han definit les següents estratègies de comunicació:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elaborar materials de sensibilització per donar a conèixer els productes agroalimentaris (conreats i/o elaborats en l'EABT) i els valors de la marca que els identifica; - Redactar una pla de difusió per visibilitzar els valors ambientals de l'espai agrari, tot posant en relleu la importància de la biodiversitat i el paisatge que han anat generant, al llarg dels anys.
Directrius	Aquesta actuació forma part de l'estratègia comunicativa per a la divulgació dels productes agraris de l'EABT i, per tant, del pla de difusió del comerç local i de proximitat. Les accions de divulgació van encaminades a complementar el patrimoni cultural i natural de la Baixa Tordera i a concretar mesures d'acció, per impulsar iniciatives informatives i dinàmiques, i per fer valer els valors ambientals de l'espai agrari.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Empresa i Coneixement (Direcció General de Comerç i Direcció General de Turisme), Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, organitzacions professionals agràries, associacions forestals,
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Localitza't Productes locals de la Selva (Consell Comarcal de la Selva), Produccions Artesanes del Ripollès i rutes gastronòmiques, Associació Agroalimentària de la Cerdanya
Relació amb altres mesures	<p>3.1.1. PROMOURE PORTAL WEB 3.1.2. ESTRATÈGIA COMUNICATIVA 3.1.3. ELABORAR MAPA PRODUCTORS 3.2.3. PLA DE DIVULGACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA 3.2.4. NOVES EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA 5.1.1. IMPULSAR UNA MARCA O DISTINTIU TERRITORIAL 5.1.3. PLA IN TEGRAL DEL SECTOR AGROALIMENTARI 6.2.2. IMPULSAR SINERGIES ENTRE ACTORS DEL SISTEMA ALIMENTARI, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONÒMIC 6.3.4. REFORÇ DE LA VENDA DIRECTA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. CONECTAR (CAMP-CIUTAT) LE 3/OE 3.1

Objectiu específic 3.1.	Donar visibilitat a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 3.1.5.	Dissenyar un Pla de gestió d'elements patrimonials
Descripció/objectius	<p>Es tracta de gestionar una mesura, que aglutini el patrimoni tant cultural com natural, vinculat a les activitats agràries i de valor ecològic i paisatgístic de l'Espai Agrari de Baixa Tordera. L'objectiu és enfortir, promoure i difondre un dels distintius identitaris d'aquest territori. En aquest sentit, caldria:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inventariar, segmentadament i segons cada temàtica, cadascun dels elements existents que, per la raó que fos, ja explicaven la història de l'activitat agrícola a la Baixa Tordera; - Establir un pla d'actuació, de caràcter anual, amb propostes de treball per a georeferenciar, rehabilitar o conservar, i integrar-los en els catàlegs i serveis patrimonials, siguin culturals o turístics, dels diferents àmbits del territori: Diputació de Barcelona i Generalitat de Catalunya; - Dotar el Pla de serveis bàsics i d'ajuts públics, tenint en compte, de manera especial, les construccions vinculades a l'activitat agrària: pous, molins, recs antics, etc.
Directrius	<p>Implementar un programa de seguiment per conservar els elements patrimonials culturals, tan rurals com naturals, de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, que estableixi indicadors bàsics i representatius, com ara recursos lúdics o turístics.</p> <p>Dissenyar un sistema d'ajuts per incentivar la rehabilitació de construccions tradicionals amb valor històricoartístic, paisatgístic, ambiental i arquitectònic.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Departament de Cultura
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor; entitats culturals, entitats naturalistes
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Estratègia de conservació del patrimoni cultural de l'Alta Garrotxa, Consorci Alta Garrotxa, Pla Estratègic del Patrimoni Cultural de les Illes Balears (2018)
Relació amb altres mesures	<p>2.1.1. INVENTARI DE CAMINS I RIERES</p> <p>2.1.2. INVENTARI DEL PATRIMONI</p> <p>6.2.2. IMPULSAR SINERGIES ENTRE SECTORA AGROALIMENTARIS, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONOMIC</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. CONECTAR (CAMP-CIUTAT) LE 3/OE 3.1

Objectiu específic 3.1.	Donar visibilitat a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 3.1.6.	Redactar un Pla de senyalització del patrimoni
Descripció/objectius	<p>Després de la identificació i actualització dels elements patrimonials de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, es proposa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificar, classificar i senyalitzar itineraris compartits entre el paisatge, els pobles i els vestigis patrimonials existents, amenaçats o afectats per la degradació i la banalització, natural o antròpica; - Crear una infraestructura turística del patrimoni: punts d'informació en codis QR); - Involucrar la població local a través de la vinculació directa i personalitzada, sigui amb la història, la cultura o el paisatge de la Baixa Tordera. - Dinamitzar l'economia local a partir de la complementarietat i la deses-tacionalització del turisme, com a oportunitat d'articular empenedoria entre els joves locals: turisme cultural, gastronòmic, rural, salut, natural, etc.; - Definir estratègies de comercialització i difusió per canals, plataformes i campanyes informatives.
Directrius	Amb el Pla, es pretén oferir al visitant eines, estructurades en una mateixa oferta conjunta i complementària, que facilitin el descobriment i la interpretació del patrimoni, en termes de difondre'n els valors i els vincles territorials, de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Departament de Cultura, Arxius municipals (Malgrat de Mar)
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, Associació de Propietaris Forestals del Montnegre i el Corredor, entitats culturals, entitats naturalistes
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Ruta Tordera (Consell Comarcal de la Selva); Pla de senyalització del Patrimoni de Bellpuig (l'Urgell), 2018
Relació amb altres mesures	<p>2.1.1. INVENTARI DE CAMINS I RIERES 2.1.2. INVENTARI DEL PATRIMONI 3.1.5. PLA DE GESTIÓ D'ELEMENTS PATRIMONIALS 6.2.2. IMPULSAR SINERGIES ENTRE SECTOR AGROALIMENTARI, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONOMIC</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. CONECTAR (CAMP-CIUTAT) LE 3/OE 3.2

Objectiu específic 3.2.	Impulsar la sensibilització ciutadana dels productes locals i dels sistemes de producció a les escoles
Mesura 3.2.1.	Dissenyar un programa educatiu adreçat a les escoles, centrat en la pagesia i l'alimentació (local, saludable, sostenible i resilient) de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Descripció/objectius	<p>Entre els objectius del Pla educatiu i social, se'n destaquen les següents actuacions:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elaborar material pedagògic: història, agronomia, nutrició, interacció amb el sistema agroalimentari local, dinamització comercial, catàleg de productes i de qualitats; - Impulsar campanyes de sensibilització de consum de producte de proximitat, d'alimentació sana, , d'estratègies de comercialització directa, i sobre el rol de les cooperatives i el malbaratament alimentari; - Creació d'una Unitat didàctica d'aliments de l'EABT per oferir tallers, xerrades, debats i difondre el coneixement de la pagesia, apropar els escolars al territori i a les seves singularitats alimentàries i de temporalitat; - Impulsar exposicions educatives, temporals i dinamitzades, per a les entitats públiques i privades de la Baixa Tordera, ubicades en diferents espais públics, biblioteques, centres cívics, escoles, etc., per enfortir el rol de l'alimentació de proximitat i els hàbits de consum de caràcter local.
Directrius	El programa educatiu que es vol dissenyar ha de ser una eina social amb activitats i programes de suport per als centres d'ensenyament, que promogui valors d'equitat i de justícia al voltant de l'alimentació i els aliments locals. La prioritat és inculcar coneixements, valors i actituds a l'alumnat, i al conjunt de la comunitat educativa, a fi i efecte de generar una cultura del consum responsable, de proximitat i compromesa amb la lluita davant l'emergència climàtica.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Departament d'Educació
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, Fundació Alícia, Associacions de famílies d'alumnes
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Territori educador - Ens mengem les Valls (Grups d'Acció Local i ARCA), Associació Menjadors Ecològics
Relació amb altres mesures	3.2.3. PLA DE DIVULGACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA 3.2.2. PROGRAMA SOCIAL ADREÇAT A LA RESTAURACIÓ 3.2.4. EINES SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA 5.2.2. SUPORT VENDA DE PROXIMITAT MENJADORS ESCOLARS

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. CONECTAR (CAMP-CIUTAT) LE 3/OE 3.2

Objectiu específic 3.2.	Impulsar la sensibilització tant a la ciutadana com a les escoles dels productes locals i dels sistemes de producció
Mesura 3.2.2.	Dissenyar un programa social adreçat a la restauració col·lectiva tant en equipaments públics com a l'empresa privada
Descripció/objectius	<p>Enfortir la cadena agroalimentària de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera amb accions tant de suport al sector primari com de promoció dels productes alimentaris de qualitat dirigides a la restauració col·lectiva, la que proporciona els serveis alimentaris. Aquest programa social reclama la implicació de l'administració pública i de tots els agents del sistema alimentari per al desplegament de polítiques i programes específics. Entre els seus objectius:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Promoure l'educació i la cultura alimentària, crítica i responsable, en l'àmbit comunitari i divulgar-ne el coneixement i el consum; - Dissenyar serveis alimentaris, segons cada col·lectivitat, que valorin els productes del territori, tan en recepció, preparació com en cocció, i en descobreixin les característiques, propietats i qualitats nutricionals; - Difondre el coneixement en el disseny, l'organització i la gestió alimentària: elaboració de tallers formatius de menús casolans i saludables, nutrició i planificació alimentària: compra, cuina, etc; - Millorar l'accés a l'adequada i suficient alimentació de la població vulnerable des d'un enfocament de justícia social i sobirania alimentària: impartir jornades de transferència de la cultura agrària i alimentària.
Directrius	Els canvis socials i econòmics condueixen a noves dinàmiques, cada dia més generalitzades, que influeixen tant en els hàbits alimentaris com en els sistemes de producció agraris, que requereixen de la màxima atenció pel disseny i l'elaboració de projectes destinats als serveis d'alimentació en restauració col·lectiva: escoles, centres esportius, hospitals, residències de gent gran, hotels, etc.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, centres d'ensenyament, cívics, de salut
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, centres esportius, hotels, empreses
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Polítiques Alimentàries Transformadores. Manual de posta en marxa. Municipis en Saó, Guia pràctiques correctes APPCC. Aplicació directiva Europea
Relació amb altres mesures	<p>3.2.1. PROGRAMA EDUCATIU ADREÇAT A LES ESCOLES 3.2.3. PLA DE DIVULGACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA 3.2.4. EINES SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA 5.2.2. SUPORT VENDA DE PROXIMITAT MENJADORS ESCOLARS 5.2.3. FACILITAR ACCÉS A EQUIPAMENTS COMUNITARIS PER A LA TRANSFORMACIÓ I DISTRIBUCIÓ PRODUCTES AGROALIMENTARIS</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. CONECTAR (CAMP-CIUTAT) LE 3/OE 3.2

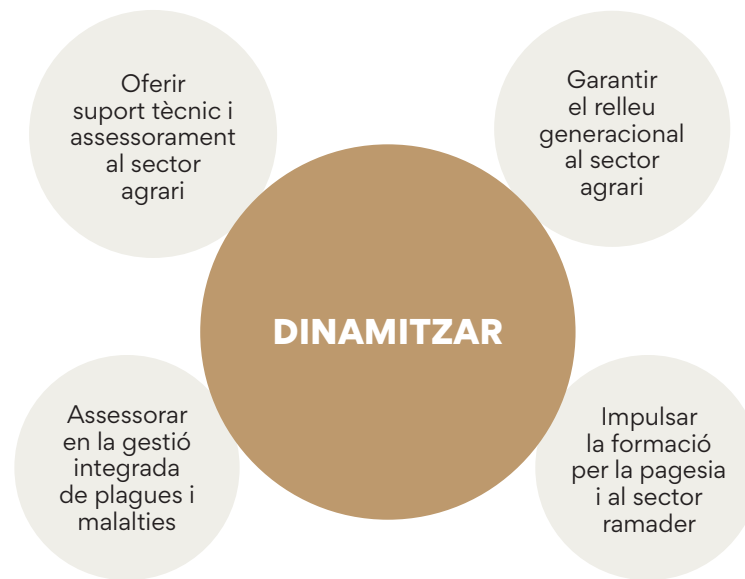
Objectiu específic 3.2.	Impulsar la sensibilització tant a la ciutadana com a les escoles dels productes locals i dels sistemes de producció
Mesura 3.2.3.	Elaborar un Pla de divulgació de la producció agrària a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera a través d'un cicle de xerrades a escoles tot combinant visites a finques
Descripció/objectius	<p>El Pla ha de contenir entre els objectius les següents accions:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Conscienciar la comunitat educativa (alumnes, mestres i famílies) dels centres d'ensenyament de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera (EABT) sobre l'activitat agrària i apropar l'alumnat als valors socials i ambientals que atresora; - Programar xerrades a les escoles i visites a produccions agràries per veure'n la tipologia i diversitat que hi ha a l'EABT; - Celebrar jornades i tallers per descobrir el món agrari i l'espai rural: patrimoni, història, organització social, sistema agroalimentari, problemàtiques ambientals, emergència climàtica, etc; - Proposar itineraris temàtics per interaccionar natura, agricultura i societat, a través de l'anàlisi de l'eficiència del reg, l'organització cooperativa, les condicions sociolaborals, etc.
Directrius	El programa educatiu agroalimentari de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera consta d'un conjunt de diverses activitats, que tenen com a objectiu la sensibilització i el coneixement de la cultura agrària tan arrelada per tradició en aquest àmbit. El Pla de divulgació ha d'esdevenir l'eina de transmissió de les tradicions i saber ancestrals i, al mateix temps, ha d'incloure les innovacions que els agricultors han incorporat per protegir la terra i la vulnerabilitat de l'ecosistema.
Agents públics implicats	Ajuntaments, escoles, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona,
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, organitzacions professionals agràries, entitats socials i ambientals del territori
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Projecte visitagranges.cat (100% Olot & Garrotxa, Diputació de Girona i Ajuntament d'Olot), Programa Apropa't al camp (Ajuntament del Prat), Producte Fresc del Parc Agrari del Baix Llobregat, Cúpula Gustum-Projecte Gustum (Leader de Ponent)
Relació amb altres mesures	<p>3.2.1. PROGRAMA EDUCATIU ADREÇAT A LES ESCOLES</p> <p>3.2.4. EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA</p> <p>5.1.1. IMPULS MARCA O DISTINTIU TERRITORIAL</p> <p>5.1.2. PROMOCIÓ PRODUCTES LOCALS ACREDITATS</p> <p>5.1.3. PLA INTEGRAL DEL SECTOR AGROALIMENTARI</p> <p>6.3.3. PROMOURE CONSUM PRODUCTE LOCAL A L'ÀMBIT PÚBLIC</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. CONECTAR (CAMP-CIUTAT) LE 3/OE 3.2

Objectiu específic 3.2.	Impulsar la sensibilització ciutadana com dels productes locals i dels sistemes de producció a les escoles
Mesura 3.2.4.	Disseny de noves eines de sensibilització ciutadana per enfortir els vincles entre la ciutadania i la pagesia de l'Espai Agrari de la Baix Tordera
Descripció/objectius	<p>El creixent interès pel consum d'aliments saludables i naturals, lligats a la proximitat, la temporalitat i el respecte al medi, demostra una major conscienciació social de la ciutadania i fa que l'estratègia de suport i de promoció dels productes agroalimentaris locals tingui sentit.</p> <p>Aquesta mesura vol apostar per enfortir els vincles territorials, entre la producció i el consum, i acostar-se a les noves demandes alimentàries de la societat com a una oportunitat de futur. Entre les accions a desenvolupar se'n prioritzen les següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Campanyes de promoció, a l'espai públic, dels productes agràries de la Baix Tordera per implicar-hi a la població; - Foment d'activitats: fires temàtiques, mercats sedentaris i no sedentaris, de pagès, ecològics, etc., per promoure el consum de proximitat dels productes de la Baix Tordera; - Recuperar tradicions, i coneixements; - Dinamitzar estratègies pedagògiques i programes educatius centrats en l'alimentació i el consum de proximitat; - Establir xarxes de cooperació publicoprivades dirigides a tota mena de col·lectius: turistes, esportistes, senderistes, entitats culturals i naturalistes, etc.
Directrius	Els ciutadans cada vegada prenen més consciència de la necessitat de proveir-se d'aliments frescos i sans. La pagesia de proximitat, amb el suport públic, ha d'activar els mecanismes necessaris per donar-hi resposta.
Agents públics implicats	Ajuntaments, escoles, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, organitzacions professionals agràries, associacions agràries, DOP mongeta ganxet, Associacions i entitats
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Recursos de sensibilització ciutadana, Diputació de Barcelona; Campanyes de sensibilització ambiental, Departament Territori i Sostenibilitat, Food For the Cities, 2009
Relació amb altres mesures	<p>3.2.1. PROGRAMA EDUCATIU ADREÇAT A LES ESCOLES</p> <p>3.2.3. PLA DIVULGACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA</p> <p>5.1.1. IMPULS MARCA O DISTINTIU TERRITORIAL</p> <p>5.1.2. PROMOCIÓ PRODUCTES LOCALS ACREDITATS</p> <p>6.3.1. CREACIÓ CONSELL ALIMENTARI</p> <p>6.3.3. PROMOURE CONSUM PRODUCTE LOCAL A L'ÀMBIT PÚBLIC</p>

4. DINAMITZAR (accés a la Terra i nova pagesia)

4.1. Garantir el relleu generacional al sector agrari

- 4.1.1. Elaborar un cens de productors agraris, pastors i d'elaboradors
- 4.1.2. Crear un banc/fons de terres per facilitar l'accés a la terra
- 4.1.3. Afavorir el contacte entre la nova pagesia i les explotacions cessants d'activitat
- 4.1.4. Crear i implementar un espai test com a estratègia per l'acompanyament a la nova pagesia en la seva incorporació a l'activitat agrària

4.2. Impulsar la formació per la pagesia i al sector ramader

- 4.2.1. Donar suport al Cicle Formatiu de Grau Mitjà en Producció Agroecològica
- 4.2.2. Promoure la implementació d'activitats de formació continua adaptades a les necessitats de la pagesia
- 4.2.3. Dinamitzar la instal·lació de nous pastors en el territori tot establint un sistema de col·laboració amb l'Escola de Pastors de Catalunya

4.3. Assessorar en la gestió integrada de plagues i malalties

- 4.3.1. Enfortir els vincles entre pagesia/sector ramader i la recerca per afavorir la gestió integrada i/o ecològica i la innovació tecnològica
- 4.3.2. Promoure la formació continua i la transferència de coneixements en sistemes de producció local i gestió integrada tecnològica

4.4. Oferir suport tècnic i assessorament al sector agrari

- 4.4.1. Donar suport a la creació de la figura de tutor compartit en el CFGM en Producció Agroecològica
- 4.4.2. Establir una oficina tècnica per a facilitar tràmits i gestionar conflictes
- 4.4.3. Elaborar un catàleg de serveis tècnics per donar suport a les empreses agràries i agroalimentàries del territori
- 4.4.4. Afavorir la creació d'ajuts a la innovació tecnològica dirigida principalment a empreses agro-alimentàries
- 4.4.5. Promoure la creació de *spin off* i/o d'empreses emergents

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.1.

Objectiu específic 4.1.	Garantir el relleu generacional al sector agrari
Mesura 4.1.1.	Elaborar un cens de productors agraris, pastors i d'elaboradors
Descripció/objectius	<p>Amb l'objectiu d'incentivar l'activitat agrària, es pretén conèixer i geolocalitzar els professionals del sistema agroalimentari d'aquest territori (agricultors, elaboradors, transformadors, operadors) i obtenir una base de dades activa i dinàmica dels principals agents agroalimentaris. La voluntat és que el desplegament de polítiques públiques n'ajudi a incrementar el nombre amb noves incorporacions d'emprenedors.</p> <p>Per tal efecte, es preveu realitzar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Un inventari actualitzat dels productors agraris i elaboradors agroalimentaris, tot recollint les dades tant socioeconòmiques com de les estructures bàsiques d'explotació agrària de cada actiu (físic o jurídic) per a la planificació i execució de les mesures d'aquest Pla de Gestió i Desenvolupament; - Georeferenciar els actors agroalimentaris i donar-los visibilitat a través d'una base de dades interactiva i estable; - Enfortir les interrelacions existents entre les diferents baules de la cadena de valor per establir noves sinergies amb l'objectiu de prestigiar els productes locals i augmentar el consum de proximitat.
Directrius	<p>L'Espai Agrari de la Baixa Tordera pretén visualitzar el teixit productiu al voltant de l'agricultura i l'alimentació a fi i efecte de fer valdre els professionals agraris i agroalimentaris i motivar la incorporació de talent, emprenedoria i noves idees al sector.</p> <p>Un cens de productors permetrà l'articulació d'iniciatives per reivindicar el territori agrari i rural de la Baixa Tordera.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Oficina comarcal del Departament d'Agricultura al Maresme
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, organitzacions professionals agràries, empreses agroalimentàries
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Registre d'explotacions ramaderes de Catalunya, Registre d'explotacions prioritàries de Catalunya (Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació), Catàleg de productors, Pla Estratègic del Món Rural del Pla de l'Estany
Relació amb altres mesures	<p>3.1.3. MAPA DE LOCALITZACIÓ DELS PRODUCTORS</p> <p>4.1.3. AFAVORIR CONTACTE NOVA PAGESIA I CESSANTS</p> <p>4.4.3. ELABORAR CATÀLEG SERVEIS TÈCNICS SUPORT EMPRESES AGROALIMENTÀRIES</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.1.

Objectiu específic 4.1.	Garantir el relleu generacional al sector agrari
Mesura 4.1.2.	Crear un banc/fons de terres per facilitar l'accés a la terra
Descripció/objectius	<p>Actuarà com a centre d'intermediació per mobilitzar els terrenys amb vocació agrícola i ramadera, afavorir la viabilitat de les explotacions agràries, articular les iniciatives agràries de calat empresarial, tot com a vindicació del territori agrorural. El banc/fons de terres haurà de preveure de manera interna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Confeccionar un inventari de terres potencialment conreables incloses les abandonades o en risc d'abandonament; - Facilitar la informació inicial sobre l'accés a la terra i interconnectar els propietaris de parcel·les amb els pagesos i futurs emprenedors que vulguin treballar-les; - Oferir el suport tècnic i administratiu necessari a propietaris i arrendataris per facilitar l'aprovació d'acords; - Establir eines de comunicació i difusió del projecte.
Directrius	Es pretén facilitar l'accés a la terra a nous emprenedors que vulguin incorporar-se a l'activitat agrícola o agroramadera, i també als titulars d'explotacions agràries que requereixin incrementar la seva dimensió, tot per contribuir a frenar l'abandonament de la terra de conreu. Es persegueix tant el foment del relleu al camp com la generació d'ocupació. Igualment, el banc de terres facilitarà el manteniment de la suficient població agrària en indrets d'alt valor agrícola i que entren amb competència amb altres usos i activitats (com és el cas del Pla de Balasc a Santa Susanna). Alhora, es promourà el manteniment del mosaic agroforestal per contribuir a un territori agrobiodivers i resilient.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Xarxa de bancs de terres (estratègia BCN <i>Smart</i> Rural, Diputació de Barcelona), Banc de Terres del Parc Rural del Montserrat, Banc de Terres del Parc Rural del Montserrat, Banc de Terres Catalunya Central - XaSACC, Banc de Terres de la Vall del Ges, el Bisaura i Orís, Banc de Terres del Priorat; Banc de terres del Baix Camp, Banc de Terres de València
Relació amb altres mesures	4.1.1. ELABORAR UN CENS DE PRODUCTORS 3.1.3. ELABORAR MAPA DE PRODUCTORS 4.1.3. AFAVORIR CONTACTE NOVA PAGESIA I CESSANTS 4.1.4. IMPLEMENTAR ESPAI TEST COM ESTRATEGIA D'ACOMPANYAMENT A L'ACTIVITAT AGRÀRIA

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.1.

Objectiu específic 4.1.	Garantir el relleu generacional al sector agrari
Mesura 4.1.3.	Afavorir el contacte entre la nova pagesia i les explotacions cessants d'activitat
Descripció/objectius	<p>La dificultat dels joves per establir-se augmenta quan es tracta d'espais agraris periurbans amb una forta competència d'usos per la terra i l'aigua. Es tracta d'obrir oportunitats empresarials a la pagesia i al sector agrari a partir de la introducció d'iniciatives organitzatives, des d'una perspectiva sociolaboral. Les accions que es portaran a terme són les següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elaborar un inventari/borsa dels masos segons les seves característiques (tinença, titularitat, habitabilitat, etc.) i condicions (accessos, serveis, etc.) que siguin potencialment aptes; - Desplegar activitats d'assessorament, mentoria i formació a les noves empreses agràries, per fomentar la viabilitat socioeconòmica i reforçar el sector des d'un enfocament innovador; - Estudiar les diferents tipologies d'ajut en funció del perfil, especialment dones i joves, i de la implicació de les pràctiques agràries: eficiència dels recursos, diversificació productiva, organització de la distribució, circuits curts, promoció, cooperació, etc; - Analitzar fórmules innovadores i econòmicament viables com la masoveria rural o la transmissió progressiva de la titularitat.
Directius	El relleu generacional és la clau per garantir la competitivitat i el futur de les explotacions agràries i per millorar la capacitat dels titulars. L'estratègia rau a formar emprenedors que promoguin l'intercanvi intergeneracional i a oferir-los eines de suport per incentivar projectes innovadors. Així, cal cercar mecanismes d'encaix entre les explotacions agràries en vies de tancament de l'activitat i/o amb titulars d'edat avançada i les opcions formals d'instal·lació de nous entrants a l'agricultura.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, organitzacions professionals agràries, empreses agràries
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Llei 8/2002 d'ordenació i modernització de l'espai agrari de la Comunitat Valenciana, Xarxa de bancs de terres (estratègia BCN <i>Smart</i> Rural, Diputació de Barcelona)
Relació amb altres mesures	3.1.3. ELABORAR MAPA DE PRODUCTORS 4.1.1. ELABORAR UN CENS DE PRODUCTORS 4.1.4. IMPLEMENTAR ESPAI TEST COM ESTRATEGIA D'ACOMPANYAMENT A L'ACTIVITAT AGRÀRIA 5.2.3. FACILITAR ACCÉS EQUIPAMENTS COMUNITARIS

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.1.

Objectiu específic 4.1.	Garantir el relleu generacional al sector agrari
Mesura 4.1.4.	Crear i implementar un espai test com a estratègia per l'acompanyament a la nova pagesia en la seva incorporació a l'activitat agrària
Descripció/objectius	<p>Es tracta de testejar projectes agrícoles o ramaders que facilitin la incorporació progressiva de persones a l'activitat agrària. L'espai test s'articulà a partir de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Establiment d'un compromís o contracte social entre l'administració, el centre d'ensenyament, les empreses locals i els nouvinguts amb voluntat de desenvolupar un projecte agrari; - Acompanyament de l'emprenedor durant el procés d'engegar l'activitat per garantir-ne la viabilitat i el futur; - Priorització de les necessitats específiques dels joves pagesos; - Desplegament, durant el procés d'emprenedoria agrària, d'un espai de suport a la pagesia amb formació, assessorament i també d'acompanyament tècnic, jurídic i administratiu, amb un sistema d'ajuda a l'emprenedoria agrària des del teixit agrosocial local.
Directius	<p>Revertir l'envelliment del sector agrari i afavorir un canvi de model productiu agroalimentari amb criteris de sostenibilitat, per eixamplar la base productiva i optimitzar les produccions agràries locals, es concreta en l'articulació d'una eina innovadora per fomentar el relleu generacional del camp: l'espai test.</p> <p>El foment de l'emprenedoria mitjançant la creació d'espais de prova representa un salt qualitatiu important per enjovenir l'activitat agrària i acostar el col·lectiu de joves tant a les oportunitats laborals com a les iniciatives emprenedores en l'àmbit agrari.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, Escola Agrària de Manresa, Institut de de Malgrat de Mar
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, Agrupacions de Defensa Vegetal, Escola de Pastors de Catalunya
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Espais Test (estratègia BCN <i>Smart Rural</i> , Diputació de Barcelona), mesura 112, fomentar l'arrelament i el desenvolupament econòmic i social dels joves al medi rural (PDR de Catalunya 2014-2020), Xarxa Reneta (França), Red de Espacios Test Agrarios, RETA, 2019
Relació amb altres mesures	<p>2.1.3. PROMOURE SISTEMES DE PRODUCCIÓ AGROECOLÒGICA</p> <p>4.1.2. CREACIÓ D'UN BANC DE TERRES</p> <p>4.1.3. AFAVORIR CONTACTE NOVA PAGESIA I CESSANTS</p> <p>5.2.1. SUPORT INICIATIVES VENDA DIRECTA</p> <p>6.2.1. ESPAIS D'INTERCANVI D'EXPERIÈNCIES</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.2.

Objectiu específic 4.2.	Impulsar la formació de la pagesia i del sector ramader
Mesura 4.2.1.	Donar suport al Cicle Formatiu de Grau Mitjà en Producció Agroecològica
Descripció/objectius	<p>L'INS Ramon Turró de Malgrat de Mar, a conseqüència del conveni entre l'Espai Agrari de la Baixa Tordera (ajuntaments, cooperatives agrícoles i organitzacions professionals agràries) i la Diputació de Barcelona, inicia el curs 2019-20 el Cicle Formatiu de Grau Mitjà en Producció Agroecològica.</p> <p>Aquest acord pretén millorar les competències personals professionals i transversals. Entre les professionals hi ha la reglamentació de la producció ecològica, la fertilitat del sòl la protecció ambiental, etc., i, entre les transversals, l'autonomia, l'organització del treball, el treball en equip, la resolució de problemes, etc.</p> <p>Adopta la modalitat Dual de 2 cursos i 2000 hores de formació incloses les estades de treball en una empresa.</p>
Directrius	<p>Entre els objectius per la creació de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera hi consta la creació d'una oferta formativa per fer front al dèficit de treballadors qualificats del sector agrari (el sector de l'horta principalment) i obrir l'oportunitat d'incorporar noves vocacions i emprenedoria, per assegurar i estimular la continuïtat de les empreses agràries.</p> <p>L'horticultura de la Baixa Tordera és el principal ocupador de mà d'obra del segon espai d'horta més important de Catalunya. Les cooperatives de la Tordera i Progrés Garbí reclamen formació fonamentada en la importància del model productiu ecològic, socialment a l'alça.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Ensenyament; Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Instituts, empreses agràries, cooperatives agràries, associacions d'agricultors i ramaders, Federació Cooperatives Agràries de Catalunya, Institut Ramon Turró de Malgrat de Mar
Prioritat	Molt Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	CFGM en Producció Agroecològica a l'INS Castellà del Vallès, INS Les Salines (el Prat de Llobregat) i INS Giola (Llinars del Vallès), Escuela Agrícola Km0 Saragossa
Relació amb altres mesures	<p>4.1.2. CREACIÓ D'UN BANC DE TERRES</p> <p>4.1.3. AFAVORIR CONTACTE NOVA PAGESIA I CESSANTS</p> <p>6.1.3. ESPAIS D'INTERCANVI EXPERIÈNCIES DE GESTIÓ AGROSILVOPASTORAL</p> <p>6.1.4. RELACIONS PAGESIA I RECERCA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.2.

Objectiu específic 4.2.	Impulsar la formació de la pagesia i del sector ramader
Mesura 4.2.2.	Promoure la implementació d'activitats de formació continua adaptades a les necessitats de la pagesia
Descripció/objectius	<p>La formació ha d'atendre temàtiques d'ampli espectre, que sovint formen part de les competències curriculars dels centres educatius i de les escoles agràries. De manera especial ha de fer atenció als continguts especialitzats i de màxima demanda de la pagesia, sovint impartits per centres especialitzats, siguin tècnics (ADV) o de recerca (IRTA), evitant allunyar-se de la formació reglada. Cursos i jornades de durada limitada per atendre temàtiques tècniques puntuals adreçades a qüestions tant administratives com d'assessorament tècnic. L'objectiu d'aquesta mesura és per una banda, millorar la capacitació, l'organització i el funcionament de les explotacions agràries, i per l'altra, estudiar les necessitats formatives. La seva aplicabilitat correspon a estendre les específiques activitats d'aprenentatge perquè apleguin el màxim nombre d'actors, que formen part del sistema agroalimentari de la Baix Tordera, i perquè se n'estudiï l'adequació als programes de l'educació reglada.</p>
Directrius	Ampliar l'oferta formativa al sector agrari equival a abastar coneixements i experiències vinculats a la demanda de la pagesia. Això ha de permetre enfortir l'activitat i desenvolupar competències i capacitats per a l'emprenedoria i també la dinamització de projectes de futur.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació i Departament d'Ensenyament, IRTA
Agents privats implicats	Institut; cooperatives agràries, empreses agràries, associacions d'agricultors i ramaders, ADV Agrícola Progrés Garbí, ADV Horta Llevant, ADV Conca de la Tordera, ADV Alt Maresme, ADV Santa Susanna
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Rural.cat, PATT del Departament d'Agricultura
Relació amb altres mesures	<p>4.2.1. SUPORT AL CICLE FORMATIU DE GRAU MITJÀ EN PRODUCCIÓ AGROECOLÒGICA</p> <p>4.3.1. ENFORTIR VINCLES PAGESIA I RECERCA</p> <p>4.3.2. PROMOURE FORMACIÓ I TRANSFERÈNCIA</p> <p>4.4.1. SUPORT A LA FIGURA DE TUTOR COMPARTIT AMB EL CICLE FORMATIU G.M. EN PRODUCCIÓ AGROECOLÒGICA</p> <p>4.4.5. PROMOURE LA CREACIÓ SPIN OFF</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.2.

Objectiu específic 4.2.	Impulsar la formació de la pagesia i del sector ramader
Mesura 4.2.3.	Dinamitzar la instal·lació de nous pastors en el territori tot establint un sistema de col·laboració amb l'Escola de Pastors de Catalunya
Descripció/objectius	<p>Es tracta de fomentar l'emprenedoria agrària mitjançant l'impuls de la instal·lació de nous pastors en la Baixa Tordera per tal de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dinamitzar l'oportunitat laboral per a joves, amb l'Escola de Pastors de Catalunya, i engegar iniciatives i projectes professionals al voltant de la ramaderia extensiva (oví, cabrum i boví); - Assistir i donar suport i ajuda als emprenedors durant el procés de posada en marxa de l'empresa, per garantir-ne la viabilitat social i econòmica; - Recuperar espais perduts i adequar tècnicament les pastures; - Desenvolupar eines d'inserció i projectes al territori, a través de convenis de col·laboració, amb el Parc Natural del Montnegre-Corredor, si s'escau; - Apostar per la formació i l'emprenedoria amb l'intercanvi de pràctiques, la cooperació d'experiències, la promoció de l'ocupació, etc.
Directrius	L'objectiu d'aquesta mesura és afavorir un canvi de model productiu agrari, extensiu i sostenible, que relligui el territori amb el teixit agrosocial i aposti per enjovenir l'activitat agrària a través del reconeixement de la figura del pastor. Els propòsits que persegueix aquesta mesura són l'optimització de les produccions agràries locals, evitant la degradació i banalització de la matriu agroforestal, predominant en l'àmbit septentrional de la Baixa Tordera, i reduint la vulnerabilitat i el risc d'incendi de la massa forestal. Tot això alhora que s'impulsen noves empreses agràries.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Escola de Pastors de Catalunya, associacions d'agricultors i ramaders
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pyrpastum, Interreg Poctefa (dinamització de l'espai pastoral i foment de l'ocupació al Pirineu), Ramats de Foc, Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya, 2014-2020
Relació amb altres mesures	<p>1.2.1. MANTENIR RAMATS FRANGES PERIMETRALS URBANITZACIONS 1.2.2. FOMENTAR RAMADERIA EXTENSIVA I PASTURA SOTABOSC 2.1.3. PROMOURE SISTEMES DE PRODUCCIÓ AGROECOLÒGICS 4.1.2. CREACIÓ D'UN BANC DE TERRES 4.1.4. IMPLEMENTAR ESPAI TEST ESTRATEGIA D'ACOMPANYAMENT</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.3.

Objectiu específic 4.3.	Assessorar en la gestió integrada de plagues i malalties
Mesura 4.3.1.	Enfortir els vincles entre pagesia/sector ramader i recerca per afavorir la gestió integrada i/o ecològica i la innovació tecnològica
Descripció/objectius	<p>Es planteja establir un seguit de mecanismes tècnics per enfortir els vincles entre la pagesia i la investigació acadèmica a fi i efecte d'encarar una gestió adequada i integrada de les plagues i malalties presents en el territori. Gestionar-ho se centra en accions com:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Impulsar una Comissió de treball en gestió integrada de plagues, en la que hi participin les entitats públiques del territori, la pagesia i la recerca; - Facilitar mecanismes per assegurar i ampliar la xarxa de col·laboració entre els diferents agents perquè sigui oberta, democràtica, distribuïda i dirigida cap a la gestió integrada del territori; - Facilitar la transició de les explotacions agràries a models agroecològics i de gestió integrada; - Gestionar projectes on la pagesia sigui un actor actiu i que participi i dinamitzi accions més enllà dels assajos i les aplicacions tècniques; - Definir sinergies d'acció proactiva per a fer front a l'emergència climàtica.
Directrius	L'objectiu és establir sinergies entre la pagesia i la recerca en la visió compartida del territori, per millorar-ne la capacitat de resposta i la incorporació de la innovació tècnica a la gestió integrada de plagues, tot mantenint la transferència recíproca de coneixements i continuada en el temps per articular projectes i iniciatives i per compartir estratègies.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Escola Agrària de Manresa, Centres de Recerca i universitats, Agrupacions de Defensa Vegetal de la Baixa Tordera, IRTA
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, organitzacions professionals agràries, associacions agràries, empreses agràries
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Àrea de Protecció de Cultius del Centre Universitat de Lleida-IRTA
Relació amb altres mesures	<p>2.3.2. UNIFICAR CRITERIS GESTIÓ RESIDUS AGRÍCOLES 4.2.2. IMPLEMENTAR ACTIVITATS DE FORMACIÓ CONTINUADA 4.3.2. PROMOURE FORMACIÓ I TRANSFERENCIA 4.4.1. SUPORT A LA FIGURA DE TUTOR COMPARTIT 4.4.4. CREACIÓ AJUTS A LA INNOVACIÓ TECNOLÒGICA 5.2.3. FACILITAR ACCÉS A EQUIPAMENTS COMUNITARIS 6.2.2. IMPULSAR SINERGIES SECTOR AGROALIMENTARI, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONÒMIC</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.3.

Objectiu específic 4.3.	Assessorar en la gestió integrada de plagues i malalties.
Mesura 4.3.2.	Promoure la formació continua i la transferència de coneixements en sistemes de producció local i gestió integrada
Descripció/objectius	Les accions formatives són essencials per gestionar eficientment el bon desenvolupament de les activitats agràries. Una oferta formativa que abasti tant la formació reglada, els cicles formatius de capacitació agrària amb temàtiques diferents, com els aprenentatges puntuals i especialitzats, basats en experiències reeixides, visites i jornades tècniques, conforma un marc d'aprenentatge fonamental. En un format o un altre, les línies de treball han d'aplegar un ventall d'actors i de temàtiques, sense deixar de banda les col·laboracions i l'assoliment de coneixements, a través d'iniciatives que contribueixin a millorar les condicions de producció, de transformació i de comercialització per optimitzar les cadenes de valor de manera sinèrgica i cooperativa.
Directrius	La pretensió d'aquesta mesura és establir una oferta formativa al sector agrari, com a marc de col·laboració estable entre entitats i institucions tant públiques, escoles agràries i Rural.cat, com privades, organitzacions professionals agràries, cooperatives agroalimentàries i Agrupacions de Defensa Vegetal, per promoure transferència de coneixement. L'objectiu és potenciar i fomentar l'emprenedoria sigui en capacitats, talent i creativitat, a través de la formació, desenvolupada en el territori, per ampliar les alternatives i les oportunitats al sector agrari.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Escola Agrària i Forestal de Santa Coloma de Farners, Escola Agrària de Manresa, centres de recerca i universitats, IRTA
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, organitzacions professionals agràries, associacions agràries, entitats naturalistes, empreses agràries, Escola de Pastors de Catalunya, Agrupacions de defensa vegetal de la Baixa Tordera
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Ruralcat (Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació), programes i activitats de formació continua de les Escoles Agràries (Departament d'Agricultura)
Relació amb altres mesures	4.2.1. DONAR SUPORT AL CICLE FORMATIU AGROECOLÒGIC 4.2.2. IMPLEMENTAR ACTIVITATS DE FORMACIÓ CONTINUADA 4.2.3. DINAMITZAR INSTAL·LACIÓ NOUS PASTORS 4.3.2. PROMOURE FORMACIÓ I TRANSFERENCIA 4.4.1. SUPORT A LA FIGURA DE TUTOR COMPARTIT 4.4.4. CREACIÓ AJUTS A LA INNOVACIÓ TECNOLÒGICA 6.1.4. ENFORTIR RELACIONS ENTRE PAGESIA I RECERCA

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.4.

Objectiu específic 4.4.	Oferir suport tècnic i assessorament al sector agrari
Mesura 4.4.1.	Donar suport a la creació de la figura de tutor compartit en el CFGM en Producció Agroecològica
Descripció/objectius	<p>Les tasques del tutor compartit, figura consensuada entre els membres de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera i la Diputació de Barcelona, consisteixen en:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Crear una xarxa d'empreses agràries per dinamitzar el projecte; - Coordinar les estades formatives dels alumnes a les empreses agràries i avaluar-ne el seguiment; - Identificar els alumnes amb expectatives emprenedores; - Proporcionar suport administratiu i coordinat entre el centre d'ensenyament i l'empresa; - Divulgar les experiències reeixides; - Proporcionar i comunicar l'aprenentatge compartit entre la formació i les necessitats d'incorporació dels nous treballadors al sector agrari.
Directius	L'oferta formativa agrària basada en el Cicle Formatiu de Grau Mitjà en Producció Agroecològica, en la seva modalitat dual de dos cursos de formació reglada teòrica i pràctica, va acompanyada d'una mentoria, el tutor compartit, que és una figura de suport a la gestió del cicle formatiu amb la intenció d'acostar les necessitats del sector agrari, altament especialitzat, amb els requeriments de la formació dual: dimensió familiar de les explotacions, qüestions laborals i de salaris, bones pràctiques agràries, eficiència del reg, plataformes de distribució, etc. L'objectiu és incorporar personal qualificat per garantir la viabilitat de les empreses agràries i instruir-lo envers un horitzó de producció ecològica més racional amb el medi.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació i Departament d'Ensenyament, escoles agràries
Agents privats implicats	Cooperatives agràries empreses agràries, associacions d'agricultors i ramaders, organitzacions professionals agràries
Prioritat	Molt Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Informe sobre models i iniciatives d'aprenentatge i pràctiques en la formació professional a Catalunya, Generalitat de Catalunya, 2017
Relació amb altres mesures	<p>4.1.3. AFAVORIS CONTACTE NOVA PAGESIA I EXPLOTACIONS CESSANTS</p> <p>4.1.4. IMPLEMENTAR FIGURA ESPAI-TEST COM ESTRATÈGIA D'ACOMPANYAMENT A LA INCORPORACIÓ ACTIVITAT AGRÀRIA</p> <p>4.2.3. DINAMITZAR INSTAL·LACIÓ DE NOUS PASTORS</p> <p>4.3.2. PROMOURE FORMACIÓ I TRANSFERÈNCIA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.4.

Objectiu específic 4.4.	Oferir suport tècnic i assessorament al sector agrari
Mesura 4.4.2.	Establir una oficina tècnica per a facilitar tràmits i gestionar conflictes
Descripció/objectius	<p>Impulsar la creació d'una oficina tècnica de suport a la pagesia com interlocutora permanent per a les qüestions relacionades amb l'agricultura i l'alimentació de la Baixada Tordera. Ha d'exercir les tasques següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Esdevenir un espai de referència on denunciar, si es vol anònimament, irregularitats de tot tipus a l'EABT: usos no agraris de parcel·les, negocis no agraris, usos de parcel·les per a fins no agraris o per a particulars que en facin usos fora de normativa o qualsevol altre tema que l'EABT decideixi afegir. L'EABT s'encarregarà de comunicar-ho a cada ajuntament, que en té la competència, per a la resolució de l'expedient corresponent, si s'escau; - Estudiar i fer propostes tècniques en matèries comunes: competència pels usos del sòl, bones pràctiques agràries, gestió conjunta d'iniciatives per a la promoció de productes agraris; - Defensar les necessitats col·lectives davant l'administració; - Resoldre conflictes comuns: deixalles, abocaments il·legals, fauna salvatge, recuperació de camps abandonats, gestió de torrents i rieres, etc.; - Definir de plans d'actuació específics en matèries com la promoció econòmica i el reconeixement de la pagesia de la Baixada Tordera.
Directrius	Aquesta mesura permetrà, de manera col·lectiva i consensuada, harmonitzar les diferents temàtiques pròpies del sector agrari i, al mateix temps, ajudarà a plantejar i compartir projectes i iniciatives al voltant de la promoció de tot el ventall de productes locals, des de la gastronomia al turisme.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona
Agents privats implicats	Cooperatives, empreses agràries, associacions d'agricultors i ramaders, Associació de Propietaris Forestal Montnegre i Corredor, Comunitats de Regants, agrupacions de productors
Prioritat	Molt Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Oficina de suport a la comercialització del Parc Agrari del Baix Llobregat, Diputació de Barcelona
Relació amb altres mesures	2.1.6. ESPAI DE TREBALL DE LA CONCA DE LA TORDERA 2.2.1. MESURES PER MINIMITZAR IMPACTES ANTRÒPICS 2.4.2. MESURES PER REDUIR IMPACTES DE FAUNA SALVATGE 6.1.1. REPRESENTATIVITAT SECTOR AGRARI EN ELS ÒRGANS CONSULTIUS I DE GESTIÓ

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.4.

Objectiu específic 4.4.	Oferir suport tècnic i assessorament al sector agrari
Mesura 4.4.3.	Elaborar un catàleg de serveis tècnics per donar suport a les empreses agràries i agroalimentàries del territori
Descripció/objectius	<p>Impulsar un catàleg de serveis per donar resposta als reptes als que la pagesia s'enfronta.</p> <p>Adequar i millorar les competències professionals per a la dinamització agrària, per permetre articular eines i serveis de suport amb criteris de cooperació, relacionats directa o indirectament amb l'agricultura i l'alimentació i que encaixin amb el teixit socioeconòmic i empresarial de l'àmbit. Les línies estratègiques d'acció han de contribuir a:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Millorar la rendibilitat i la sostenibilitat de les explotacions agràries: apostar per criteris agroecològics i per l'estalvi d'aigua i energia; - Desplegar accions complementàries per incorporar valor afegit als productes de l'EABT, amb circuits curts i comercialització directa; - Cercar la cooperació per identificar els valors del territori i el reconeixement de la tasca social i ambiental de la pagesia en el manteniment de la matriu biofísica; - Establir eines d'ajuda i donar suport formatiu per al desplegament d'iniciatives d'agricultura de proximitat.
Directius	L'assessorament a la pagesia obliga a desplegar un conjunt d'eines per dinamitzar l'emprenedoria agrària, que potencii accions afavoridores de la viabilitat socioeconòmica i la capacitat de les empreses agràries a posicionar-se en el mercat. A la Baixada Tordera hi ha figures tècniques, com les Agrupacions de Defensa Vegetal, que realitzen una tasca tècnica de gran ajuda i suport als hortolans. Amb tot, és indispensable reforçar-ho amb altres canals d'assistència per millorar la informació i la promoció d'espais de cooperació, que abastin accions per a tota la cadena agroalimentària, des de la producció al residus.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona
Agents privats implicats	Cooperatives, empreses agràries, associacions d'agricultors i ramaders, Associació de Propietaris Forestal Montnegre i Corredor
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Suport a Pagès (Manresa, Navàs, Artés), 2019, Projecte Resifarms (beneficis de la biodiversitat entre agricultura), 2020
Relació amb altres mesures	<p>4.3.1. ENFORTIR VINCLES PAGESIA I RECERCA</p> <p>4.3.2. PROMOURE FORMACIO CONTINUA I TRANSFERÈNCIA</p> <p>4.4.1. SUPORT CREACIÓ FIGURA TUTOR COMPARTIT</p> <p>4.4.2. OFICINA TÈCNICA TRÀMITS I GESTIONAR CONFLICTES</p> <p>6.1.3. ESPAIS D'INTERCANVI D'EXPERIÈNCIES DE GESTIÓ</p> <p>6.2.1. CREACIO D'ÒRGANS CONSULTIUS DE LA PAGESIA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.4.

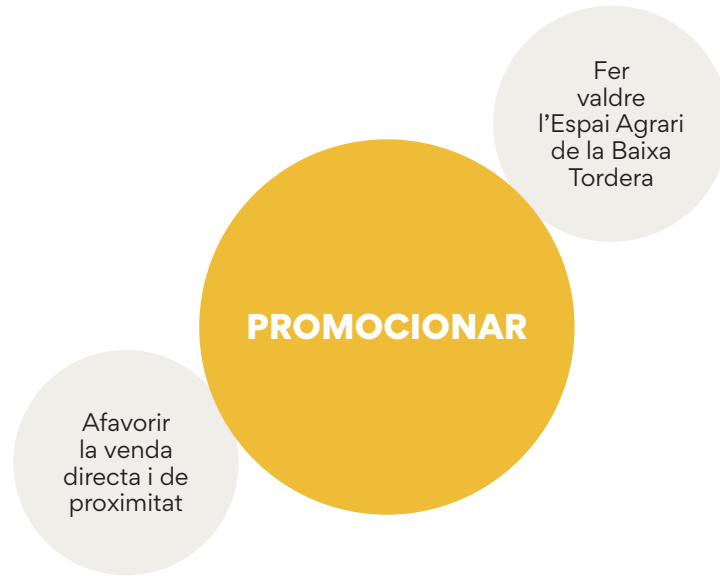
Objectiu específic 4.4.	Oferir suport tècnic i assessorament al sector agrari
Mesura 4.4.4.	Afavorir la creació d'ajuts a la innovació tecnològica dirigida principalment a empreses agro-alimentàries
Descripció/objectius	Els agents del sistema alimentari (productors, cooperatives i empreses agroalimentàries i de serveis alimentaris) s'han d'alinejar amb els objectius prioritaris, definits en el marc europeu, que reclamen més seguretat i l'aplicació de tècniques d'innovació, organització i gestió, que garanteixin resultats beneficiosos per al medi ambient i millors pràctiques agrícoles. Les accions a desenvolupar parteixen de l'establiment d'una línia d'ajuts en matèria d'innovació tecnològica, que s'han d'articular sota criteris socials, econòmics i ambientals. Els socials són: seguretat laboral, cooperació i connexió amb la recerca, especialment orientats als joves i a les dones. Els econòmics són: la diversificació productiva i els nous models d'activitat i, finalment, els ambientals són la recerca de pràctiques més sostenibles i una cadena agroalimentària pròpia de la Baixa Tordera. L'Espai Agrari de la Baixa Tordera, amb una agricultura altament especialitzada i un suport a la innovació tecnològica, podria contribuir a dinamitzar accions per a la implementació de projectes i iniciatives agroecològiques, que reforçarien el paper de la pagesia i enfortirien les relacions entre l'alimentació i la societat.
Directrius	El sector agrari és d'una importància estratègica pel desenvolupament econòmic de la Baixa Tordera. Els canvis sociodemogràfics i una conscienciació més profunda sobre el medi ambient i la salut han generat al sector nous reptes al voltant de la producció sostenible i la gestió de recursos i també sobre els aliments de proximitat amb valor afegit. En aquest context caldria afavorir la implementació d'ajuts dirigits a les empreses agroalimentàries per introduir innovació tècnica als processos productius agroalimentaris.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Cooperatives, empreses agràries, associacions d'agricultors i ramaders, Associació de Propietaris Forestal Montnegre i Corredor
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pla de Recerca i Innovació i Transparència Agrari de Catalunya, 2013-2020
Relació amb altres mesures	2.1.3. PROMOURE SISTEMES PRODUCCIÓ AGROECOLÒGICS I INCENTIVS FISCALS PER AFAVORIR-LA 3.1.1. DISSENY I PROMOCIÓ PORTAL WEB EABT 3.1.2. DISSENY ESTRATÈGIA COMUNICATIVA 4.2.1. SUPORT AL CICLE FORMATIU G.M. PROD AGROECOLÒGICA 4.4.5. PROMOURE CREACIÓ SPIN OFF 6.3.2. ELABORAR I IMPLEMENTAR PLA ALIMENTARI

LÍNIA ESTRATÈGICA 4. DINAMITZAR (ACCÉS A LA TERRA I NOVA PAGESIA) LE 4/OE 4.4.

Objectiu específic 4.4.	Oferir suport tècnic i assessorament al sector agrari
Mesura 4.4.5.	Promoure la creació de spin off i/o d'empreses emergents
Descripció/objectius	<p>Dinamitzar la producció agroalimentària de l'EABT a partir de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Promocionar empreses innovadores <i>spin off</i> (iniciatives empresarials derivades d'una activitat econòmica anterior) sota nous formats més propers a l'economia social, solidària i col·laborativa per fer efectiva l'emprenedoria rural i diversificar l'actual model socioeconòmic més obert a les dinàmiques socials, tant les generadores d'ocupació amb equitat social, com les sensibles ambientalment en sostenibilitat i resiliència; - Edificar noves idees de negoci al voltant dels elements que intervenen en el procés de producció/transformació, com ara l'eficiència energètica, l'aprofitament dels subproductes, la incorporació de valor afegit a les produccions i l'aplicació de noves estratègies de màrqueting i formes de comercialització directa per implicar el consumidor; - Vincular les noves formes d'organització socioeconòmiques a centres de recerca i d'investigació per establir sinergies i enfortir el sistema agroalimentari de la Baixa Tordera.
Directrius	Impulsar eines i recursos estratègics per incentivar l'emprenedoria i assegurar la viabilitat socioeconòmica del sector agroalimentari. La formació i la gestió són els dos eixos principals per fer front als desafiaments amb què es troben les empreses agràries i per detectar noves necessitats en el sistema agroalimentari.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consell Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona
Agents privats implicats	Cooperatives, empreses agràries, associacions d'agricultors i ramaders, Associació de Propietaris Forestal Montnegre i Corredor
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Parc Rural del Montserrat, Diputació de Barcelona, 2018, Start-up Rural (Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació)
Relació amb altres mesures	<p>1.2.3. FOMENT GESTIÓ FORESTAL I APROFITAMENT BIOMASSA 2.1.3. PROMOURE SISTEMES DE PRODUCCIÓ AGROECOLÒGICS 2.1.6. ESPAI DE TREBALL DE LA CONCA DE LA TORDERA 3.1.4. ELABORAR PRODUCTES COMUNICATIUS PER LA WEB 3.2.1. DISSENYAR PROGRAMA EDUCATIU ADREÇAT A ESCOLES 3.2.2. DISSENYAR PROGRAMA SOCIAL PER A LA RESTAURACIÓ COL·LECTIVA 3.2.4. DISSENYAR NOVES EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA 5.1.2. PROMOCIONAR PRODUCTES LOCALS ACREDITATS</p>

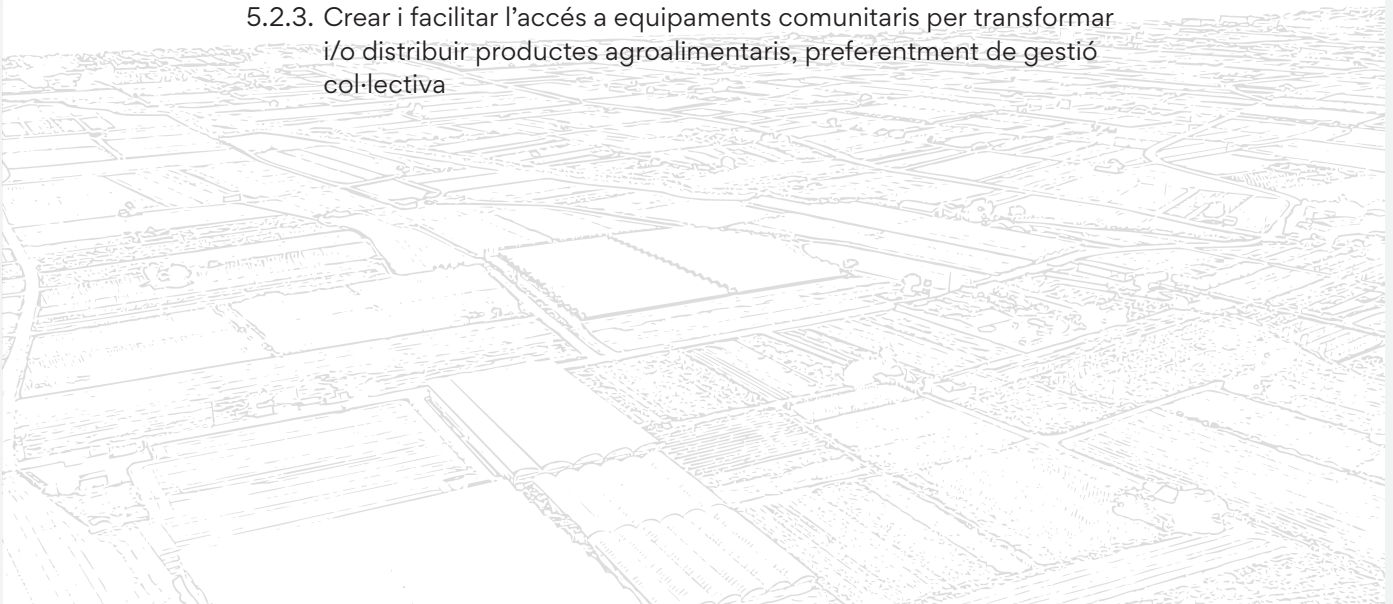
5. PROMOCIONAR (Valor afegit)

5.1. Fer valdre l'Espai Agrari de la Baixa Tordera

- 5.1.1. Dissenyar i impulsar una marca o distintiu territorial de qualitat vinculat a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
- 5.1.2. Promocionar els productes locals acreditats amb el distintiu territorial a través de la gastronomia local, comerç, mercats i sector turístic
- 5.1.3. Dissenyar un pla per integrar el sector agroalimentari (productors, cooperatives, botigues acreditades, etc.) en els itineraris i rutes turístiques

5.2. Afavorir la venda directa i de proximitat

- 5.2.1. Impulsar i donar suport a iniciatives encaminades a la venda directa i de proximitat dirigides al consum familiar
- 5.2.2. Impulsar i donar suport a la venda de proximitat en el marc dels menjadors escolars i la restauració col·lectiva
- 5.2.3. Crear i facilitar l'accés a equipaments comunitaris per transformar i/o distribuir productes agroalimentaris, preferentment de gestió col·lectiva

LÍNIA ESTRATÈGICA 5. PROMOCIONAR (VALOR AFEGIT) LE 5/OE 5.1.

Objectiu específic 5.1.	Fer valdre l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 5.1.1.	Dissenyar i impulsar una marca o distintiu territorial de qualitat vinculat a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Descripció/objectius	Consolidar el mercat agrícola de la Baixa Tordera a partir de la creació d'un distintiu de qualitat o segell, com a estratègia de certificació i etiquetatge, i donar a conèixer els productes propers tot aportant-los diferenciació i prestigi. El projecte ha d'estar avalat per empreses públiques i privades, per tal d'articular iniciatives conjuntes i, a la vegada, consensuades per tots els actors de la cadena agroalimentària. L'impuls s'ha de traduir en l'adopció de tècniques de comunicació vinculades al màrqueting i també en l'elaboració d'un reglament que fixi les condicions d'ús de la marca. L'objectiu és divulgar els recursos locals (productes agroalimentaris i béns i serveis de l'EABT) i fer-ne promoció dins i fora de l'àmbit, per estimular-ne un millor posicionament en el mercat i així afavorir i enfortir l'economia local.
Directrius	Donar visibilitat, difondre i singularitzar la producció agrícola local representa un impuls a les especificitats de l'EABT (pagesia, paisatge agrícola d'alt valor natural i cultural, organització i innovació cooperativa) i enforteix la promoció del producte agroalimentari. Un distintiu o marca ha de difondre les qualitats dels productes agraris, per articular l'economia local i vindicar el paisatge de la Baixa Tordera. El reglament intern de la marca haurà d'incloure aspectes com: usuaris que en poden formar part, ús de la imatge corporativa, procediment de sol·licitud, protecció legal, tipologia de productes i serveis que s'hi poden adherir, controls, durada i règim sancionador.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Parc del Montnegre i el Corredor, Xarxa Productes de la Terra; Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació; Departament d'Empresa i Coneixement
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, organitzacions professionals agràries, elaboradors, restauració, comerç local
Prioritat	Molt Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Reserva de la Biosfera de les Terres de l'Ebre, Mengem Bages, Mengem Osona, Producte Fresc del Parc Agrari del Baix Llobregat, Marca Parc Rural del Montserrat: Producte de Gallecs
Relació amb altres mesures	3.1.1. DISSENYAR I PROMOURE UN PORTAL WEB 5.1.2. PROMOCIÓ DE PRODUCTES LOCALS 5.1.3. PLA INTEGRAL DEL SECTOR AGROALIMENTARI 6.2.2. IMPULSAR SINERGIES ENTRE SECTORS AGROALIMENTARIS, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONÒMIC 6.3.1. CREACIÓ D'UN PLA ALIMENTARI

LÍNIA ESTRATÈGICA 5. PROMOCIONAR (VALOR AFEGIT) LE 5/OE 5.1.

Objectiu específic 5.1.	Fer valdre l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 5.1.2.	Promocionar els productes locals acreditats amb el distintiu territorial a través de la gastronomia local, comerç, mercats i sector turístic
Descripció/objectius	<p>Les actuacions que cal desenvolupar són les següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Potenciar les sinergies entre els diferents actors que intervenen en la producció, distribució i consum del producte agroalimentari de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera (EBAT); - Fer valdre els productes agroalimentaris, inclosos els de qualitat diferenciada, els de proximitat i els produïts de forma ecològica o agroecològica; - Donar visibilitat a la promoció dels productes agraris i els seus punts de distribució (mercats locals, botigues de barri, gastronomia local, <i>showcooking</i>, etc.) a través del portar web de l'EABT; - Fomentar punts de trobada entre productors, elaboradors i consumidors vinculant-hi l'estacionalitat de la producció i la promoció dels hàbits saludables.
Directius	<p>La promoció dels productes locals suposa l'enfortiment dels lligams i la cooperació entre els diferents agents de la cadena alimentària de l'EABT. Així mateix, aquesta mesura contribueix a visibilitzar la territorialitat, la marca i la temporalitat de les produccions agràries, per tal que tant la singularitat com les especificitats (propietats dels cultius, ús de recursos naturals, característiques sociolaborals, etc.) siguin percebudes i ben qualificades pel consumidor final.</p> <p>El nexa entre agricultura i alimentació, el territori i la societat, esdevenen arguments imprescindibles per a una alimentació saludable i de qualitat i que, al mateix temps, garanteixi la viabilitat econòmica dels productors locals.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Agència Catalana de Seguretat Alimentària i Agència de Consum, Departament de Comerç
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, elaboradors, restauració, comerç local, promotors turístics
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Producte Fresc del Parc Agrari del Baix Llobregat, Marca Reserva de la Biosfera de Terres de l'Ebre, Fruiturisme (Lleida)
Relació amb altres mesures	<p>3.1.2. DISSENYAR ESTRATÈGIA COMUNICATIVA</p> <p>3.1.4. EDITAR PRODUCTES COMUNICATIUS</p> <p>3.2.1. DISSENYAR PROGRAMA EDUCATIU ADREÇAT A LES ESCOLES</p> <p>3.2.2. DISSENYAR PROGRAMA SOCIAL PER LA RESTAURACIÓ</p> <p>5.1.1. DISSENYAR I IMPULSAR UNA MARCA O DISTINTIU TERRITORIAL</p> <p>5.2.1. SUPORT INICIATIVES VENDA DIRECTA</p> <p>6.2.2. IMPULSAR SINERGIES ENTRE SECTORS AGROALIMENTARIS, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONÒMIC</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 5. PROMOCIONAR (VALOR AFEGIT) LE 5/OE 5.1.

Objectiu específic 5.1.	Fer valdre l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Mesura 5.1.3.	Dissenyar un Pla per integrar el sector agroalimentari (productors, cooperatives, botigues acreditades, etc.) en els itineraris i rutes turístiques
Descripció/objectius	<p>Les directrius del Pla s'organitzen al voltant de les següents estratègies:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dinamitzar agents del territori, formant un grup de treball, interessats a fer valdre l'agricultura i la ruralitat per obtenir-ne productes a partir de les sinergies de l'activitat agrària, el turisme i la gastronomia; - Promocionar iniciatives que enforteixin aliances amb la restauració, el teixit comercial i els esdeveniments firals, esportius, culturals i altres activitats complementàries; - Generar oportunitats de cooperació entre productors i establiments turístics com a plataforma d'accés als productes locals i a experiències gastronòmiques; - Determinar l'ús i la caracterització de les rutes i itineraris existents per definir prioritats d'actuació i articular una cartografia segons categories i tipologies; - Prioritzar els camins històrics entre nuclis de població que constituïran la xarxa bàsica d'ús agrari i lúdic de l'EABT.
Directrius	Dotar l'EABT de serveis de dinamització i cooperació entre el turisme i l'agricultura ha de ser l'eina per enfortir el teixit empresarial existent i per preservar el patrimoni rural, la seguretat alimentària, el valor escènic i la multifuncionalitat dels espais agrourbans. El Pla persegueix l'eficiència ambiental i econòmica a partir d'una estratègia d'hibridació del sector agroalimentari i turístic. El Pla permetrà la diversificació de productes agroturístics i una millora en les accions de promoció i comercialització dels productes de la marca territorial de l'EABT.
Agents públics implicats	Ajuntament, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Direcció de Comerç i Turisme
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, empreses i promotors locals de serveis turístics, emprenedors
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pla estratègic comarcal de Desenvolupament del Priorat (Consell Comarcal del Priorat), Costa Brava Experience
Relació amb altres mesures	5.1.1. DISSENYAR I IMPULSAR UNA MARCA O DISTINTIU TERRITORIAL 3.2.4. DISSENY DE NOVES EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA 6.2.1. PROMOURE CONEIXENÇA ENTRE AGENTS AGROALIMENTARI 6.2.2. IMPULSAR SINERGIES ENTRE SECTORS AGROALIMENTARIS, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONÒMIC 6.3.1. CREACIÓ D'UN CONSELL ALIMENTARI

LÍNIA ESTRATÈGICA 5. PROMOCIONAR (VALOR AFEGIT) LE 5/OE 5.2.

Objectiu específic 5.2.	Afavorir la venda directa i de proximitat
Mesura 5.2.1.	Impulsar i donar suport a iniciatives encaminades a la venda directa i de proximitat dirigides al consum familiar
Descripció/objectius	<p>Impulsar canals i plataformes de venda directa, com a estratègia per promoure els productes locals, i visibilitzar la tasca de les explotacions agràries. Oferir al consumidor el valor de la proximitat, la informació de la procedència i la importància de l'entorn periurbà. Afavorir la diversitat de formats de venda propera: mercats, directa a l'explotació, botigues especialitzades, <i>on line</i>, cistelles, a través de grups de consum col·lectius, etc., que amplien les relacions entre agents del territori i eixamplen la confiança i la cooperació, creant lligams empresarials.</p> <p>Les accions, i el seguiment, inclouen el següents termes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Campanyes de promoció de les produccions agràries locals: mercats, esdeveniments firals, esportius, culturals i educatius; - Suport per augmentar el grau de coneixement dels productes locals, tant els frescos i de temporada com els elaborats; - Suport i ajuts als nous projectes d'emprenedoria en circuits curts, tant de producció com de venda.
Directrius	Enfortir els vincles entre productor i consumidor a través d'iniciatives de suport a la comercialització de productes locals, adreçades al consum familiar. Afavorir el comerç de proximitat i escurçar la distància entre la producció i el consumidor, reduint la mobilitat la intermediació i els costos. Potenciar les xarxes socials i organitzatives per promocionar la venda directa.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament de Comerç, Consum i Turisme, Departament de Medi Ambient, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, empreses locals; emprenedors, grups de consum, Associacions de famílies d'alumnes
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pagesia a casa (UP), Productors catalans, Montseny mercat virtual, Productors a casa (Solsonès i Cardona), Del Parc al plat (Alt Pirineu)
Relació amb altres mesures	<p>3.1.1. DISSENY I PROMOCIO PORTAL WEB</p> <p>3.1.2. DISSENY D'UNA ESTRATÈGIA COMUNICATIVA</p> <p>3.1.4. ELABORAR I EDITAR PRODUCTES COMUNICATIUS</p> <p>3.2.4. DISSENY NOVES EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA</p> <p>5.1.1. DISSENY I IMPULS D'UNA MARCA O DISTINTIU TERRITORI</p> <p>5.1.2. PROMOCIONAR PRODUCTES LOCALS ACREDITATS</p> <p>5.2.2. IMPULSAR I SUPORT A LA VENDA DE PROXIMITAT PER RESTAURACIÓ COL·LECTIVA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 5. PROMOCIONAR (VALOR AFEGIT) LE 5/OE 5.2.

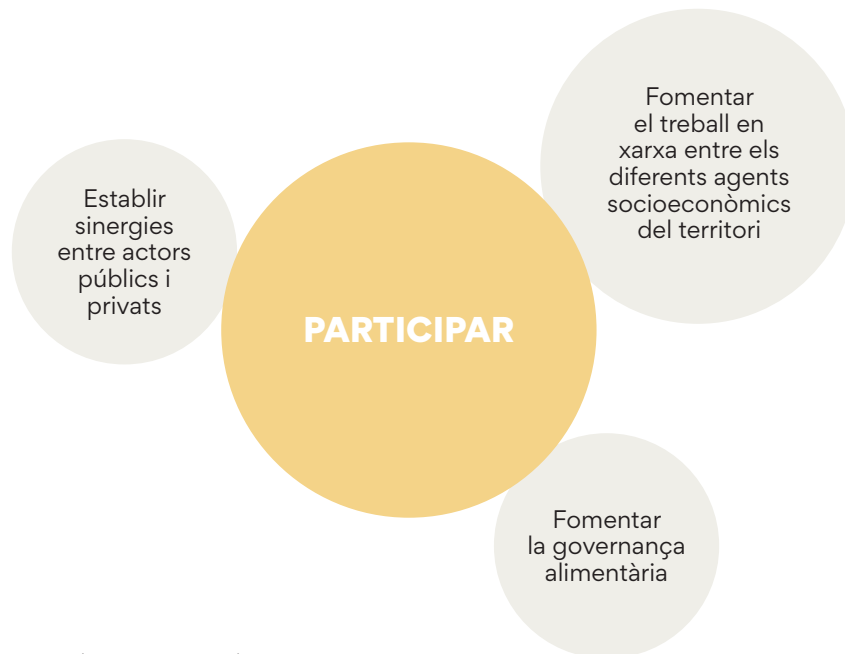
Objectiu específic 5.2.	Afavorir la venda directa i de proximitat
Mesura 5.2.2.	Impulsar i donar suport a la venda de proximitat en el marc dels menjadors escolars i la restauració col·lectiva
Descripció/objectius	<p>Promoure l'alimentació saludable, sostenible i de proximitat, i apostar per menús adequats a les necessitats nutricionals dels infants, per apropar-los als hàbits alimentaris sans, és l'objectiu central d'aquesta mesura, que pretén despertar l'interès pels valors dels aliments i la proximitat. Per fer-ne el desplegament entre els agents estratègics, es requerirà el següent conjunt d'accions coordinades:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Reunir els gestors dels menjadors escolars amb els productors per identificar les escoles interessades i el volum potencial d'usuaris. Prioritzar les compres directes als productors locals; - Estudiar la capacitat productiva i de comercialització dels productors de l'EABT, tant en producció ecològica com en convencional; - Desenvolupar estratègies consensuades de treball en equip per millorar la nutrició, reforçar l'educació comunitària, fomentar el desenvolupament de l'entorn agrari i donar formació sobre el cycle agroalimentari, des de la producció a la taula; - Elaborar recursos didàctics sobre alimentació, accions d'adaptació de menús a l'emergència climàtica i planificar dietes sostenibles.
Directrius	<p>L'aposta per un model alimentari de proximitat, basat en productes frescos, naturals i respectuosos amb els recursos naturals, permet articular polítiques públiques transformadores amb els centres d'ensenyament i desenvolupar projectes de formació i sensibilització.</p> <p>Consensuar entre els participants (pagesos, docents, famílies i gestors dels menjadors) els vincles directes amb qui produeix i qui elabora els aliments.</p> <p>Avaluar l'equilibri nutricional i fer pedagogia dels aliments.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Departament d'Ensenyament i escoles
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, empreses gestores de menjadors, central de compres de productes d'horta i proximitat del Maresme i Associació de Menjadors Ecològics, Ecomenja, Associacions de famílies d'alumnes
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Manual per la introducció d'aliments ecològics i de proximitat a les escoles. A Taula!. DARP, 2010, Menús escolar d'Iruña, Pamplona, Central de compres de Manresa i Mataró
Relació amb altres mesures	<p>3.1.1. DISSENY I PROMOCIO PORTAL WEB</p> <p>3.1.2. DISSENY D'UNA ESTRATÈGIA COMUNICATIVA</p> <p>3.1.4. ELABORAR I EDITAR PRODUCTES COMUNICATIUS</p> <p>5.1.1. DISSENY I IMPULS D'UNA MARCA O DISTINTIU TERRITORI</p> <p>5.2.3. CREAM I FACILITAR ACCÉS A EQUIPAMENTS COMUNITARIS</p> <p>6.3.3. PROMOURE EL CONSUM DE PRODUCTE LOCAL A L'ÀMBIT PÚBLIC</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 5. PROMOCIONAR (VALOR AFEGIT) LE 5/OE 5.2.

Objectiu específic 5.2.	Afavorir la venda directa i de proximitat
Mesura 5.2.3.	Crear i facilitar l'accés a equipaments comunitaris per transformar i/o distribuir productes agroalimentaris, preferentment de gestió col·lectiva
Descripció/objectius	<p>La mesura d'aquest projecte de dinamització del sistema agroalimentari i d'interconnexió sinèrgica entre els agents de la cadena de valor que contribueix a reactivar l'economia local i l'emprenedoria, inclou:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Suport tècnic i d'assessorament per a la posada en marxa i funcionament de l'obrador comunitari; - Elaboració d'un reglament intern de funcionament que inclogui els paràmetres bàsics: tipus de productes, model de gestió i manipulació, fórmula jurídica, accés, rol de cada actor, sistema de participació, finançament, organització, etc.; - Definició dels serveis complementaris de divulgació social i ambiental a través d'espais de trobada, tan de divulgació i com de formació: jornades, tallers, organització de visites i experiències paral·leles, etc.) per involucrar el consumidor en el projecte; - Implicació de l'administració local pública i del sector privat per acostar sinergies entre tots els agents del territori.
Directrius	<p>L'impuls d'equipaments compartits per manipular, transformar, elaborar, conservar, emmagatzemar, distribuir i vendre productes agroalimentaris reuneix tot un conjunt d'avantatges: afavoreix l'autoocupació i l'emprenedoria, proporciona valor afegit a la producció primària, dinamitza l'activitat agrària i ramadera i dona sortida a possibles excedents, reforça la producció d'aliments de qualitat amb productes de proximitat, genera dinàmiques de cooperació i treball en xarxa, i optimitza possibles recursos desaprofitats (espais-infraestructures comuns i/o col·lectius).</p> <p>Atesa la importància, la rellevància i el bon funcionament de les cooperatives agràries de la zona, es proposa estudiar, de forma prioritària i si ho consideren d'interès, l'opció d'establir aquests equipaments a les pròpies cooperatives, tot aprofitant tant l'estructura humana com la maquinària i els equipaments de què disposen, a més de l'expertesa i el coneixement del sector agrari i alimentari. En cas que no fos possible, s'estudiarien altres opcions, prioritàriament en terrenys o espais de titularitat pública.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Agència Catalana de Seguretat Alimentària, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Empreses agràries, cooperatives agràries, associacions agràries, emprenedors; ateneus cooperatius, entitats socials
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Manual d'obradors compartits (Plataforma de Sobirania Alimentària del País Valencià, Obradors compartits (estratègia BCN Smart Rural, Diputació de Barcelona), Obrador de Tagamanent; Obrador de Manresa, Espigoladors, projecte d'empresa social, Start-up Rural (Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació)
Relació amb altres mesures	<p>3.2.2. DISSENY PROGRAMA SOCIAL PER A LA RESTAURACIÓ COL·LECTIVA</p> <p>5.2.1. IMPULS I SUPORT A INICIATIVES DE VENDA DIRECTA</p> <p>5.2.2. IMPULS I SUPORT A LA VENDA DE PROXIMITAT RESTAURACIÓ COL·LECTIVA</p> <p>6.1.2. PROMOURE LA CONEIXENÇA ENTRE AGENTS</p>

6. PARTICIPAR (Governança)

6.1. Fomentar el treball en xarxa entre els diferents agents socioeconòmics del territori

- 6.1.1. Fomentar la representativitat del sector agrari en els òrgans consultius i de gestió de l'Espai Agrari de la Baixada Tordera
- 6.1.2. Promoure accions per facilitar la coneixença entre diversos agents agroalimentaris del territori
- 6.1.3. Crear espais per l'intercanvi d'experiències de gestió agrosilvopastoral i de promoció dels espais agraris, tant amb agents del territori com amb d'altres
- 6.1.4. Enfortir les relacions entre la pagesia i la recerca a través d'establir programes de recerca i transferència de coneixements

6.2. Establir sinergies entre actors públics i privats

- 6.2.1. Fomentar la creació d'òrgans consultius de la pagesia
- 6.2.2. Impulsar la creació de sinergies entre els sectors agroalimentari, ambiental, cultural i gastronòmic, que dinamitzin un nou enfocament del territori i de la seva posada en valor

6.3. Fomentar la governança alimentària

- 6.3.1. Creació d'un consell alimentari de l'Espai Agrari de la Baixada Tordera, format per ajuntaments, pagesia, botiguers, comerços, consumidors i altres agents del sistema agroalimentari
- 6.3.2. Elaborar i implementar un Pla Alimentari a l'Espai Agrari de la Baixada Tordera
- 6.3.3. Promoure i introduir el consum de producte local en l'àmbit públic i en els esdeveniments que es produeixen en l'Espai Agrari de la Baixada Tordera

LÍNIA ESTRATÈGICA 6. PARTICIPAR (GOVERNANÇA) LE 6/OE 6.1.

Objectiu específic 6.1.	Fomentar el treball en xarxa entre els diferents agents socioeconòmics del territori
Mesura 6.1.1.	Fomentar la representativitat del sector agrari en els òrgans consultius i de gestió de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Descripció/objectius	<p>Els espais de representació funcionen com a òrgans consultius, en els quals la ciutadania, bé siguin representants d'entitats o a títol individual, reflexionen i debaten, de manera assembleària, i fan aportacions sobre àrees temàtiques concretes.</p> <p>L'àmbit de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera ha d'articular un òrgan consultiu format per entitats públiques i privades que persegueixin una mateixa finalitat. Les funcions en seran les d'informació, consulta i intercanvi d'opinions en els fòrums de debat, assessorament i participació que es vulguin portar a terme a l'espai, respecte a les actuacions. També ha d'apropar aliances i impulsar compromisos d'acció i coordinació per resoldre conflictes entre els agents del territori.</p> <p>Aquest òrgan permetrà redactar i aprovar les actuacions que es decideixin, a través de processos participatius entre les entitats privades i públiques, i impulsar-les en el marc de l'EABT.</p>
Directrius	L'òrgan consultiu de l'EABT ha de vetllar per la bona qualitat de l'administració i la participació a partir de prestigiar criteris bàsics de convivència i de bon veïnatge. També ha de permetre la cooperació i la complicitat entre les parts i abraçar l'ampli ventall del teixit social, base del desenvolupament social i econòmic d'aquest entorn.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Departament de Territori, Departament de Comerç
Agents privats implicats	Cooperatives, empreses agràries, associacions d'agricultors i ramaders, organitzacions professionals agràries, Associació de Propietaris Forestal Montnegre i Corredor
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Consorci del Parc Agrari del Baix Llobregat
Relació amb altres mesures	<p>3.2.4. DISSENY NOVES EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA</p> <p>5.1.1. DISSENYAR I IMPULSAR UNA MARCA O DISTINTIU TERRITORIAL</p> <p>5.1.3. DISSENYA PLA INTEGRAL SECTOR AGROALIMENTARI</p> <p>6.2.1. FOMENTAL CREACIÓ D'ÒRGANS CONSULTIUS</p> <p>6.3.1. CREACIÓ D'UN CONSELL ALIMENTARI</p> <p>6.3.2. ELABORAR I IMPLEMENTAR UN PLA ALIMENTARI</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 6. PARTICIPAR (GOVERNANÇA) LE 6/OE 6.1.

Objectiu específic 6.1.	Fomentar el treball en xarxa entre els diferents agents socioeconòmics del territori
Mesura 6.1.2.	Promoure accions per facilitar la coneixença entre diversos agents agroalimentaris del territori
Descripció/objectius	<p>Aquesta mesura té com a objectiu afavorir les sinergies entre les diferents parts interessades per donar resposta a situacions comunes, així com afavorir el lligam, el coneixement i la col·laboració.</p> <p>Entre les diferents activitats associades a la mesura cal possibilitar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Espais d'intercanvi d'opinions i de debat; - Taules de treball per afavorir la reflexió i la formulació de propostes per un benefici col·lectiu; - Aliances entre els diferents agents del territori, per planificar propostes dirigides a enfortir els vincles i les iniciatives agroalimentàries.
Directrius	Impulsar el treball i la col·laboració en xarxa és el resultat de sumar vectors, com el coneixement, les capacitats i els recursos, i contribuir a consensuar i unificar esforços per al bé col·lectiu. Promoure accions conjuntes afavoreix la generació de complicitats. Un espai de treball conjunt, malgrat la seva complexitat per raó d'haver d'harmonitzar diferents perfils i interessos, esdevindrà propulsor de projectes. Fan falta aquests espais de treball conjunt, amb mirada transversal, per racionalitzar els recursos i incrementar l'eficàcia de les intervencions.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació i Departament de Territori i Sostenibilitat
Agents privats implicats	Cooperatives, associacions d'agricultors i ramaders, empreses agràries, Cooperatives, Associació de Propietaris Forestal Montnegre i Corredor
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Networking-Enxarxa't: productes alimentaris, restauració i comerços (Vallès Oriental), El Rebost del Bages (Consell Comarcal del Bages), Xarxa Agroalimentària del Baix Empordà: Xarxa Tràmec
Relació amb altres mesures	<p>4.1.4. CREAR I IMPLEMENTAR ESPAI TEST COM ESTRATÈGIA D'ACOMPANYAMENT INCORPORACIÓ ACTIVITAT AGRÀRIA</p> <p>4.2.2. EQUIPAMENTS COMUNITARIS</p> <p>6.1.4. ENFORTIR RELACIONS ENTRE PAGESIA I RECERCA</p> <p>6.2.2. IMPULSAR LA CREACIÓ DE SINERGIES ENTRE ELS SECTORS AGROALIMENTARIS, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONÒMIC</p> <p>6.3.1. CREACIÓ D'UN CONSELL ALIMENTARI</p> <p>6.3.2. ELABORAR I IMPLEMENTAR PLA ALIMENTARI</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 6. PARTICIPAR (GOVERNANÇA) LE 6/OE 6.1.

Objectiu específic 6.1.	Fomentar el treball en xarxa entre els diferents agents socioeconòmics del territori
Mesura 6.1.3.	Crear espais per l'intercanvi d'experiències de gestió agrosilvopastoral i de promoció dels espais agraris, tant amb agents del territori com amb d'altres
Descripció/objectius	<p>La pastura extensiva del bosc, sempre que se'n faci una gestió adequada, comporta beneficis per a l'activitat ramadera i la gestió de la biomassa. Les sinergies entre els aprofitaments ramaders extensius (oví, cabrum i boví de carn) i els forestals són d'utilitat per a la resta del conjunt de la societat, que pot obtenir productes ramaders de qualitat i una millor gestió del sotabosc, amb una reducció del risc d'incendi i un menor cost respecte a altres formes de neteja del sotabosc.</p> <p>La promoció d'espais d'intercanvi de gestió agrosilvopastoral, en àrees com el Parc del Montnegre i el Corredor, han de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Enfortir-se amb el suport de l'administració per potenciar la figura del pastor i de l'espai de pastura; - Generar acords entre propietaris forestals i ramaders per engegar propostes de conservació i valoració del territori.
Directrius	<p>La gestió agrosilvopastoral proporciona prevenció d'incendis, contribueix a reduir la quantitat de biomassa combustible, augmenta la biodiversitat i afavoreix el creixement dels arbres i el manteniment del paisatge tradicional. Juntament amb els camps de conreu, la pastura proporciona una gran diversitat d'hàbitats.</p> <p>Dissortadament la figura del pastor ha perdut presència i importància el fet que ha suposat un fre a l'impuls de projectes de gestió agrosilvopastoral. Més recentment, de l'Escola de Pastors de Catalunya n'ha sortit jovent que veu en aquest ofici una sortida laboral i un model de vida arrelat a la terra.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació. CREAM
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, Associacions de Defensa Forestal, associacions de propietaris forestals del Montnegre Corredor, Escola de Pastors de Catalunya
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Projecte Pasturabosc, Ramats de Foc, Projecte <i>Smart Rural</i>
Relació amb altres mesures	4.2.3. DINAMITZAR LA INTAL·LACIÓ DE NOUS PASTORS 4.4.5. CREACIÓ DE SPIN OFF 6.1.2. PROMOURE ACCIONS PER FACILITAR CONEIXENÇA ENTRE AGENTS AGROALIMENTARIS

LÍNIA ESTRATÈGICA 6. PARTICIPAR (GOVERNANÇA) LE 6/OE 6.1.

Objectiu específic 6.1.	Fomentar el treball en xarxa entre els diferents agents socioeconòmics del territori
Mesura 6.1.4.	Enfortir les relacions entre la pagesia i la recerca a través d'establir programes de recerca i transferència de coneixements
Descripció/objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Afavorir els espais de trobada, entre els centres de recerca i coneixement de les universitats i els diferents sectors de producció de la zona de l'EABT, amb la finalitat de conèixer, orientar i definir activitats d'investigació, innovació social, tecnològica i de transferència de coneixement. - Definir conjuntament temàtiques d'anàlisi i investigació al voltant dels recursos naturals (sòl, aigua i energia), els conreus hortícoles predominants i les activitats ramaderes extensives (boví i oví de llet i de carn), així com en temes de planificació i de cohesió del territori. - Aprofundir en el coneixement i la investigació de les Jornades del sector de l'horta, que se celebren anualment a Santa Susanna (24 edicions) i que són un referent a Catalunya en el marc del sector de l'horta. - Capacitar protocols d'anàlisi per fer front als riscos derivats de l'emergència climàtica: minimitzar riscos i vulnerabilitat.
Directrius	Consolidar la recerca, anualment institucionalitzada al Centre d'assajos de Santa Susanna, a través de la jornada tècnica de referència que impulsen l'ADV Selmar i el Departament d'agricultura, amb l'objectiu de desenvolupar, per als diferents sectors de l'EABT, sistemes de producció sostenibles, racionals en termes de recursos naturals, i potenciar l'obtenció de productes agroalimentaris de proximitat i de qualitat.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, Escola Agrària de Santa Coloma de Farners, Escola de Manresa, IRTA (centre Cabrils)
Agents privats implicats	Cooperatives, associacions agràries, empreses agràries, Associació de Defensa vegetal SELMAR de l'Alt Maresme, ADV's, Taula de la Tordera, CREAM, Fundació Miquel Agustí de la UPC
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Jornada de l'horta Santa Susanna (Ajuntament Santa Susanna; Plataforma de Transferència Tecnològica de RuralCat, DARP, Projecte Redapta, espais de governança per l'adaptació dels rius mediterranis al canvi climàtic, 2020
Relació amb altres mesures	<p>2.2.1. VINCLES ENTRE PAGESIA I RECERCA</p> <p>3.2.4. DISSENY NOVES EINES DE SENSIBILITZACIÓ CIUTADANA</p> <p>4.2.1. SUPORT AL CICLE FORMATIU G.M. PRODUCCIÓ AGROECOLÒGICA</p> <p>4.3.2. PROMOURE FORMACIÓ CONTINUA I TRANSFERÈNCIA CONEIXEMENTS</p> <p>4.4.4. CREACIÓ AJUTS A LA INNOVACIÓ TECNOLÒGICA</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 6. PARTICIPAR (GOVERNANÇA) LE 6/OE 6.2.

Objectiu específic 6.2.	Establir sinergies entre actors públics i privats
Mesura 6.2.1.	Fomentar la creació d'òrgans consultius de la pagesia
Descripció/objectius	<p>El foment de la governança passa per la creació d'un òrgan, de naturalesa participativa i consultiva, que tingui atribuïdes les funcions de debat, informació, assessorament i valoració, per plantejar propostes no vinculants sobre les iniciatives relatives al sector agroalimentari i forestal.</p> <p>Es regirà, tal com especifiquen els seus estatuts, per un reglament propi que l'òrgan gestor ha de consensuar i aprovar.</p> <p>Qualsevol acció que s'articuli ha de contenir les reflexions de totes les parts interessades que, en un segon estadi, caldrà consensuar perquè posteriorment puguin executar-se en el marc establert per les directrius de l'òrgan consultiu.</p>
Directrius	A més de vetllar per a un correcte funcionament, l'òrgan consultiu conciliar la cooperació de l'ampli ventall d'actors que aplega dins del sistema alimentari local, tant públics com privats: pagesia, cooperatives agroalimentàries, serveis agraris, transformadors, administració local, que conformen la base per al desenvolupament social i econòmic de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació
Agents privats implicats	Cooperatives, associacions agràries, empreses agràries,
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Consell de la Pagesia de les Franqueses del Vallès, Consell de la Pagesia de la Roca del Vallès, Consell de la Pagesia de Manlleu
Relació amb altres mesures	<p>6.1.1. FOMENTAR REPRESENTATIVITAT SECTOR AGRARI I ÒRGANS CONSULTIUS</p> <p>6.1.2. PROMOURE ACCIONS PER FACILITAR LA CONEIXENÇA ENTRE AGENTS AGROALIMENTARIS</p> <p>6.2.2. IMPULSAR SINERGIES ENTRE SECTORS AGROALIMENTARIS, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONÒMIC</p> <p>6.3.1. CREACIÓ D'UN CONSELL ALIMENTARI</p> <p>6.3.2. ELABORAR I IMPLEMENTAR UN PLA ALIMENTARI</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 6. PARTICIPAR (GOVERNANÇA) LE 6/OE 6.2.

Objectiu específic 6.2.	Establir sinergies entre actors públics i privats
Mesura 6.2.2.	Impulsar la creació de sinergies entre els sectors agroalimentari, ambiental, cultural i gastronòmic, que dinamitzin un nou enfocament del territori i de la seva posada en valor
Descripció/objectius	<p>Impulsar una estratègia de punts de trobada (<i>networking</i>) entre els agents del sistema alimentari i els diferents sectors econòmics (turisme i gastronomia) per establir marcs de col·laboració empresarial i reforçar el distintiu de qualitat vinculat a l'Espai Agrari de la Baixia Tordera.</p> <p>Aquesta mesura obre un ampli ventall d'accions i ha de permetre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Desenvolupar acords conjunts de comercialització diversificada, d'àmpli ressò i difusió; - Impulsar conjuntament accions intersectorials de formació per fomentar sinergies entre sectors i dissenyar iniciatives agroturístiques on l'alimentació de proximitat sigui el vector central per a la cooperació i la col·laboració; - Promoure, una oferta pròpia i diferenciada de serveis i productes agroturístics: varietats tradicionals, coneixements ancestrals, patrimoni hidràulic, etc.
Directrius	<ul style="list-style-type: none"> - Desplegar suport tècnic, logístic i econòmic per a una estratègia conjunta intersectorial, que permeti explorar noves línies de col·laboració i acció de futur. - Definir prioritats i emprendre conjuntament la promoció. - Impulsar estructures empresarials de caràcter associatiu, que vinculin productes agroalimentaris i patrimoni rural, tan natural com cultural, i que generin sinergies i complementarietat amb altres iniciatives empedredores que apostin per la governança i l'economia circular.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, Departament d'Empresa i Coneixement
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, entitats socials, entitats naturalistes, serveis turístics, entitats culturals
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Productes del Ripollès, Pla d'Acció de dinamització del sector Agroalimentari de la Cerdanya
Relació amb altres mesures	<p>4.3.1. ENFORTIR VINCLES ENTRE PAGESIA I RECERCA</p> <p>4.4.3. ELABORAR UN CATALEG DE SERVEIS TÈCNICS PER DONAR SUPORT A LES EMPRESES AGROALIMENTÀRIES</p> <p>5.1.1. DISSENYAR I IMPULSAR UNA MARCA O DISTINTIU TERRITORIAL</p> <p>5.1.2. PROMOCIONAR PRODUCTES LOCALS</p> <p>5.1.3. DISSENYAR UN PLA PER INTEGRAR EL SECTOR AGROALIMENTARI</p> <p>6.3.1. CREAR UN CONSELL ALIMENTARI</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 6. PARTICIPAR (GOVERNANÇA) LE 6/OE 6.3.

Objectiu específic 6.3.	Fomentar la governança alimentària
Mesura 6.3.1.	Creació d'un consell alimentari de l'Espai Agrari de la Baixa Tordera, format per ajuntaments, pagesia, botiguers, comerços, consumidors i altres agents del sistema agroalimentari
Descripció/objectius	<p>Els consells alimentaris són òrgans de representació de la societat civil, del sector privat i de l'administració que, a través d'un enfocament integral del sistema alimentari, permeten articular i desenvolupar projectes i polítiques alimentàries a escala local i/o supramunicipal. Busquen establir connexions entre diferents sectors i agents del territori, que intervenen en l'agricultura i l'alimentació, des de cinc dimensions: social, econòmica, ambiental, cultural i de salut. Entre els seus objectius hi preval el dret a l'alimentació i l'aposta per solucions innovadores que enforteixin l'economia local. Entre les funcions, se'n destaca la capacitat de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coordinar el treball transversal entre diferents sectors econòmics, atenent diversos marcs temàtics, com ara la salut, l'educació, el medi, la justícia social, etc.; - Recomanar el desplegament d'accions i iniciatives específiques, com ara prioritzar els aliments ecològics a l'escola, fer divulgació sobre els nutrients i els bons hàbits alimentaris, etc.; - Crear fòrums de discussió sobre qüestions alimentàries des de diferents mirades: nutrició i salut, territori i societat, cooperació pública i privada, etc.; - Consolidar una xarxa de dinamització territorial de la producció agroecològica, com a mecanisme d'assessorament i d'interlocució.
Directrius	Les relacions entre l'agricultura i l'alimentació obeeixen a fluxos dinàmics associats principalment a elements sociodemogràfics d'evolució urbanística, de pèrdua de biodiversitat i de fragilitat dels recursos naturals. Per al seu bon funcionament, és desitjable la implicació dels governs locals en els nous desafiaments, amb l'objectiu de proporcionar a la ciutadania una alimentació sana, justa i sostenible, capaç de generar aliances amb la societat per abordar la complexitat i la diversitat de l'alimentació.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries i establiments de serveis agroalimentaris, entitats socials, associacions de consumidors, consumidors, comerços locals
Prioritat	Alta
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Consell Alimentari Municipal de València, Consell Alimentari de Vitòria-Gazteiz
Relació amb altres mesures	<p>6.1.2. PROMOURE ACCIONS PER FACILITAR LA CONEIXENÇA ENTRE DIVERSOS AGENTS</p> <p>6.2.2. IMPULSAR SINERGIES ENTRE SECTOR AGROALIMENTARI, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONÒMIC</p> <p>6.3.2. ELABORAR I IMPLEMENTAR UN PLA ALIMENTARI</p> <p>6.3.3. PROMOURE I INTRODUIR PRODUCTE LOCAL I D'ÀMBIT PÚBLIC</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 6. PARTICIPAR (GOVERNANÇA) LE 6/OE 6.3.

Objectiu específic 6.3.	Fomentar la governança alimentària
Mesura 6.3.2.	Elaborar i implementar un Pla Alimentari a l'Espai Agrari de la Baixa Tordera
Descripció/objectius	<p>Promoure una estratègia alimentària, el que significa apostar per dinàmiques socialment integradores que situïn la participació dels agents socioeconòmics (productors, agroindústries i comerç local) en l'eix de l'acció per garantir la intervenció de les polítiques públiques. Fomentar una producció agroalimentària respectuosa amb el medi i procurar-ne el suport de la ciutadania. Entre les funcions, en destaquen la capacitat de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Impulsar, amb el teixit socioeconòmic del sector agroalimentari, accions de cooperació entre processos de distribució i consum i de lluita contra el malbaratament; - Enfortir iniciatives directes de circuits de proximitat amb la ciutadania i també la implicació dels sectors privat (empreses i associacions) i públic (administracions locals); - Visibilitzar el rol de la pagesia amb activitats vinculades a valors arrelats al territori. <p>Es tracta de desplegar accions en la producció (fomentar productes agroecològics i de proximitat), en la distribució (articular mercats de venda directa) i en el consum (col·lectiu, responsable i amb sobirania i seguretat alimentària).</p>
Directrius	El Pla Alimentari és el resultat de repensar i reorganitzar una política alimentària integrada. És un pacte entre col·lectius del territori i agents de la cadena agroalimentària, que decideixen i consensuen un conjunt coordinat d'actuacions al voltant de l'alimentació, tot potenciant sinergies i garantint-ne l'accés, la qualitat, l'equitat i la salut alimentària.
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, Departament d'Empresa i Coneixement
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries
Prioritat	Mitja
Reconeixement	Sí
Transversalitat	Pla Alimentari Municipal de València, Pla Alimentari de Vitòria-Gazteiz, Pla Alimentari Ortuña
Relació amb altres mesures	<p>6.1.1. FOMENTAR LA REPRESENTATIVITAT DEL SECTOR AGRARI EN ÒRGANS CONSULTIUS I DE GESTIÓ</p> <p>6.1.2. PROMOURE ACCIONS PER FACILITAR LA CONEIXENÇA ENTRE DIVERSOS AGENTS</p> <p>6.2.2. IMPULSAR SINERGIES ENTRE SECTOR AGROALIMENTARI, AMBIENTAL, CULTURAL I GASTRONÒMIC</p> <p>6.3.1. CREAR UN CONSELL ALIMENTARI</p> <p>6.3.3. PROMOURE I INTRODUIR PRODUCTE LOCAL I D'ÀMBIT PÚBLIC</p>

LÍNIA ESTRATÈGICA 6. PARTICIPAR (GOVERNANÇA) LE 6/OE 6.3.

Objectiu específic 6.3.	Fomentar la governança alimentària
Mesura 6.3.3.	Promoure i introduir el consum de producte local en l'àmbit públic i en els esdeveniments que es produeixen en l'Espai Agrari de la Baixada Tordera
Descripció/objectius	<p>Dissenyar el protocol a seguir per, en qualsevol dels actes, esdeveniments i iniciatives de caràcter públic (municipal, de l'EABT o comarcal) incloure requeriments, amb criteris ambientals i socials, a l'hora d'adquirir, preparar, cuinar i servir productes agroalimentaris de la Baixada Tordera, amb l'objectiu de promoure'n:</p> <ul style="list-style-type: none"> - El potencial exemplificador i inspirador de millors pràctiques agroalimentàries sostenibles, a partir de la singularitat agroalimentària de l'àmbit; - La capacitat de transmetre valors educadors, de sensibilització i d'implicació en la promoció de dietes saludables; - El posicionament de l'àmbit públic com a un agent socioeconòmic actiu en el sistema agroalimentari, que dona suport a les iniciatives de dinamització local agroecològica ja existents o en gestació; - La capacitat estratègica de participació d'institucions i entitats públiques que, des de diferents àmbits (ensenyament, cultura, natura, esport, comerç, etc.) apostin per accions de política alimentària, compartida i solidària, com a eina per combatre l'emergència climàtica.
Directius	<p>Difondre els valors del territori i la notorietat dels productes agroalimentaris de l'EABT des de l'administració local, impulsant el consum responsable i apostant per l'economia local.</p> <p>Plantejar l'alimentació com una estratègia per reforçar una xarxa d'entitats i projectes, alineats per un model alimentari sostenible, que prioritza el consum de béns i serveis de proximitat de les petites i mitjanes empreses de l'EABT i organitza esdeveniments divulgatius per a la ciutadania.</p>
Agents públics implicats	Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputació de Barcelona, Diputació de Girona
Agents privats implicats	Cooperatives agràries, associacions agràries, empreses agràries, empreses locals
Prioritat	Mitja
Reconeixement	No
Transversalitat	Experiències d'èxit en compra pública socialment responsable, 2014, Consorci Landmark i Setem Catalunya
Relació amb altres mesures	<p>5.2.2. IMPULSA I SUPORT A INICIATIVES DE VENDA DE PROXIMITAT EN LA RESTAURACIÓ COL·LECTIVA I MENJADORS ESCOLARS</p> <p>6.1.1. FOMENTAR LA REPRESENTATIVITAT DEL SECTOR AGRARI EN ÒRGANS CONSULTIUS I DE GESTIÓ</p> <p>6.1.2. PROMOURE ACCIONS PER FACILITAR LA CONEIXENÇA ENTRE DIVERSOS AGENTS</p> <p>6.3.1. CREACIÓ DEL CONSELL ALIMENTARI</p>

Bibliografia

- AJUNTAMENT DE MALGRAT DE MAR (2019). Formació professional agrària i l'Espai Agrari de la Baix Tordera. Oportunitat d'ocupació i desenvolupament econòmic, social i ambiental a la Baix Tordera. Àrea de la pagesia i la promoció econòmica de l'Ajuntament de Malgrat. Coordinació Carles Gorini
- AJUNTAMENT DE MALGRAT DE MAR. Mapa dels panells informatius del patrimoni local. <http://estatics.ajmalgrat.es/MAPES/ALTRES/PANELLS/>
- ATZAVARA. Editorial. Especulació del sòl, malgrat la crisi. Atzavara, núm 4, L'agricultura del Maresme, Mataró, 1982. <https://www.raco.cat/index.php/Atzavara/article/view/69792/87243>
- BADOSA R. (2013). Evolució de l'agricultura de la comarca del Maresme en els darrers cent anys. Dossiers Agraris núm. 16. de la Institució Catalana d'Estudis Agraris.
- BOU J. et al. (2018). Tordera, el riu al centre de la vida. XII Trobada d'entitats de recerca local i comarcal del Maresme. Dosrius.
- BOU J. VELLVEHÍ J. (2003). Moldre el gra. Els molins de la Baix Tordera. Pineda, Santa Susanna, Malgrat, Palafolls, Tordera, Fogars de la Selva, Riudarenes i Blanes. La Comarcal. Argentona.
- BURGUEÑO J. (2004), La Tordera. De límit provincial a eix vertebrador d'una comarca. A Revista Matinals, núm2. Ajuntament de Malgrat de Mar.
- COMITÈ ECONÒMIC I SOCIAL EUROPEU (2004). Dictamen del CESE sobre Agricultura periurbana. CESE 1209/2004. NAT/2004
- CONCA DE LA TORDERA (2018). Espai Agrari de la Baix Tordera. Marc territorial, social i econòmic. El repte de la incorporació de joves al camp. Conca de la Tordera SCCP. Coordinació: Carles Gorini
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA. Cartografia del patrimoni cultural municipal. Fitxes actualitzades i divulgatives. <https://patrimonicultural.diba.cat/municipi/malgrat-de-mar>
- IDESCAT (2020) Dades estadístiques municipals. Demografia.
- Manifest la Tordera després del temporal Glòria: i ara què?, febrer de 2020. Amb el suport de 13 entitats ambientalistes i la signatura de 38 investigadors.
- MONTASELL J. (1982). La producció d'hortalisses al Maresme. Atzavara, núm. 4, Mataró. <https://www.raco.cat/index.php/Atzavara/article/view/69794/87245>
- MONTASELL J. (2006). Els espais agraris de la regió metropolitana de Barcelona. Atzavara, 14.
- Observatori de la Tordera (2008). Projecte interdisciplinari de l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals de la UAB, Diputació de Barcelona i ajuntament de Sant Celoni, Hostalric i Arbúcies. Direcció Martí Boada.
- PANAREDA J.M. (2020). El delta de la Tordera: tensions, reptes i expectatives d'un paisatge rural complex a la perifèria metropolitana de Barcelona. Documents d'Anàlisi Geogràfica, volum 66, núm. 6, 2020
- PAVON D. (2013). El Maresme i el manteniment de l'espai agrari discontinu litoral. La incidència del PDUSC. A Percepcions de l'espai agrari periurbà. Coordinació (Roca A. i Tous C.). Fundació Agroteritori. Girona.
- PECQUEUR B. (2000). Les développement local: pour unes economie des territoires. Alternatives econòmiques. Syros. Paris.
- POMÉS, J. (2007). L'agricultura i els sindicats pagesos de Malgrat de Mar. Ajuntament de Malgrat.
- ROMERA J (2018) La biodiversitat del Delta de la Tordera, avui. <http://isacc.creaf.cat/wp-content/uploads/2018/06/La-biodiversitat-del-Delta-de-la-Tordera-avui.-Juny-del-2018-illo-vepdf-compressed1.pdf>

SANTONJA J. DOMENECH M. (1995). Els parcs agrícoles, una solució per a les agricultures periurbanes? Debats ICEA. Nou concepte de gestió de l'espai agrari: els parcs agraris. Abril 1995. IEC.

SERRA I. PINTÓ J. (2005) La transformació del paisatge del delta de la Tordera en els darrers cent cinquanta anys. Una anàlisi per mitjà dels canvis en els usos i les cobertes del sòl. Documents d'Anàlisi Geogràfica, núm. 46, 81-102.

TAULA DE LA TORDERA (2017). Recuperant els equilibris socials i ecològics del Delta i la Baixada Tordera. Primera taula Juny 2017. Espai de governança i de deliberació. http://isacc.creaf.cat/isacc_tordelta/collaboradors/

VALDUNCIEL J. (2005). Blanes i la Baixada Tordera: el procés històric de la construcció del territori. Blanda, núm. 8. Blanes.

YACAMAN C. i ZAZO A. (2015). El parque agrario. Un enfoque de transición hacia Nuevos modelos de gobernanza territorial y alimentaria. Heliconia. Madrid.

III ≡ Espai Agrari
≡ # Baixa Tordera